

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZEL CEZA KANUNLARINDA SİLAH KULLANMA YETKİSİ

Kübra ÇAĞLAYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Kübra ÇAĞLAYAN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZEL CEZA KANUNLARINDA SİLÂH KULLANMA YETKİSİ
AUTHORITY TO USE A WEAPON IN SPECIAL CRIMINAL LAWS

Hazırlayan
Kübra ÇAĞLAYAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Kübra ÇAĞLAYAN tarafından hazırlanan “*Özel Ceza Kanunlarında Silah Kullanma Yetkisi*” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Kübra ÇAĞLAYAN

İmza

ÖZET

ÖZEL CEZA KANUNLARINDA SİLAH KULLANMA YETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Kübra ÇAĞLAYAN

Danışman: Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

2022 – (xv+136)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL

İnsanlığın temel ihtiyaçları, geçmişten günümüze yeme, içme, barınma ve güvenlik ihtiyaçları olmuştur. İnsanların toplu halde yaşadığı düzen içerisinde düzenin devamlılığının sağlanması amacıyla bir yöneten ve yönetilen olgusu çerçevesinde devlet düzeni oluşturulmuştur. En ilkelinden en modernine devletin asli görevleri arasında yer alan bu düzeni sağlamak ve korumak ancak güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesi ile mümkün olmaktadır. Devlet, bu asli görevini oluşturduğu kurumlar ve kolluk kuvvetleri ile sağlamaktadır. Kamu düzeninin sağlanması adına icra ve inzibat gücü olarak görev yapan kolluk kuvvetlerinin zor ve silah kullanma yetkisi 1982 Anayasasında yer almıştır. Polise zor ve silah kullanma yetkisi veren en temel düzenleme 2559 sayılı PVSK olmakla birlikte 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu da kolluğa silah kullanma yetkisi veren özel ceza kanunları arasında yer alır. Ancak bu kanunlarda kolluğa verilen zor ve silah kullanma yetkileri incelendiğinde kanunlar arasında bir birliktelik bulunmamakla birlikte 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 2006 tarihli Ek Madde 2’ de yer alan kolluğun silah kullanma yetkisine yapılan düzenleme demokratik hukuk devletinin temel ilkeleri arasında yer alan insan haklarına saygılı devlet düzenine aykırı nitelik taşımaktadır. Kolluğa verilen silah kullanma yetkisinin görevlilerce son çare olarak düşünülmesi, kolluğun herhangi bir direnişle karşılaşması halinde bu direnişi kırmak adına zor kullanmanın aşamalarını iyi bilerek pratikte uygulayabileceği bir düzenin varlığı şarttır.

Anahtar Kelimeler: Kolluk, Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, İnsan Hakları, Ölçülülük ve Orantılılık, Terörle Mücadele Kanunu

ABSTRACT

AUTHORITY TO USE A WEAPON IN SPECIAL CRIMINAL LAWS

M.Sc.Thesis

Preparer: Kübra ÇAĞLAYAN

Advisor : Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

2022– (xv+136)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Political Science and Public Administration Department

Jury

Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

Assoc. Prof. Dr. Mustafa KOCAOĞLU

Asst. Prof. Dr. Hüseyin ERTUĞRUL

The basic needs of humanity have been the needs of food, drink, shelter and security from past to present. In order to ensure the continuity of the order in the order in which people live collectively, the state order has been established within the framework of a governing and governed phenomenon. Ensuring and protecting this order, which is among the main duties of the state, from the most primitive to the most modern, is only possible with the fulfillment of security services. The state provides this primary duty with the institutions and law enforcement agencies it creates. The authority of the law enforcement officers, who act as enforcement and police forces to maintain public order, to use force and weapons is included in the 1982 Constitution. While the most basic regulation that authorizes the police to use force and weapons is PVSŞ numbered 2559, Anti-Terror Law No. 3713 and Anti-Smuggling Law No. 5607 are among the special penal laws that authorize law enforcement to use weapons. However, when the powers given to the law enforcement in these laws are examined, there is no unity between the laws, although there is no unity between the laws, the regulation made in the Additional Article 2 of the Anti-Terror Law No. 3713 of 2006 on the power of the law enforcement officers to use weapons, and the state order respecting human rights, which is among the basic principles of the democratic state of law. is inconsistent. It is essential that the authorities consider the authority to use weapons given to the law enforcement as a last resort, and that there is a system in which the law enforcement can implement it in practice, knowing well the stages of using force in order to break this resistance in case of any resistance.

Keywords: Law Enforcement, Authorization to Use Force and Weapons, Human Rights, Proportionality and Proportionality, Anti-Terror Law

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın kapsamını kolluğa ‘Zor ve Silah Kullanma’ yetkisi veren bazı özel ceza kanunları oluşturmaktadır. Başlangıçta kolluk kavramının kavramsal çerçevesi incelenerek kolluk çeşitleri sınıflandırılmış ve kolluğun Türkiye’deki tarihsel gelişimine yer verilmiştir. İkinci bölümde Türk hukuk mevzuatında polisin zor ve silah kullanma yetkisinin yasal dayanaklarına yer verilmiş, polisin zor ve silah kullanma yetkisinin toplumsal olaylara müdahale esasları incelenmiştir ayrıca bu doğrultuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular neticesinde mahkemenin insan hakları ihlallerine karşı tutumu değerlendirilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Türk hukuk mevzuatında suç kavramı ile terör suçlarına yer verilerek 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda polisin silah kullanma yetkisi ve bu yetkinin sınırları incelenmiştir.

Bu tez çalışması özellikle toplumsal olaylarda orantısız güç kullanımı ile insan haklarını ihlal ettiği şeklinde adından çokça söz ettiren Türk Polisinin zor ve silah kullanma yetkisini hangi kanunlardan aldığını ve bu yetkisinin sınırlarını hangi durumlarda aşabileceğini daha iyi anımsamasına yardımcı olmak amacıyla kaleme alınmıştır. Aynı zamanda Akademik çalışmaları incelediğimde özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurularda ‘Polisin Zor ve Silah Kullanımı’ ile ilgili kararların detaylı olarak değerlendirilmediğini, ayrıca Türk yasal mevzuatında 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunlarında polisin silah kullanımının yasal dayanakları ile ilgili çok fazla çalışma olmadığını farketmiş bulunmaktayım. Bu nedenle bu çalışmayı kolluğun güç kullanımı ile ilgili AİHM’ne yapılan başvuruların Türkiye aleyhine sonuçlandığı kararları incelemek hem de özel ceza kanunlarında kolluğa verilen zor ve silah kullanma yetkisinin sınırlarını açıklayarak bu yetkilerin hangi suç nevisinin önlenmesinde farklılık gösterdiğini açıklamak amacıyla yazmış bulunmaktayım.

Tez yazma serüvenim çok zorlu ve yoğun süreçlerden geçerek bu güne ulaşmıştır. Bu süreçte katkıları ve desteği için danışman hocam Prof. Dr. Fazıl Yozgat’a ve ne zaman yardım istesem emeğini benden hiçbir zaman esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL hocama ve çok değerli jüri üyemiz Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU’na değerli katkıları için teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte her zaman bana destek olan

hayat arkadaşım Arslan Çağlayan’a, ders çalıştığım süreçte minik yüreğiyle bana destek olan canım oğlum Utku’ya, bu günlere ulaşmamda en az benim kadar fedakârlık gösteren canım annem ve babama teşekkür ve sevgilerimi sunarım. Bu tezi hayat arkadaşım Arslan ÇAĞLAYAN ve hayat ışığım canım oğlum Utku ÇAĞLAYAN’a ithaf ediyorum.

Kırşehir- 2022

Kübra ÇAĞLAYAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	vi
ÖN SÖZ	x
İÇİNDEKİLER.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM.....	3
1.KOLLUK KAVRAMI, KOLLUĞUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KOLLUK ÇEŞİTLERİ.....	3
1.1. Kolluk Kavramı.....	5
1.2. Türkiye’de Kolluğun Tarihsel Gelişimi.....	7
1.3. Görev Yerleri Açısından Kolluk Çeşitleri.....	16
1.4. Görevleri Açısından Kolluk Çeşitleri	27
2.BÖLÜM.....	33
2.TÜRK HUKUK MEVZUATINDA POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİ.....	33
2.1. Genel Açıklamalar	34
2.2. Polisin Toplumsal Olaylara Müdahalede Zor ve Silah Kullanımı.....	37
2.3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Polisin Güç Kullanımından Doğan Hak İhlalleri	43
3.BÖLÜM.....	57
3.TÜRK HUKUK MEVZUATINDA SUÇ VE TERÖR SUÇLARI	57
3.1. Genel Açıklamalar	60
3.2. Terör ve Terörizm Kavramı	66
3.3. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Polisin Silah Kullanma Yetkisi97	

3.4. Kaçakçılık Kavramı ve Tarihçesi.....	108
SONUÇ VE ÖNERİLER	121
KAYNAKÇA.....	123

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
DAEŞ	Devlet’ ül Irak Ve Şam
DHKPC	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
ETK	Emniyet Teşkilatı Kanunu
FETÖ	Fethullahçı Terör Örgütü
İŞİD	Irak Şam İslam Devleti
JTGvyk	Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunu
KCK	Kürdistan Topluluklar Birliği
KMK	Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu
MLKP	Marksist Lenist Komünüst Parti
OC	Oleoresin Capsicum(Biber Gazı)
PÇKY	Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
PVSK	Polis Vazife ve Selahiyatları Kanunu
PYD	Paralel Devlet Yapılanması

SK	Sıkıyönetim Kanunu
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TFÖHK	Terörün Finansmanın Önlenmesi Hakkında Kanun
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TMK	Terörle Mücadele Kanunu

GİRİŞ

Geçmişten günümüze, insanlık yaşamını devam ettirebilmek için bazı ihtiyaçlara gerek duyulmuştur. İnsanoğlu bu temel ihtiyaçlarını karşılarken bir başka insanın yardımına ihtiyaç duymuş ve toplu halde yaşama gereksinimi ortaya çıkmıştır. Toplu halde yaşayan insan, yöneten ve yönetilen olgusuyla gücü elinde bulunduran devlet kurumunu oluşturmuştur. Devlet, belirli bir toprak parçası üzerinde toplu halde yaşayan insanlara egemen bir varlıktır. Devletin oluşması için belirli bir toprak parçasıyla oluşturulmuş bir ülke, bu ülke üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu bir millet ve bu milletin aynı emeller için bir araya gelmiş insan topluluklarını bir arada tutma yetisi olması yani bir egemenlik kavramının oluşması şarttır. Egemenlik kavramı sadece ulusal bir yeti olmayıp aynı zamanda uluslararası bir kavramı ifade etmektedir. Egemenlik, sadece ülke içinde millet bağımsızlığını ifade eden bir kavram olmayıp milletlerin bağımsızlık mücadelelerinde yasal normlardan alınan gücü uluslararası düzeye taşıma kapasitesini de ortaya koymaktadır.

Toplum, en anlaşılır tabir ile anlamlı kalabalıkların bir araya gelmesi ile oluşur. Toplumun anlamlı kalabalıklardan oluşması müştereken hareket edebilmesini sağlar, aksi takdirde topluluğa uyum sağlamayan ve tek başına kendi doğruları ile hareket eden insan düzensizliğin hatta kaos ortamının oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Toplumda belirlenen düzen kurallarını tanımayan ve ortak bir gayede müşterek hareket etmeyen insanlar devlet tarafından müdahale gerektiren yaptırımlar ile karşı karşıya kalacaktır. Çünkü devletin temel görevlerinden biri de, kamu düzeni ve güvenliğini sağlamaktır. Devlet bu gücü kendisine yönetme yetisi veren halktan almaktadır. Devlet bu görevini yasa koyucunun belirlediği sınırlar içerisinde vatandaşlarını temel hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakmaksızın oluşturduğu kurumlar ile sağlamaktadır.

Türkiye’de kamu düzeninin sağlanması ve korunması, bozulduğunda ise eski durumuna getirilmesi kolluk kuvvetleri ile gerçekleştirilir. Bir ülkede demokratik düzenin oluşması kamu güvenliğinin sağlanması ile mümkündür. Devletin oluşturduğu kolluk kuvvetleri, sadece ülke içinde kamu güvenliğini sağlayan birimler değil aynı zamanda ülkenin dış tehditlere karşı korunabilmesi amacıyla görev yapan adli ve idari mercilerdir. Türkiye’de kamu düzeninin sağlanmasından ve korunmasından sorumlu olan yürütme, bu görevini Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı ile Gümrük Muhafaza Memurlukları ile yerine getirir. Bu kurum ve kuruluşlar kamu düzeninin sağlanması ve sağlanan düzenin bozulmasının önlenmesi amacı

ile kendilerine yasalar aracılığı ile belirlenen yetki ve sorumluluklara sadık kalarak görevlerini yerine getirirler. Bu yasal çerçeveler kolluğa birçok kanunda demokratik toplum düzeninin sağlanması amacıyla zor ve silah kullanma yetkisi vermiştir. İç hukukumuzda zor ve silah kullanma yetkisinin hangi durumlarda kullanılabileceği bu yetkinin hangi ölçüde kullanılacağı düzenlemiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, kolluk kavramı, kolluk çeşitleri, kolluğun görevleri açısından ayrımı ve kolluğun tarihsel gelişimine yer verilmiştir.

İkinci bölümde, Türk Hukuk Mevzuatında Polisin Silah zor ve silah kullanma yetkisi, polisin toplumsal olaylara müdahalede zor ve silah kullanımı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında polisin güç kullanımından doğan hak ihlallerine yer verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise, Türk Hukuk Mevzuatında suç ve terör suçları, uluslararası hukuk ve terörizm ile özel ceza kanunlarında polisin silah kullanma yetkisi incelenmiştir.

1.BÖLÜM

1.KOLLUK KAVRAMI, KOLLUĞUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KOLLUK ÇEŞİTLERİ

Güvenlik ihtiyaçları toplum ve devlet açısından insanlık tarihi kadar eskidir. Söz konusu güvenlik ihtiyacı bir taraftan toplumun kollektif güvenliği, diğer taraftan bireyin sosyal yapının bir üyesi olarak aradığı bireysel güvenliğini(Yıldırım vd.,2012:686) ifade etmektedir. Nitekim güven içinde bir yaşam ortamı sağlanmadan diğer temel hak ve özgürlüklere sahip olmak pratikte bir anlam taşımayacaktır. Bu nedenle tarihsel süreçte devletlerin en eski ve yaygın görevi toplumsal düzeni sağlamak, toplum üyelerini güven içinde hissettirmek ve korumak olarak ön plana çıkar.

Yönetilme duygusuna ve düzenine ihtiyaç duyan insan bu nedenle devlet eliyle iktidara yönetme yetkisi vermiştir. İktidar kendisine yönetme yetkisi veren topluma karşı sorumludur ve halkının temel ihtiyaçlarını sağlama görevi kendisine aittir. En ilkelinden en modernine idarenin en temel görevi kamu düzenini sağlamaktır (Günday, 2015:1688). Bu kamu düzenini sağlarken devlet, elinde bulundurduğu yetkiyi bir güce vermek durumunda kalmıştır.

Devlet asayişin sağlanması için kendi oluşturduğu kurumlara yasalar ile belirli yetkiler verir ve yetki verdiği kolluk kuvvetleri ile kamu düzenini sağlamayı hedeflemektedir. Bu amacı gerçekleştirmek ise kolluk birimleriyle olur (Duran, 1982:248; Özdemir, 2009:5). Dolayısıyla kolluk devletin kamu düzeninin ve güvenliğinin korunması ve sağlanmasını kamu hizmeti olarak görmesi sonucunda ortaya çıkmış bir kavramdır. Ayrıca devletin kolluk kuvvetleri insan haklarının güvencesi durumundadır. Kanunlarda belirtilen yetki ve sorumluluklara göre hareket eden kolluk gücü genel sağlık ve esenliği sağlamak adına devlet ile vatandaş arasında aracı hizmetleri kendisine verilmiş olan yetkilere dayanarak yürütür.

Tarihsel süreç içerisinde insan maddi ve manevi varlığını devamlı kılabilmek için bir yerleşik düzen oluşturma gerekliliği ile kentleri meydana getirmiştir. Türklerin tarih sahnesinde kentleri oluşturma ve bu kentlerde nüfusun artması bir düzeni gerekli kılmıştır. Bu aşamada yöneten ve yönetilenlerin belirlendiği hiyerarşik yapı ile devlet kurumu ortaya çıkmıştır. Tarih boyunca bütün devletlerin oluşum süreçlerine baktığımızda göçebe yaşam tarzının terk edilerek yerleşik hayata geçişi ile birlikte kentler oluşturulmuş

ve bu düzeni sağlayacak olan yöneten-yönetilen karmaşası devlet kurumunun oluşturulması ile son bulmuştur.

Türk tarihine baktığımızda ise Hun Hükümdarlığının kuruluşu ve Türklerin tarih sahnesine çıkışı ile belirli gruplar bir araya gelerek kabileleri oluşturmuş, belirli bir düzen gerekli kılınmıştır. Hun Hükümdarlığının ortaya çıktığı bölge olan Orta Asya aslında Çin'in kuzeyinde yer alır. Orta Asyada da Hun hükümdarlığı elverişsiz tarım toprakları nedeni ile göçebe hayvancılık yapmaktaydı. Çin Seddi sebebiyle elverişli tarım arazilerine ulaşamayan Hun Hükümdarlığında göçebe yaşam tarzı benimsendiği için kent kavramından söz etmek mümkün olmamıştır. Ayrıca bu nedenle birçok tarihçi Hun Hükümdarlığını bir devlet yapılanması oluşturamadığı için hükümdarlıktan çok kabile konfederasyonu olarak adlandırmışlardır. M.S 552'de Türklerin ilk anayurdu olan Orta Asya'da Hun Hükümdarlığının yerine Göktürk Hükümeti kurulmuştur. Göktürk Hükümdarlığı da Hunlar gibi elverişsiz tarım arazileri, hayvan hastalıkları ve kuraklık gibi nedenlerle zorunlu göçebe yaşam tarzını benimsemişlerdir. Uygur devletine kadar uzanan bu süreçte tam anlamı ile devlet yapılanması oluşmuş sayılmamış ve yerleşik düzen oluşturamadıkları için kent oluşumu da kurulamamıştır (Yiğit, 2016:8).

Orta Asya'dan başlayan göçler sonucunda bu bölgenin batısında tam anlamıyla devlet yapılanması sayılabilecek Uygur Devleti M.S 745'te kurulmuştur. İlk yerleşik hayatın izlerini taşıyan Uygurlarla kent kavramının olduğu varsayılmaktadır. Şehir devleti kuran Uygurlar kentlere 'balık' adını vermişlerdir. Kentlerde hayvancılık ve tarım yapılmaya başlanmış insanlar geçimini yerleşik düzende sağlamayı başarmıştır. Göçebe hayvancılıkla uğraşan Türkler ise Hazar denizinin doğusunda Aral Gölünün batısında bulunan Maverâünnehir adı verilen bölgeye göç etmiş ve Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklu devleti adında burada üç önemli devleti kurmuşlardır. Oğuz Türklerinin Anadolu ve Rumeli'ye göçleri sonucu Türklere 3.Anayurt olan topraklar, önceki anayurtlara göre tarıma çok daha elverişli topraklar olduğundan geniş çevrede tarım yapılmaya başlanmış ve Türkler köyleri oluşturarak yerleşik düzeni oturtmuşlardır. Göçebe hayvancılığa devam etmek isteyen kabileler köylülerin kendi taraflarında bulunmalarını sağlamak amacıyla zaman zaman Anadolu'da karışıklıklara yol açmış, yağmacılık ile köylülere baskı yaparak onların yerleşik düzeni bırakarak göçebe hayvancılık yapmasına neden olmuşlardır. Tarih boyunca Türklerde kimi dönem yerleşik hayatın sağlandığı kimi dönemde de göçebe hayvancılığın ağır bastığı görülmüştür.

Göçebe yaşam tarzının terkedilerek yerleşik düzene geçilmesi ile oluşturulan devlet otoritesi vatandaşlarının temel ihtiyaçlarını sağlamakla yükümlü otoritedir. Maslow'un ihtiyaçlar teorisinde de yer alan fizyolojik(yeme-içme-barınma) ihtiyaçlardan sonra gelen güvenlik ihtiyaçları insanın yaşamını sürdürebilmesi için olmazsa olmazlarındandır. Hayatta kalabilmeyi başaran insan kendini güvende hissederek ve dışardan gelebilecek tehlikelere karşı güvende olduğunu bilerek yaşamını sürdürebilecektir. Devlet kurumu, kendini gerçekleştirdiği toprak parçası üzerinde oluşturduğu sınırları ile vatandaşlarının huzur ve asayişini sağlamakla yükümlüdür (Öztekin, 2015:13). Vatandaşlarının güvenliğini sağlama görevi olan devlet, aynı zamanda bu görevi yerine getirirken bireylerinin temel hak ve özgürlüklerini korumak durumundadır. Devlet bu görevi toplum üstü bir güç ile sağlamayı hedefleyerek güvenliği sağlayan kurumları oluşturmuştur. Toplum düzeninin sağlanması insanların huzur içinde yaşaması için devlet bir takım kurallar koymuş, oluşturulan bu kuralların takipçisi olacak iç güvenlik sistemi olarak güvenlik gücü oluşturmuştur (Sönmez, 2005:171).

Tarihte XX. Yüzyıla kadar Orta Asya Türk Devletleri ile Türk-İslam Devletlerinde toplumun güvenliğini askeri yapı içerisinde oluşturulan gruplar sağlamaktaydı. Ayrıca bu gruplar ülke sınırlarını koruyan ve savaş durumunda dış tehditlere karşı koruma gücü olan ordu yapılanması ile savaşa katılmaktaydı. Ancak bu teşkilatlanma askeri yapıdan tam anlamıyla ayrılmamış ordu ile birlikte düşünülmüştür. Türk devletlerinde bu maksatla kurulan teşkilatlanmalar her daim hem mülki hem idari hem de askeri bir niteliğe sahip konumdadırlar. Yani bu döneme kadar olan süreçte Türkler kamu düzen ve asayişini ulusal güvenlik ile birlikte yürütmüşlerdir.

1.1. Kolluk Kavramı

Kolluk, geniş kapsamlı bir kavram olup kamu düzenini sağlayan, koruyan ya da bozulduğunda eski durumuna getiren yönetsel etkinlikler ile diğer yandan da bu tür etkinlikleri yürüten görevlileri ifade etmektedir. Kolluk kuvvetleri iç ve dış tehditler karşısında toplum ve devleti korumakla görevli birimlerdir (Gözübüyük, 2005:20).

Kolluk kavramı olarak kamu düzenini ve güvenliğini koruma, kollama, suç ve suçluları bulma ile görevi icabı gerektiğinde zor kullanma yetkisine sahip olan ve kanunlarla kendisine verilen yetkiler çerçevesinde görev yapan bir devlet kuruluşu (Yenisey, 2009:89; Gözler, 2005:465) olarak tanımlanır.

Bir diğ er tanımnda kamu düzenini, genel ahlakı, genel sağlık ve asayişi, topluma gelebilecek olan uzak tehlikelerden koruyan, tehlike oluştuğu ve yakın bir tehdit haline geldiği zaman da bu tehlikenin zararlı neticelerle sonuçlanmasını önleyen, olay vukuunda da olayları bastıran ve suç işlendiğinde Cumhuriyet Savcısı'nın emriyle suç iz ve eserleri ve failini araştıran silahlı devlet gücünü (Akyılmaz, 2004:341;Kunter, 2005:128) ifade etmektedir.

Kolluk sözcüğünün günümüzdeki karşılığı güvenliği sağlamakla görevli polis veya jandarma birimleridir(TDK, 1988:887). Köken olarak kollamak manasına gelen ‐kolluk‐ kavramı zabıta anlamına da gelmektedir. Nitekim zabıta da düzen ve güvenlik sağlayan, emniyeti sağlayan anlamında kullanılmaktadır (şafak, 1991:98).

Dolayısıyla kolluk bir taraftan kamu düzenini sağlayan ve koruyan veya bozulduğunda eski duruma getiren idari faaliyetler ile diğer taraftan bu tür faaliyetleri yürüten yani kollama görevi yapan söz konusu görevlilerdir (Gözübüyük, 1983:164; Akıncı, 1990:17). Devlet kolluk faaliyetlerini yürütürken kanunun kendisine verdiği yetki çerçevesinde zor kullanma gücüyle bireylerin temel hak ve özgürlüklerine belli ölçülerde kısıtlama da getirebilir (Kıratlı, 1973:40). Bireylerin bu kısıtlamalarla muhatap olması ise idarenin kolluk g  leri vasıtasıyla olur.

Kolluk faaliyetleriyle kamu düzeninin sağlanması ve korunması noktasında devlet iç ve dış tehlikelere karşı silahlı kuvvetler gücüne sahiptir.  lke dışından gelecek tehlikeler askeri güç(ordu) vasıtasıyla savuşturulurken, yurt içinden kamu düzenine yönelik tehdit ve tehlikeler ise polis ve jandarma gibi kolluk kuvvetleri vasıtasıyla önlenmeye çalışılır (Avcı, 2008:163).

Günümüzde kolluk teşkilatlarının temel gayesi suçluları yakalayarak adalete teslim etmek olmayıp toplumda güven hissi oluşturmaktır (Nacak, 2015:15). Kolluk hizmetlerinin temel iki amacından biri kamu düzeninin korunması ikincisi ise bozulan kamu düzeninin yeniden tesis edilmesidir (Karakurt, 2013:392).

Başlıca vazifesi asayişi temin etmek ve ülkede güven ortamı sağlamak olan kolluk kanun ve yasalara aykırı davranan kişi, kurum ve kuruluşlara yasalar çerçevesinde işlem yaparak düzenin tekrar sağlanmasını yani adalet kavramının tesis edilmesini sağlar. İlk görevi  stlenenlere idari kolluk, ikincisine ise adli kolluk adı verilir.

1.2. Türkiye’de Kolluğun Tarihsel Gelişimi

Türkler, tarihin en eski dönemlerinde bile kurdukları devletlerin iç güvenliklerine büyük önem vermişlerdir. Güvenliğin temini için askeri nitelikli güçlü bir teşkilat oluşturulması da söz konusu tarihsel tecrübeye dayanmaktadır. Kamu güvenliğini sağlamak için de özel kolluk teşkilatı oluşturmuşlardır (Bilgin, 2003:34).

Eski Türklerde Hakan’lar tarafından yönetim ve kolluk alanına ilişkin ilan edilen kanunlardan bazılarının; Oğuz Han’ın “Oğuz Töresi”, Cengiz Han’ın “Uluğ Yasası” ve Timur’un “Tüzükatı” olduğu ifade edilir. Eski Türklerde kolluk tarihi ile ilgili bilinen en eski yazılı belge ise M. S. 725 yılında yazılan Tonyukuk Kitabesidir. Kitabede geçen “Subaşı” kavramı, o dönemlerde ordu kelimesi yerine kullanılan “su” kelimesinden türemiştir. Aynı zamanda ordu komutanı olan Subaşıların o dönemde coğrafi olarak belli bir bölgede güvenliği sağlama ve kolluk hizmetlerini sunma görevleri vardır(Bıçaktepe, 2008:27). Askeri sistem içinde kolluk hizmetleri İslamiyet’in kabulüne kadar devam etmiştir. İslamiyet’in kabulünden sonra Arap devletlerinde uygulanan ve günümüz belediye, yargı ve zabıta hizmetlerini yerine getiren kadılık müessesesi kurulmuş ve anılan hizmetler bu müessese tarafından sürdürülmüştür (Yaşar, 2005:3).

Osmanlı Beyliğinin kurulması ile güvenlik anlayışında birtakım değişiklikler gerçekleşmiş ve şartlara uyum sağlayacak güvenlik hizmetleri yürütülmeye başlanmıştır. Beyliğin kurucusu Osman Bey halkın güvenliğine önem vermiş hem idari hem de askeri gücün başında yer almıştır. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde uygulanmaya başlayan “Kadılık” sistemi gerek adli, gerek idari ve gerekse belediyeye ait kolluk görevlerinin büyük çoğunluğunu yerine getirmekte idi ve kolluk görevlilerine genel olarak “Şurta” adı verilmekteydi. Kadılar Sadrazama karşı hem idari hem de mülki yönden sorumlu idiler. Kadılara karşı sorumlu olan subaşılar kentlerin asayişinin sağlanmasında bir idari amir olarak görev yaparken askeri kolluğunda amiri konumundaydılar. Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerinde ise bu görevler subaşılar, sonraki dönemlerinde ise zaptiye görevlileri tarafından yürütülmüştür (Sarızeybek, 2002:19). Osmanlıda subaşı olarak görevli kimseler bir nevi günümüzün polis amirleri gibi görev yapmaktaydı. İllerde görevli subaşılar şehir subaşısı, kasabalarda ise asayiş sağlayarak güvenlikten sorumlu subaşılar il subaşısı olarak görev yapmaktaydı. Subaşılarına yardımcı olan kolluk gücü Osmanlıda ‘yasakçılar’ olarak anılmış ve günümüzün polis memuru gibi görevlendirilmişlerdir. Yasakçılar illerin asayişini, güvenliğini ve huzurunu korumakla mükellef kimseler olarak görev ifa etmekteydiler (Dikici, 2019:10).Daha sonraları Osmanlıda gece görevlendirilmek üzere

oluşturulan teşkilat ‘ases teşkilatı’ olmuştur. 14. Yüzyılda kurulan bu teşkilat görevlileri, gece bekçisi gibi görevlendirilmiş ve zamanla İstanbul’un asayişini sağlayarak polis vazifesi görevini yürüten bir teşkilat haline gelmiştir (Dikici, 2019:10).

Osmanlı Devletinin kuruluşundan 1826 yılında Yeniçeri Ocağı’nın lağvedilmesine kadar geçen süre içerisinde şehrin muhtelif yerlerine yeteri kadar yeniçeri görevlendirilerek karakollar kurulmuş ve bu yeniçeriler önleyici kolluk hizmetleriyle görevlendirilmiştir (Çomoğlu, 1985:16). Ayrıca yeniçeri ağasının emrinde Böcekbaşı, Subaşı, Asesbaşı, Cellat, Falakacı gibi görevliler de kolluk kuvveti olarak vazife icra etmiştir. O dönemde Osmanlıda güvenliği sağlama adına Cebeci, Topçu, Kapıkulu Ocakları gibi güvenlikten sorumlu başka kurumlar da yer almaktadır (Özcan, 1999:1754).Devletin başında bulunan padişahlar mülki ve askeri en üst amir olup söz konusu işlerin yürütülmesini sadrazamları vasıtasıyla sürdürmüşlerdir (Çufalı, 2002:20). Bu nedenle sadrazamlar bütün kolluk teşkilatının da en yüksek amiri kabul edilmişlerdir. Sadrazam seferde olduğu zamanlarda kolluk yetkisinin kullanılmasından Kethüda Bey sorumlu olmuştur (Çomoğlu, 1985:18).

Osmanlıda Yeniçeri ağaları sadrazamdan sonraki en büyük kolluk amiri olup Yeniçeri ocağının da en büyük komutanıdır. Yeniçeri Ağası İstanbul’un asayişi ile ilgilendikleri için yanında bulunan bir heyetle kol dolaşp güvenliği sağlamışlardır (Çufalı, 2002:22). Yeniçerilerin 1826 yılında lağvedilmesinden sonra Tanzimat dönemine kadar bugünkü anlamda bir polis teşkilatı olmayıp iç güvenliğin sağlanmasında 19. Yüzyıla kadar ordu-asker ağırlıklı bir yapılanmanın olduğu anlaşılmaktadır. Türk Emniyet Teşkilatı bağımsız bir teşkilat olarak ilk kez 1845 yılında ortaya çıkmıştır (Dikici, 2008:720-721).Polis kelimesi resmi dile ilk kez Polis Nizamnamesi ile girmiştir. Polis Nizamnamesi ’ne göre polis teşkilatının görevleri iç güvenlikle ilgili kanunları ve gerekli nizamları çıkarmak ve bunların uygulanmasının denetlemek olarak belirtilmiştir. Ayrıca Osmanlı uyruğu olan ya da olmayan konukların geçiş ve oturma tezkereleri ve pasaportlarıyla ilgili işlemlerden sorumlu olmak, işsiz kalıp memleketine dönmek isteyen yoksul kişilere ve bu kişilerin hastalarına yardım etmek, cezaevlerini gözetim altında bulundurmak, kamu düzenini bozan fitne ve fesat yuvalarını ortadan kaldırmak, gazino ve borsa gibi yerlerde iç düzeni sağlamak da polisin diğer görevleri olarak bu nizamnamede yer almıştır (Çufalı, 2002:23).

Polis teşkilatının ciddi manada ıslahı 1880 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sırada geniş kadrolu bir polis teşkilatı kurulmuş, şehirler mıntikalara ayrılmış ve her mıntıkaya bir polis bölüğü verilmiştir (Koçer, 1991:162).

19 Nisan 1907’de polisin teşkilatını görev ve yetkilerini düzenleyen Polis Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Bu nizamnamenin en önemli özelliği, polis teşkilatını genel güvenlik hizmetlerinden sorumlu birim olarak görmekten ziyade rejimin ve hükümetin emniyet ve istikrarını korumakla yükümlü bir teşkilat olarak nitelendirmesidir (Cumhuriyetin 50. yılında Türk Polisi, 1973:8).

Polis Nizamnamesi uyarınca polisin idari vazifelerini ilgilendiren hükümler şöyle sıralanabilecektir (Çomoğlu, 1985:27):

- “a) Silah taşıma yasağı,
- b) Umumi ahlakın, din ve mezheplerin korunması
- c) Edebe aykırı hareketlerin önlenmesi,
- d) Polisin tetkiki hüviyet salahiyeti.”

23 Temmuz 1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilanı ile beraber Zaptiye Nezareti sona ererek 1909 yılında kaldırılmıştır. Zaptiye Nezareti’nin yerine 22 Temmuz 1909 tarihli İstanbul Vilayeti ve Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Teşkilatına Dair Kanun’la Emniyeti Umumiye Müdürlüğü kurulmuştur. 9 Aralık 1913 tarihinde çıkarılan Dâhiliye Nezareti Teşkilat Nizamnamesi ile Emniyeti Umumiye Müdüriyeti, Dâhiliye Nezareti’ne bağlı olarak görev yapan bir teşkilat haline getirilmiştir. İstanbul’da kolluk hizmetlerini yürütmek Valinin emrinde olan İstanbul Polis Müdüriyeti ’ne verilmiştir(Şahin, 2001:8). İkinci Meşrutiyet’in ilanından Cumhuriyet Hükümetinin kuruluşuna kadar geçen zaman içinde kolluk hizmetleri Umum Jandarma Kumandanlığı, Emniyeti Umumiye Müdüriyeti ve İstanbul Polis Müdüriyeti tarafından yürütülmüştür. Milli mücadelenin başladığı yıllarda Ankara’da çalışmaya başlayan Ulusal Hükümetin Emniyet Umumiyesi küçük bir kadro ile çalışarak Anadolu’nun kolluk hizmetlerini yürütmüştür. İstanbul Hükümeti’ne bağlı Emniyet Umumiye Müdüriyetinin çalışma alanı ise İstanbul şehri ile sınırlı kalmıştır (Cumhuriyetin 50. yılında Türk Polisi, 1973:13).

Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara’daki Ulusal Hükümet İstanbul’daki Emniyet Umumiye Müdüriyetini lağvetmiştir. Polis teşkilatının Cumhuriyetin ilk yıllarında personel sayısı, araç gereç sayısı ve yasal düzenlemeler bakımından yetersiz kaldığı gözlemlenmekteydi. 1918 yılında polis sayısı İstanbul ve diğer vilayetler dâhil 6635 iken, 1923 yılında bu sayı 4143’e düşmüştür bu rakamlar ile milli mücadelenin polis sayısının azalması ve polisin etkinliğinin azalmasıdaki etkisi görülmüştür (Dikici, 2008:722). Polis teşkilatının illerdeki polis mevcudiyeti merkezde olduğu gibi yetersiz sayıda olmakla

birlikte bazı vilayetlerde ise halen bir polis teşkilatı kuruluşu bulunmamaktaydı. Cumhuriyetin ilk yıllarından İkinci Dünya Savaşı'na kadar polis teşkilatı personel sayısı tablo 1.1. de yer aldığı şekliyle 1934 yılına kadar polis mevcudiyetinde büyük bir artış olmamış, İkinci Dünya Savaşı öncesi polis sayısı tekrar artmaya başlamıştır (Dikici,2019: 50).

Tablo 1.1. 1923-1938 Yılları Arasında Görev Yapan Polis Sayısı

Yıllar	Polis Sayısı	1 polise düşen vatandaş sayısı
1923	4.143	661
1924	4.250	678
1925	4.464	677
1926	4.040	780
1927	4.198	786
1928	4.210	803
1929	4.214	821
1930	4.210	836
1931	4.040	891
1932	3.800	968
1933	3.742	994
1934	3.809	987
1935	4.124	921
1936	4.260	915
1937	4.682	854
1938	4.882	840

Cumhuriyetin Kuruluşundan itibaren ilk on yıl polis teşkilatının yeni rejime ayak uydurmada güçlük yaşaması ve personel sayısının yetersizliği nedeni ile teşkilatın yenilenmesi ve geliştirilmesi çalışmaları sürdürülmüştür (Dikici, 2018:727). Cumhuriyetin ilk on yılında Adli ve Siyasi Şube, Seyrüsefer trafik Ecanip Şubeleri ve Memurin ve Levazım olarak kurulan üç şubeden oluşan teşkilat yapısı 1932 yılına gelindiğinde güvenlik şube, asayiş şube, memurin ve levazım şubesi (gerekli memur ile araç ve gereçlerin teminini sağlayan günümüzün destek hizmetleri şube müdürlüğü), yabancılar şubesi, fen ve neşriyat işleri şubesi ve son olarak idari, adli ve belediye zabıta müdürlüğü şubesi olmak üzere altı şubeye çıkarılmıştır (Belgelerle Türk Polis Tarihi, 2021:103). Bu dönemde en önemli hadiselerden biri de Jandarma Teşkilatı İle Polis Teşkilatının görev alanlarında yaşanan asayiş olaylarında verilecek kararların tek elden yürütülmesi amacıyla

asayiş işleri Jandarma Teşkilatından Polis Teşkilatına devredilmiş, genel güvenliğin ve asayişin sağlanması görevinin ifasında sadece Polis Teşkilatı yetkilendirilmiştir (Belgelerle Türk Polis Teşkilatı, 2021:103).

Dönemin kolluk güçlerinin araç gereç eksikliği, yeterli bir yasal mevzuatının hali hazırda bulunmaması milli mücadeleden yorgun çıkan polis teşkilatının halkın gözünde de güvensizlik algısı yaratmasına sebep olmuştur (Ergut, 2004:306). Bütün bu sebepler genel anlamda kolluk güçlerinin hem emniyet teşkilatı mensuplarının hem de jandarma kolluk gücünün yeni bir rejime uygun teşkilatlanma çabalarına rağmen geri planda kaldıkları bir dönem olmuştur (Ergut, 2004:313). Polisin sadece kanun ve nizamlar çerçevesinde eğitilemeyeceğini ve polis teşkilatının sadece bu düzenlemeler ile gelişim sağlayamayacağını düşünen o dönemin hükümet yetkilileri özellikle 1. Dünya Savaşı nedeni ile Almanya ile Türkiye arası iyi ilişkilerden faydalanmak üzere Almaya'dan Türkiye'ye bir polis heyeti gönderilmesini isteyerek Türk Polis Teşkilatına o yıllarda Alman Polis Gücünün tectübesinden yararlanılmak üzere eğitim verilmesini sağlamıştır. Ayrıca o dönemde Türkiye'den polis teşkilatı mensupları Almanya ve Avusturya'ya gruplar halinde gönderilerek kolluk eğitimi almalarına imkân tatınmıştır. 1935 yılında ise Emniyet İşleri Umum Müdürü İ.Şükrü Sökmensüer ile Laboratuar Şefi Dr. M. Günerdem diğer ülkelerdeki polislik konusundaki teknolojik gelişmeleri ve kolluk güçlerine polis eğitimlerinin hangi şartlarda nasıl verildiğini yerinde görmek üzere yurt dışına gitmiştir (Dikici, 2018:726). Bu gezi de şimdiki polis teşkilatının atılan önemli adımlarına ışık tutmuştur. Hatta bu gezi sonunda bir polis enstitüsü açma kararı alınarak polis eğitiminin daha bilinçli ve yeterli seviyede verilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 20 Mayıs 1933 yılında 2185 sayılı Kanun ile Ankara Polis Enstitüsü açılmıştır (Belgelerle Türk Polis Tarihi, 2021:262). 1931 yılına kadar olan süreçte ülkede Konya, Trabzon ve İstanbul'da sadece üç polis okulu varken, ülkenin iç güvenliği vatandaşların huzuru ve asayişinin teminini sağlayan polis teşkilatının eğitiminin tek elden idaresi amacıyla 1937 yılında Ankara'da hem modern hem de geliştirilmiş eğitim sistemleri ile Ankara Polis Enstitüsü açılmıştır. Ardından 1938-39 eğitim öğretim döneminde Polis Koleji açılmıştır (Akademi Tarihçesi | Polis Akademisi Başkanlığı (pa.edu.tr)). Bunlarla birlikte Polis Teşkilatının iyileştirilme çabaları neticesinde İstanbul'da da eğitim veren Polis mektebi ile Konya ve Trabzonda bulunan ve kurs niteliği taşıyan Polis Okulları kapatılmıştır.

Yeni kanun ve nizamnameler ile Polis Teşkilatının geliştirilme ve iyileştirilme çalışmaları neticesinde hukuk ve mülkiye mezunlarının polislik mesleğine girmeleri

halinde derecelerinde iyileştirmeler yapılmıştır. Bu şekilde teşkilata girecek kişi veya kişilerin eğitim seviyesinin yükseltilerek Polis Teşkilatında ihtisaslaşma yoluna gidilmiştir. Bu doğrultuda da kadın polislerin de mesleğe girmelerinin önü açılmış ilk olarak bir hukuk mezunu kadının merkez memuru olarak göreve alınması sağlanmıştır. Ardından ortaokul ve lise mezunu üç komiser yardımcısı kadın göreve alınmıştır. Yine aynı şekilde ortaokul ve lise mezunu 9 kadın polis sivil polis memuru olarak göreve başlamıştır (Belgelerle Türk Polis Tarihi, 2021:104). Polis Teşkilatı tarafından düzenlenen 030/10 sayılı raporda kadın polislerin ahlaki olaylarda, zabıta işlerinde ve genç kızlar, kadınlar ile çocukların korunması amacıyla görevlendirilebileceği yer almıştır (Belgelerle Türk Polis Tarihi, 2021:120). Yine bu dönemde yani Cumhuriyetin ilk on yılında günümüzde yürürlükte olan Polis Vazife ve Selahiyatları Kanununun lahiyası hazırlanarak polise verilen görev ve yetkilerin sınırları genel anlamda belirlenmiştir.

Günümüzde ise çağımızın küresel dinamitlerine ayak uyduran suç ve suçlu profili kamu düzenini daha fazla tehdit eder hale gelmiştir. Güvenlik algısının değişmesine sebep olan bu küresel dinamitler polisin kamu düzenini, halkın huzurunu ve genel asayişini sağlama görevlerinde polisin sahada daha fazla yer alması gerekliliğini ortaya koymuş aynı zamanda teknolojik gelişmelerin polisin alt yapı sistemlerinde de fazlaca kullanılması zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Demokratik ve çağın gereklerine uygun olarak Türk Polis Teşkilatının daha modernize olmuş ve demokratik hukuk devleti ilkelerine hâkim, yetenekli, hesap verebilirlik ilkesine hâkim polisler yetiştirilmesi adına eğitim sisteminde değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Türk Polisinin eğitim kurumu olan Polis Okulları da zaman zaman bu değişim ve dönüşümler çerçevesinde eğitim sisteminde değişikliğe gitmiştir. Eğitimde uygulanan yeni sistemler polisin yetenekli, uzman, sivil siyasi otoritenin üstünlüğünün bilincinde ve halkıyla güçlü bağlar kurabilen emniyet teşkilatı mensupları yetiştirmeyi amaçlamıştır (Çolak, 2017:83). Eğitim kurumlarına bakıldığında Türkiye’de hali hazırda 31 Polis Meslek Eğitim Merkezi, 5 Polis Meslek Yüksekokulu, Lisansüstü Eğitim veren 3 Enstitü, Amirlik Eğitimi Veren 1 Polis Amirleri Eğitim Merkezi ile toplam 39 eğitim merkezi bulunmaktadır (<https://www.pa.edu.tr/>, 2022).Günümüz Türk Polis Teşkilatı personel sayısına bakıldığında ülkenin güvenlik hizmetlerine verdiği önem doğrultusunda eğitim merkezlerine düzenli olarak öğrenci alımı gerçekleştirildiği ve gerek rütbeli personelin gerekse polis memuru sayısının bazı ülkelerle karşılaştırıldığında yeterli olduğu gözlemlenmektedir.2017 yılında Dünya çapında haber portalı olan <https://www.worldatlas.com/> adresinde yayınlanan tablo 1.2. de ülkelerin polis

mevcudiyetine yer verilmiştir. Raporda en fazla polis sayısına sahip ülke 1,600,000 ile Çin olarak göze çarpmaktadır. Hindistanda ise 1,585,353 polis görev yapmakta bu sayı ile Hindistan 30 ülke arasında en fazla polis mevcudiyetine sahip ikinci ülke olarak tabloda yerini almıştır.

ABD ise bu rapora göre 913,161 polis mevcudiyetine sahip iken Türkiye ise bu raporda 412,624 polis mevcudu ile 30 ülke arasında 8. sırada yer almıştır. Almanya'nın polis mevcudiyetine bakıldığında ise neredeyse Türkiye'nin polis sayısının yarısına sahip bir ülke konumunda denilebilecektir. 243, 625 ile 30 ülke arasında Almanya 15. sırada yer almaktadır (<https://www.worldatlas.com>, 2022).

Tablo 1.2. Ülkelerin 2017 Yılı Polis Nüfusu

	Ülke	Polis Sayısı
1	Çin	1,600,000
2	Hindistan	1,585,353
3	Amerika Birleşik Devletleri	913,161
4	Rusya	756,859
5	Endonezya	579,000
6	Meksika	470,676
7	Brezilya	436,514
8	Türkiye	412,624
9	Pakistan	354,221
10	Nijerya	350,000
11	İtalya	276,750
12	Japonya	251,939
13	İspanya	249,907
14	Arjantin	244,683
15	Almanya	243,625
16	Tayland	230,000
17	Fransa2	220,000
18	Filipinler	170,000

19	Cezayir	160,000
20	Güney Afrika	156,489
21	Bangladeş	155,800
22	Ukrayna	152,000
23	Kolombiya	150,000
24	Belarus	136,990
25	İngiltere ve Galler (B.K)	129,584
26	Peru	104,000
27	Malezya	102,000
28	Polonya	100,000
29	Güney Kore	99,060
30	Kenya	95,000

İçişleri Bakanlığının yayınlamış olduğu 2021 yılı faaliyet raporunda ise tablo 1.3.'te de yer aldığı şekliyle 2021 yılı için toplam 313.002 emniyet hizmetleri sınıfı personeli ve 15.717 diğer hizmet sınıfında yer almak suretiyle toplam Emniyet Teşkilatı Personel sayısı genel toplamı 328.719 olarak açıklanmıştır ([2021-yili-performans-programi.pdf](#)).

Tablo 1.3. 2021 Yılı Emniyet Hizmetleri Ve Diğer Hizmetler Sınıfı Personel Sayısı

EMNİYET HİZMETLERİ SINIFI	SAYI
1/1 Sınıf Emniyet Müdürü	15
1/2 Sınıf Emniyet Müdürü	902
2. Sınıf Emniyet Müdürü	1.066
3. Sınıf Emniyet Müdürü	939
4. Sınıf Emniyet Müdürü	574
Emniyet Amiri	551
Başkomiser	550
Komiser	4.714
Komiser Yardımcısı	11.233
Kıdemli Başpolis Memuru	2.196
Başpolis Memuru	1.883
Polis Memuru	259.180
Çarşı ve Mahalle Bekçisi	29.199
Emniyet Hizmetleri Sınıfı Toplamı	313.002
DİĞER HİZMET SINIFLARI	SAYI
Mülki İdare Hizmetleri	1
Akademik Kadro	109
Avukatlık Hizmetleri	89
Eğitim Öğretim Hizmetleri	1
Genel İdari Hizmetler Sınıfı	3.706
Sağlık Hizmetleri	421
Teknik Hizmetler	836
Yardımcı Hizmetler	5.182
Sözleşmeli	60
İşçi	5.312
Diğer Hizmet Sınıfı Toplamı	15.717
GENEL TOPLAM	328.719

TBMM'nin kuruluşundan 1932 yılına kadar Türk Polis Teşkilatının emniyet hizmetleri 1907 ve 1923 yıllarında çıkarılan Polis Nizamnamesine göre yürütülmüş birçok kanuni düzenleme yapılmış ancak bu kanuni düzenlemelerin yetersiz kaldığı hallerde yeni bir kanunun gerekli kılındığı anlaşılarak 2049 sayılı ve Polisin Vazife ve Salâhiyetleri Hakkında 1/278 numaralı kanun lâyihası ve Dâhiliye encümanı mazbatası çıkarılmıştır ([tbmm04023077ss0205.pdf](#)). 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu, Polis Teşkilatının kadro ve derecelerini, atama, yükselme, mesleğe girme, cezalandırma gibi hususlarını düzenlemiştir (Akkaya, 2013:66). Polisi kolluk gücü olarak atfeden ve vazifelerini tayin eden 24 maddeden oluşan Polisin Vazife ve Selahiyatları Kanunu, 1913 tarihli Polis Nizamnamesinin düzenlenerek daha modern ve dönemin ihtiyaçlarını karşılayacak bir düzenleme haline getirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu şekilde polisin çağdaş yapıya ayak uydurarak yeni bir teşkilat yapısı oluşturulmasına olanak sağlanmıştır. 2049 sayılı Polis Teşkilatı kanununda bazı düzenlemeler yapılarak polisin görev ve yetkilerini düzenleyen 2559 sayılı PVSK, 4 Temmuz 1934 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Şafak ve Bıçak,

1999:421-425). PVSİK' nın amacı kamu hizmetlerinin ve güvenliğinin sağlanması, vatandaşın can, mal ve ırzının korunması, devlet otoritesinin tesisidir. 1937 yılında ise halen yürürlükte bulunan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu çıkarılmıştır. Toplumsal olaylarda görev almak üzere özel surette yetiştirilen gerekli silah, araç ve gereçlerle donatılmış olan toplum polisinin görevleri 5.7.1971 tarihli ve 1422 sayılı kanunla genişletilmiştir (Çomoğlu, 1985:34; Çufalı, 2002:27).

Bu şekilde tarihi gelişimini tamamlayan kolluk kuvvetleri özetle kamu idaresinin asayiş ve düzen sağlama, varlığını ve kamu barışını koruma aracı olarak vazifeli birimlerdir. Bugün de kolluğun aynı işlevi gelişen yapılanmasıyla devam etmektedir. Günümüzde ise Türkiye'de güvenliğı sağlayan kolluk kuvvetleri Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Teşkilatıdır. Adli ve idari olarak örgütlenen kolluk kuvvetleri kamu düzeninin sağlanması ve genel güvenliğin korunması amacı ile görev yapan devlet kuvvetidir. İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Teşkilatı adli, idari ve mülki güvenlik hizmeti yürütür.

1.3. Görev Yerleri Açısından Kolluk Çeşitleri

Türkiye'de yetki ve görev alanları açısından birbirinden farklı birden çok makam kolluk yetkisine sahiptir. Bazı durumlarda birden çok makam da aynı alanda kolluk yetkisi ve görevine sahip olabilmektedir. Genel tasnife göre Türkiye'de polis, jandarma ve sahil güvenlik teşkilatı personeli genel kolluk görevlisi olarak kabul edilir. Bu teşkilatlar dışında kalan ve özel amaçları yürütmek üzere kurulan kolluk teşkilatları personeli ise özel kolluk personeli olarak kabul edilir.

1.3.1. Genel Kolluk ve Görevleri

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu(ETK) 3. maddesine göre kolluk teşkilatları kendi içerisinde genel ve özel kolluk olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kanuna göre genel kolluk deyiminden polis ve jandarma güçleri anlaşılır. Özel kolluk ise genel kolluğun dışında kalan ve kendi kanunlarına göre bazı spesifik görevleri yerine getirmek üzere kurulmuş olan diğer kolluk görevlilerini ifade eder (ETK, 1937:317).

14.02.1985 tarih ve 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun "Bağlı Kuruluşlar" başlıklı 29. maddesi diğer genel kolluk birimlerinin yanında Sahil Güvenlik Komutanlığı'nı da genel kolluk kuvveti olarak kabul etmektedir (İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 1985:239). Bu bağlamda Türkiye'de

Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı genel kolluk kuvveti olarak kabul edilir.

Nitekim 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun 23. maddesi çerçevesinde hazırlanan Sahil Güvenlik Komutanlığı Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'nde "genel kolluk" kavramının "Kamu düzeninin korunmasını sağlayan, mevzuatla verilen görevleri yerine getiren ve silah kullanma yetkisini haiz Bakanlığa bağlı sahil güvenlik, jandarma ve polisi" ifade ettiği de belirtilmektedir.

Bu konuda yapılan diğer bir tasnife göre, Gümrük Muhafaza Müdürlüğü ve Orman Muhafaza Müdürlüğü de Polis, Jandarma ve Sahil Güvenlik gibi genel kolluk üyeleri arasında yer alır. Ayrıca belediye sınırlarındaki bölgelerde polis, belediye sınırları dışındaki bölgelerde yani kırsal kesimlerde jandarma, denizlerde ise sahil güvenlik ve gümrüklerde kaçakçılığı önlemek için gümrük muhafaza görevlidir (Göksu vd., 2010:33).

Genel Kolluk birimlerinin görevleri emniyet, asayiş, kamu düzen ve ahlakının korunması, iç güvenliğin sağlanması ve düzen ortamının sürdürülmesidir. Bununla birlikte genel kolluk güçlerine yardımcı unsur olan bekçilerin de, aynı görevlerle genel kolluk birimlerine dâhil olduğu görüşü yaygınlık kazanmaktadır (Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Okullar Ders Kitapları, 1998:305).

1.3.1.1. Polis

Antik Yunan döneminde polis kavramı devleti anlatmak için kullanılmıştır (Özay, 2004:721). Nitekim Yunanca 'da da polis sözcüğü düzen kavramına karşılık gelmekteydi. Antik Yunan kaynaklı Batı dillerinde de polis idarenin kamu düzeninin bozulmasını önlemek, bozulduğunda da geri getirilmesine ilişkin etkinliklerini anlatmak için üstlendiği ve sürdürdüğü hizmettir. Ayrıca bu maksatla kullanılan örgüt ve personele de topyekûn "polis" denilmektedir (Özay, 2004:564).

Türk Polis Teşkilatı yeniçeri Ocağının 1826 yılında kaldırılmasından sonra Abdülmecit zamanında 20 Mart 1845'te 17 maddelik Polis Nizamının çıkarılması ile resmîlik kazanmış ve Türk Polis Teşkilatı ülkemizde resmen kurulmuştur. Bu nizamname ile Polisin görevleri belirlenmiş ve Türk Polis Teşkilatının iç güvenlik hizmeti sunacağı açıklığa kavuşturulmuştur (Yiğit, 2016:24). 1880 yılında ise tam anlamı ile kadrolu bir polis teşkilatı kurulmuş şehirlerde mıntikalara polis birlikleri yerleştirilmiştir. Zamanla değişen ve gelişen şartlar eşiğinde Cumhuriyetin ilanı ile 1932 yılında Polis Teşkilatı Kanunu çıkarılmıştır. Cumhuriyetin getirdiği yeniliklere, ekonomik, sosyal ve kültürel

hayata uyarlanmaya çalışan güvenlik sistemimizde değişiklik yapılarak bugün yürürlükte olan 4 Temmuz 1934 yılında Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu çıkarılarak değişikliğe gidilmiştir (Mil, 2014:46). PVSK'nın amacı kamu hizmetlerinin ve güvenliğinin sağlanması, vatandaşları can, mal, ırz ve güvenliği ile devlet otoritesinin kanun ile güvence altına alınmasını sağlamak olmuştur. Ardından 1937 yılında ise halen yürürlükte olan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanun ile de Polislik mesleğini ifa eden personelin niteliklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi amaçlanmıştır (Mil, 2014:46). Ülkemizde belediye sınırları içinde emniyet ve asayiş saylayan kolluk gücü Polis Teşkilatıdır. Türk Polis Teşkilatının görev ve sorumlulukları 2559 sayılı PVSK'nın 1. maddesinde açıklandığı üzere; toplumun asayiş ve güvenliğinin sağlanması, vatandaşların can, mal ve ırz güvenliği, mesken masuniyetinin korunması görevleri devlet eliyle Polis Teşkilatı tarafından yerine getirilir. 3201 sayılı ETK' da ve 2559 sayılı PVSK' daki polisin görev tanımlamasına bakıldığında toplumun dirlik ve düzenini sağlamak, insanların temel haklarını kullanmasının güvencesi olmak, konut dokunulmazlığını, halkın ırz, can ve malını korumak, toplumun huzur ve güven içerisinde yaşamasını sağlamak gibi görevler belirtilir. Ayrıca yardım isteyenlere yardıma ihtiyacı olan çocuk, sakat ve düşkünlere yardım etmek, yasa ve diğer mevzuatın verdiği görevleri yapmak (3201 S. ETK md. 4; 2559 S. PVSK. md. 1)da polisin görevleri arasındadır.

İdare Hukuku'nda polis kavramı iki anlamda kullanılır. Bunlardan ilki, dinginliği, güvenliği ve sağlığı muhafaza etmek için teşekkül eden “idari teşkilat” olup, kolluk hizmet ve faaliyetini yürütmekle görevli personelin tamamıdır. Diğerisi ise bu dinginlik, güvenlik ve sağlığı korumak için alınan idari tedbirler, konulan kanunlar, tüzükler ve özgürlüklerin sınırlandırılmasından meydana gelen “idari tedbirler ve hukuki tasarruflardır” (Derbil, 1959: 463). Kolluk kavramı da bu anlamda polisin hem idari etkinliğini, hem de bu etkinliği yürüten görevlileri ifade etmektedir (Günday, 2011: 289).

Merkezde Emniyet Genel Müdürlüğü olarak İçişleri Bakanlığı çatısı altında olan polis teşkilatı, taşrada il ve ilçe yönetimi şeklinde yapılır. İl merkezlerinde vali, ilçe merkezlerinde kaymakamlara bağlı olarak hizmet verir. Bir kolluk kurumu olan polis teşkilatının merkezi ve yerel yapılanması ise, mülki idare sisteminin bir parçası olarak ve sivil otoritenin emri ve denetiminde gerçekleşir (Engin, 2008:5-26).

Polis teşkilatı ifa ettiği hizmete göre idari (önleyici) ve adli (bastırıcı veya suç kolluğu) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Centel ve Zafer, 2003:94). İdari görevler aynı zamanda önleyici hizmet görevlerini de içerir. Dolayısıyla polis sorumlu olduğu görev yeri

dâhilinde bir suç işlenmesini önlemekle görevlidir. Gerekli önlemlerinin alınmasına rağmen bir suç oluşması durumunda polisin o anda aynı zamanda adli görevi başlar (Göksu vd., 2010: 94).

İdarenin kolluk faaliyetleri vasıtasıyla korumak ve sürdürmekle ve bozulduğunda tekrar eski haline getirmekle görevli olduğu ve Anayasa ile devlete verilen kamu düzeni görevi doğrultusunda 2559 sayılı PVSK 1. maddesi ile polisin görevi tanımlanmıştır. Buna göre “Polis, asayiş amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerinin kendisine verdiği vazifeleri yapar.” Dolayısıyla polis kamu düzeni ve kamu güvenliğini sağlama görevinin yanı sıra, Anayasa tarafından tanınarak güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin, bireylerin etkin kullanımına sunulmasından ve bireylerinde bu temel hak ve özgürlüklerden gereğince yararlanmasından da sorumludur (Hafizoğluları, 1995:789).

Polis görev tanımının gereğini yerine getirirken, teşkilat ve personel olarak aynı ancak izledikleri yöntem ve amaç bakımından farklılık gösteren adli ve idari kolluk ayrımı tabidir. Bu ayrım da ilgili Kanun’un 2. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre polisin genel emniyetle ilgili görevleri iki kısımdan oluşur:

“A) Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak,

B) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmaktır”

3201 sayılı ETK’ da ise polis; adli, idari ve siyasi kısımlara ayırır. Bu ayrıma binaen Kanun’un 9. maddesinde “idari polis”, sosyal düzeni sağlamakla mükellef olan kısım; “adli polis”, asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğü’nce kadrodan ayrılan kısım olarak nitelendirilir. ETK’ nın 12. maddesinin birinci fıkrasında “adli işlere müteallik tahkikat salahiyetli adli otoritelerin direktifleri altında ve kanunlarına tevfiikan yalnız adli zabıtaya yaptırılır.” denilmek suretiyle adli kolluğun görev alanı da ayrıca belirtilir.

Emniyet Teşkilatı personelinin idari görevleri olan önleyici, düzenleyici ve koruyucu kolluk hizmetlerinin ifası sırasında işlemiş oldukları suçlardan dolayı veya bu suçların önlenmesi aşamasında silah kullanmak zorunda kalan personel hakkında

uygulanacak cezai sorumlulukta polis amirleri ile memurları arasında bir fark yoktur. Bu durumlarda 4483 sayılı Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Hükümleri uygulanır (Kunter ve Yenisey, 2005:382).

Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi PVSK'nın 16. maddesinde ifade edilmiştir. maddenin 1. fıkrasınca polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde, zor kullanmaya yetkilidir (Duran, 1982:249).

1.3.1.2. Jandarma Genel Komutanlığı

Çalışma konumuz bir kolluk birimi olarak polis üzerinde odaklandığından diğer genel kolluk birimlerine kısaca değinilecektir. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi, sağlık, eğitim, sosyal ve güvenlik kurumlarına önem verilmiş bu doğrultuda çıkarılan kanunlar ile halkın sosyal, siyasal ve ekonomik hakları güvence altına alınmıştır. Askeri güç olarak oluşturulan Jandarma Teşkilatında da önemli değişikliğe gidilmiş 1930 yılında Jandarma Teşkilatı görev ve sorumluluklarını belirleyen, 1706 sayılı Jandarma Kanunu yürürlüğe konulmuş ve Jandarma Teşkilatı bugünkü hukuki statüsüne yerleşmiştir. Jandarmaya, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 7. maddesinin (b) bendinde kendi sorumluluk bölgesinde meydana gelen her türlü suç ve suç unsurlarıyla her türlü takibatı ve tahkikatı ilgili savcılıkla koordineli olarak yapmak görevi verilmiştir (Tan, 2013:395).

Genel asayiş ve kamu düzenini koruyan kolluk gücü olan Jandarma Genel Komutanlığı da 2803 sayılı JTGVYK 3.maddesinde Jandarmanın emniyet, asayiş, kamu düzeninin korunmasını sağlayan mevzuatta kendisine verilen görevleri yürüten silahlı, askeri bir kolluk gücü olduğu belirtilir. Ayrıca bu kanunun 7. maddesinde Jandarma Teşkilatının mülki, askeri ve adli görevleri tanımlanmıştır. Ayrıca bu kanunun Genel Yetki başlıklı 24. maddesinde 'Jandarmanın, emniyet ve asayiş düzenlemek ve kamu sağlığını korumak adına PVSK' da ki her türlü güvenlik tedbirlerini almaya yetkili olduğunu belirterek Jandarma Teşkilatını idari kolluk gücü yönüne atıf yapmaktadır. Türkiye'de emniyet ve asayiş vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini gözeterek sağlama misyonuna sahip Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapmaktadır. Görev sorumluluk alanı polis sorumluluk alanı dışında kalan bölgelerde il ve ilçe hudutları dışında polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Jandarmanın görevleri 2803 sayılı kanun ve Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliğine göre Jandarmanın adli görevi; kendi sorumluluk bölgesinde suç işlendikten sonra suç ile ilgili kanunda belirtilen adli görevleri

yerine getirmek iken askeri görevi kanunlar ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle verilen askeri hizmetleri yerine getirmek olarak yer alır. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Yönetmeliğinde kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men etmek, suç işlenmesini önlenmesi için gerekli tedbirleri almak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korumalarını yapmak jandarmanın mülki görevleri arasında sayılmaktadır (<https://mevzuat.gov.tr>, 2022). Her yıl İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen Jandarma Genel Komutanlığı faaliyet raporunda Türkiye’de Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde jandarma teşkilat ve iş gücü yükünü üstlenmiş personel sayısını İç İşleri Bakanlığı 2020 yılı Jandarma Genel Komutanlığı Faaliyet Raporunda tablo 1.4’ te belirtildiği şekliyle açıklamıştır (file:///C:/Users/Asus/Desktop/JGNKLIGI-2020-YILI-FAALİYET-RAPORU.pdf).

Tablo 1.4. 2020 Yılı Jandarma Personel Dağılımı

Statü	Mevcut
Subay	5.240
Yedek Subay	1.353
Astsubay	35.071
Uzman Jandarma	15.390
Uzman Erbaş	99.390
Erbaş/Er	26.293
Devlet Memuru	2.659
İşçi	774

2020 yılı itibari ile tablo 1.4.’e göre Jandarma Genel Komutanlığı personel sayısı toplamda 186.170’tir. 2019 yılı Jandarma Genel Komutanlığı Faaliyet Raporu incelendiğinde ise toplam personel sayısı 196.863 olarak kayıtlara geçmiştir (000-J.GN.K.LİĞİ 2019 YILI FAALİYET RAPORU-düzeltilmeli-28.02.2020 (jandarma.gov.tr)). Yükümlü personel ve yedek subay ile erbaş ve erler dışında kalan personel sınıfı Jandarma Teşkilatında profesyonel personel olarak nitelendirilmekte ve amaç her geçen yıl profesyonel personel sayısında artış yaşanmasıdır. Bu nedenle bir önceki yıla göre personel sayısında her ne kadar düşüş gözlemlense de 2020 yılında bir önceki yıla göre personel profesyonelleşme oranı %77 den %82’ye yükselmiştir(JGNKLIGI-2020-YILI-FAALİYET-RAPORU. pdf). Jandarma Teşkilatı bu rakamlardan anlaşılacağı üzere gerekli

insan gücü ve bu gücün yapısına uygun personelin maksimum verimle çalışmasına imkân sağlamak adına personel sayısında artıştan daha çok personelin profesyonelleşmesine önem vererek bu yönde çalışmalar yürütmektedir.

1.3.1.3. Sahil Güvenlik

Genel kolluğun bir diğer unsuru da Sahil Güvenlik'tir. Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın, özel kolluğa dâhil edilmesi yönündeki görüşler (Yenisey ve Nuhoglu, 2004: 61) olsa da, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın görev ve yetkilerini düzenleyen SGK'nın 3. maddesi bu komutanlık personelinin silah kullanma yetkisi de dâhil genel kolluğun bütün hak ve yetkilerine sahip olması; denizde başlayan bir suç kapsamında suçluların karaya çıkmaları durumunda bunların sıcak takibinin yapılarak yakalanması iz ve delillerin kaybolmaması amacıyla karada da takip yapabilmesi, yakalaması durumunda yakalama ve gözaltına alması; denizde meydana gelen her türlü suç ve suçlularla ve bunlara yönelik önleme ve adli görevlerinin olması, adli görevlerle alakalı olarak ilgili Cumhuriyet Savcılıklarıyla irtibata geçerek gerekli adli tahkikatı yapması ve takip etmesi gibi gerekçelerle genel kolluğa dâhil edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kartal, 2010:22). Türkiye'de mazisi 1886 yılında Jandarma Teşkilatına bağlı olarak sahil muhafaza ve güvenlik hizmetlerini yürütmek amacıyla görev yapan kordon bölüklerine dayanan Sahil Güvenlik Teşkilatı 18 Haziran 2003 yılında 2692 sayılı günümüzde de yürürlükte bulunan Sahil Güvenlik Kanununda değişiklik yapılması ile Jandarma Genel Komutanlığından ayrılarak müstakil bir yapıya kavuşmuştur (<https://www.sg.gov.tr/>, 2022). Günümüzde görev ve yetkileri, 2017 tarihli ve 29995 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan Sahil Güvenlik Komutanlığı Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Sahil Güvenlik Teşkilatının bu yönetmelikte 'adli, askeri ve mülki' görevleri sınıflandırılmıştır. Adli görevleri kendi sorumluluk alanında meydana gelen adli işlemlerin adli tahkikatını yürütmek iken askeri görevleri arasında; Sahil Güvenlik Komutanlığının savaş, seferberlik ilanı ile Cumhurbaşkanı kararı ile Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek bölümleri ile İçişleri Bakanı'nın izni ile Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca planlanan eğitim ve tatbikatlara katılması yer alır. Sahil Güvenlik Teşkilatının mülki görevleri ise ilgili yönetmelikte adli ve askeri görevleri dışında kalan asayiş ve güvenliği sağlamak adına denizlerde ve kıyılarda yürütülecek tüm önleyici hizmetler olarak yer almaktadır (https://www.sg.gov.tr, 2022). 2021 yılı itibari ile 7217 personeli ile Sahil Güvenlik Teşkilatı düzensiz göç ve her türlü kaçakçılık suçlarıyla mücadelede amacıyla çalışmalarını bir kolluk gücü olarak kanun ve nizamlar çerçevesinde yürütmektedir.

1.3.2. Özel Kolluk ve Görevleri

Özel kolluk hizmetleri, genel kolluk hizmetlerinin dışında özel bir amacı gerçekleştirmek amacıyla teşekkül etmiş hizmet birimlerini ifade eder. Özel kolluk birimleri ormanların korunması, bireysel güvenliğin sağlanması, sınırların korunması, gıda sağlığı, atık yönetimi, çiftçi mallarının korunması gibi pek çok alanda hizmet verebilmektedir. Özel kolluk hizmetleri devlet tarafından ifa edilebileceği gibi özel teşebbüsler tarafından da ifa edilebilir. Genel kolluk hizmetlerine kıyasla daha kısıtlı yetkilere sahip olan özel kolluk görevlileri genellikle belli bir kolluk hizmeti sunarlar. Türkiye’de Gümrük Muhafaza Personeli, Belediye Zabıtası, Orman Koruma Kolluğu gibi spesifik alanlarda görevli kolluk personeli özel kolluk personeli kapsamında değerlendirilir (Kırmızı, 2017:57). Bu kolluk birimleri öncelikle kuruluş kanunlarında belirtilen amaçları yürütmeye yönelik faaliyette bulunurlar. Ancak suçüstü hali gibi durumlarda olaya müdahale ederek genel kolluğa yardımcı olmak gibi görevleri de vardır.

Özel kolluk birimleri, kendi sorumluluk alanlarında bir suç unsuruna rastlamaları halinde sadece yakalama, el koyma, men etme gibi bazı genel kolluk görevleri dışında bir görevleri olmayıp, adli işlem tahsis etme yetkileri de yoktur. Kendi sorumluluk alanlarında bir suç oluşması halinde şüpheliyi yakalayıp suç delilleriyle birlikte muhafaza altına alıp gerekli adli işlemler için kendi bölgelerinde bulunan genel kolluk birimlerine suç ve suç unsurlarını teslim etmekle mükelleftirler. Ayrıca özel kolluk görevlileri, görev sırasında kullanmaları amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından verilen ve ruhsata bağlanmış olan silahlarını ancak görev alanları içerisinde taşıyıp kullanmakla sorumludurlar. Görev dışında ve yetkili oldukları alan sınırları dışında da kullanamazlar ve taşıyamazlar (Kartal, 2010:34).

Bu çalışmada genel kolluk birimlerinden polis teşkilatı ve silah kullanma yetkisi esas alındığı için Genel Kolluk içerisindeki Jandarma ve Sahil Güvenlik birimlerine ve Genel Kolluk dışında kalan özel kolluk birimlerinden ise, güvenlik korucusu, çiftçi malları koruma kolluğu, gümrük ve tekelle zabıtalı kolluğu, orman koruma memurları ve belediye kolluğu gibi birimlere kısaca değinilecektir.

1.3.2.1. Güvenlik Korucusu

Köy bekçisi, kır bekçisi veya köy koruyucusu olarak da adlandırılan güvenlik korucuları, 18.03.1924 tarihinde kabul edilen ve 07.04.1924 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanan Köy Kanunu’nda düzenlenmiştir. Kanunun 74. maddesinde görevi, görevli

oldukları köyün hudutlarıyla sınırlandırılmıştır. Kanunun 77. maddesinde ise, güvenlik korucularının silah kullanabilecekleri haller ifade edilmiştir. Buna göre;

- Görevi sırasında kendisine saldıran ve hayatını tehlikeye koyan kişilere karşı müdafaa mecburiyetinde kalması,
- Görevi sırasında köylü halkından birinin hayatının ve namusunun saldırıya uğramasından bahisle koruma amacı,
- Köy halkından birinin suçüstü halinde yakalaması,
- Suç şüphesi altında bulunan bir kimsenin kaçması veya yakalamak amacına yönelik silah kullanmasıdır.

Kanunda ayrıca günümüzde varlığı bulunmayan eşkıyaları yakalamak amacıyla da güvenlik korucularının silah kullanabileceği ifade edilmiştir (442, Md:77/1(5)).

1.3.2.2. Çiftçi Malları Koruma Kolluğu

02.07.1941 tarihinde kabul edilen ve 10.07.1941 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun'un düzenlemesinde yer alan bekçiler, çiftli malları koruma kolluğu olarak adlandırılmaktadır.

Bu Kanuna göre, çiftçi mallarını korumak ve çiftçi mallarına zarar verildiği kanuna uygun vazifeleri yapmak bu kolluğun görevleri arasında sayılmıştır (4081, Md:12).

1.3.2.3. Gümrük ve Tekel Zabıtalrı Kolluğu

18.12.1940 tarihinde kabul edilen ve 24.12.1940 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3944 sayılı Gümrük Muhafaza ve Muamele Sınıfı Memurları Teşkilatı Hakkında Kanun'la gümrük ve tekel zabıtalrı kolluğu adında bir özel kolluk ihdas edilmiştir. Bilahare 03.06.2011 tarihinde kabul edilen ve 08.06.2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Gümrük Personeli ile Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile bu özel kolluğun uygulamasına son verilmiştir. Ticari uygulamaların daha basit ve kolay hale getirilmesi, bu kararnamenin çıkarılma nedeni olarak gerekçesinde belirtilmiştir (<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, 2022). Şu halde yürürlükten kalkan gümrük ve tekel zabıtalrı kolluğunun görevleri genel olarak zabıtaya verilmiş olmaktadır.

1.3.2.4. Orman Koruma Memurları

08.02.1937 tarihinde kabul edilen ve 18.02.1937 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Orman Kanunu'nun 82 ve devamı maddelerinde orman muhafaza memurluğu düzenlenmiştir. Buna göre orman muhafaza memurları, orman arazilerini koruma ve ağaçlandırma gibi ek vazifelerle donatılmıştır. Kanunun 101. maddesinde ise bu memurların silah taşımaya izin verilmiştir.

1.3.2.5. Belediye Kolluğu (Zabıta)

11.04.2007 tarihli İçişleri Bakanlığı'nın çıkarmış olduğu Belediye Zabıta Yönetmeliği ile kurulan belediye kollukları, özel kolluk türlerinden biridir. Yönetmeliğin 10. maddesinde ise, görevleri sayılmıştır. Buna göre; zabıta, görev yaptığı beldenin güvenliğinin ve esenliğinin sağlanmasından, imar ile ilgili yönetmeliğin kendisine vermiş olduğu vazifelerin yapılmasından ve çevre-sağlık görevlerinin yapılmasından sorumludur. Ayrıca yönetmelik, izlemiş olduğu güvenlik siyaseti gereği, zabıtaya silah taşıma yetkisi de vermemiştir.

1.3.2.6. Özel Güvenlik Görevlileri

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun 26.06.2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle 22.7.1981 tarihli ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Özel güvenlik görevlileri kamu güvenliğinin sağlanmasında gerekli görülen hallerde silahlı veya silahsız olarak ruhsatlandırılarak görevlendirilen kişi veya kuruluşlardan oluşan bir güvenlik birimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel güvenlik şirketlerinin kurulması veya kişilerin belli organizasyonlarda, etkinliklerde veya toplantılarda görevlendirilmesi illerde valinin izni ile güvenlik komisyonu tarafından yapılır. Özel güvenlik komisyonu Vali Yardımcısı başkanlığında İl Emniyet Müdürlüğü, Sanayi Odası Başkanlığı, Ticaret Odası başkanlığı ve İl Jandarma Komutanlığının belirlediği temsilcilerden oluşur. İç İşleri bakanlığına tabi olan özel güvenlik şirketi kurma ve faaliyet gösterme illerde kamu güvenliğinin sağlanması adına valinin lüzum gördüğü hallerde ek görevle görevlendirilebilir.

Özel güvenlik görevlilerinin görevleri güvenlik komisyonları tarafından belirlenir. Ancak yetkileri 5188 sayılı Kanunda açıkça belirlenmiş olup şu şekildedir:

- Toplantı, alışveriş merkezi, konser, havalimanı gibi güvenliğini sağladıklarını yerlerde insanları x-ray cihazından geçirerek kontrol etme ve gerektiğinde detektör ile üst araması yapma yetkileri vardır.
- Ceza Muhakemesi Kanunu madde 90 1. fıkra hükümlerinde belirtilen durumların oluşması halinde yakalama, ayrıca görev yaptıkları alanda yakalama emri bulunan kişileri yakalama ve arama yetkileri mevcuttur. Bu madde hükümlerince her Türk vatandaşının bir suçun gerçekleştiği esnada suçu işleyen şahsın kaçmasının muhtemel olduğu ve kimliğinin belirlenemeyeceği hallerde geçici olarak yakalama kararı verilmesine imkân tanır. Aynı maddenin 2. fıkra hükümlerince kolluk görevlilerinin tutuklama kararı olmadan veya Cumhuriyet Savcısının yakalama kararının çıkarılmasının beklenmesinin sakıncalı olduğu hallerde yakalama yetkisi verir. 3. fıkra hükümlerinde ise akıl sağlığı yerinde olmayan kişilere, malûl olanlara, çocuklara ve güçsüzlükleri nedeni ile aciz bulunan kişilere karşı işlenen suçlarda şikâyet talebi olmaksızın yakalama yetkisi verir.
- Doğal afetlerde ve kendilerinden yardım isteyen vatandaşların konutlarına ya da işyerlerine girme yetkileri bulunmaktadır.
- Toplu ulaşım sistemleri merkezlerinde kişileri güvenlik zafiyetine mahal vermemek adına hassas kapı gibi duyarlı sistemlerden geçirme lüzum gördükleri hallerde kimlik sorma yetkileri vardır.
- Görevli oldukları alanda suç teşkil eden cihaz, delici kesici alet veya ateşli silahları alıkoyarak kolluk güçlerine teslim etme yetkileri mevcuttur.
- Görevli bulundukları alanda gerçekleşen bir olayda suç teşkil eden eşyayı emanete alma ve Ceza Muhakemesi 168. maddesine göre suç işleyen kişi veya kişileri yakalama yetkileri vardır.
- Kişilerin sağlık veya vücut dokunulmazlığının korunması adına yakalama yetkileri mevcuttur.

Kolluk kuvvetlerine kendi özel kanunlarında tanınan zor kullanma yetkisi özel güvenlik görevlileri için de 5188 sayılı Kanun 7. maddesinde Değişik: 23/ 1/ 2008 – 5728/544 madde de yer verilmiştir. Bu maddeye göre Borçlar Kanununun 52. maddesinde oluşan haller, Türk Medeni Kanunun 981. maddesi ve Türk Ceza Kanununun 24 ve 25. maddeleri gereğince zor kullanma yetkisi tanınmıştır.

Bu yetkilere ek olarak özel güvenlik hizmetlerinde silah bulundurma ve taşıma yetkisi 5188 sayılı ÖGHDK' un 8' inci maddesinde açıkça belirtilmiştir.

'Hangi koruma ve güvenlik hizmeti için ne miktar ve özellikte ateşli silah bulundurulabileceği komisyon tarafından belirlenmektedir. İçkili mekânlarda, sağlık kurumlarında, talih oyunları oynanan işletmelerde, eğitim öğretim kurumlarında özel güvenlik görevlisi çalıştırılmasına izin verilmez. Özel güvenlik görevlileri toplantılarda, spor müsabakalarında, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde silahlı olarak görev yapamazlar.'

5188 sayılı Özel Güvenlik görevlilerinin çalışma usul ve esaslarını belirleyen kanun incelendiğinde genel kolluk görevlilerinin özellikle polisin PVSK da tanınan önleyici hizmet yetkilerine benzediğini görmekteyiz. Zaten bu kanunun 1. maddesi kamu güvenliğinin tamamlayıcı nitelikte özel güvenlik hizmetlerinin yürütülmesi ifadesi ile kamu güvenliğinin sağlanmasında kolluk gücü olarak görev yapan özel güvenlik görevlilerinin görev tanımını yapmaktadır. Ayrıca aynı kanun özel güvenlik görevlilerinin kamu görevlisi gibi görev esnasında işledikleri suçtan ceza alacaklarını öngörür. Yine aynı şekilde kamu görevlisine mukavemetten işlem yapılan durumların özel güvenlik görevlisine görevini yaptırmama durumlarında da söz konusu olacağı açıkça belirtilmiştir (ÖGHDK, Md.23).

1.4. Görevleri Açısından Kolluk Çeşitleri

Görevleri açısından kolluk faaliyeti, "idari kolluk" ve "adli kolluk" şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İdari görevler idari kolluk, adli görevler ise adli kolluk tarafından yerine getirilir.

Çalışmamız açısından bakıldığında, 3201 sayılı ETK' nın 8. maddesinde polis, hizmet sınıfına göre adli, idari ve siyasi olarak kısımlara ayrılmıştır. Bu ayrım ifa edilecek göreve ilişkin olup idari kolluk ile siyasi kolluk görevin içeriği ve ifası açısından birbirini tamamlayıcıdır. Dolayısıyla idari kolluk ve siyasi kolluğu, idari kolluk başlığı adı altında birleştirerek incelemek daha uygun olacaktır.

1.4.1. İdari Kolluk

İdari kolluk görevi, suç oluşmadan önce meydana gelen tüm olaylar olarak nitelendirilebilir. İdari veya önleyici polisin görevi, kamu düzenine engel teşkil eden kanunların suç saydığı eylemleri önlemektir. İdari kolluğun, parmak izi ve fotoğraf alma, filmlerin kontrolü, genel eğlence ve istirahat yerlerinin denetimi, kumar, uyuşturucu gibi

vatandaşlara ve topluma zararlı faaliyetlerin yapıldığı yerlerin kapatılması, yasak ve izinsiz taşınan silahlara ve tehlikeli maddelere el konulması, kamu güvenliğini tehdit eden genel ahlaka aykırı eylemlerinin önlenmesi, idari soruşturma yapma, nezaret altına alma, kanunda sayılan hallerde evlere girme, silah kullanma gibi temel görevleri bulunmaktadır (Tongur, 2016:398-404).

İdari kolluk, diğer adıyla önleyici kolluk görevini; Türkiye’de emniyet ve asayişî sağlama görevini üstlenen Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Teşkilatı yerine getirmektedir. Yurdun genel asayişini İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak polis ve jandarma sağlamaktadır. Tezin konusu itibarıyla üzerinde durulacak olan kolluk birimi ise Emniyet Genel Müdürlüğü’ne bağlı polis kolluğudur.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu (PVSK)’nın 2. maddesine göre polisin idari kolluk görevi;

“a) Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak”, şeklinde belirtilmişken, adli kolluk görevi;

“b) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak” şeklinde düzenlenmiştir.

Dolayısıyla ilgili maddenin a bendinde, kolluk gücünün suç işlenmesini önleme yani idari kolluk görevi hükme bağlanmaktadır. İlgili maddenin b bendinde belirtilen “işlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak” ibaresi ile polisin adli kolluk görevi ifade edilmektedir (Gözler, 2005:469).

İdari kolluk, kamunun düzen içerisinde devamlılığını sağlamak için maddi düzeni bozacak hareketleri önler ve toplum içerisinde intizam, nizamı sağlamak için görevlendirilir (Akyılmaz, 2004:345; Atay, 2006:529). Ayrıca yasaların suç saydığı eylemlerin işlenmesinden önce kamu düzenini tehdit eden eylemlerin ortaya çıkması halinde harekete geçerek etkili önlemler alır. Buna göre idari kolluğun en belirleyici özellikleri önleyici, caydırıcı, düzenleyici ve koruyucu nitelikte olmasıdır (PVSK, ek madde 9; Yayla, 2009:42). İdari kolluk, kamu düzeni için tehlike oluşturan fiillerin varlığı halinde harekete geçmektedir. Bu nedenle idari kolluk, önleyici kolluk olarak da adlandırılmaktadır.

İdari kolluk, kamu düzenini sağlamak ve muhafaza etmek adına hareket etmesi nedeniyle kanunların belirlediği sınırlar içinde zor kullanma ve zorlayıcı tedbirler alabilme yetkisini elinde bulundurur (Hafızoğluları, 1995:19). İdari kolluk düzenlemeleri ve tedbirleri konurken, bu düzenlemelerin ve tedbirlerin muhatabı olan kişilerin iradeleri hiçbir rol oynamaz. Bu durum, kolluk yetkilerinin niteliğinden ve kamu gücüne dayanmasından kaynaklanır (Akyılmaz, 2004:347).

Dolayısıyla idari kolluk faaliyetlerinde bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması ve gerektiğinde yasaklanması, bireyler için hak doğurucu sonuçlar yaratamaz. Kamu düzenini sağlamak ve korumak gayesiyle hareket eden kolluk, aldığı tedbirlere ilişkin şahısların veya kurumların savunmasını almak zorunda değildir (Ögmen, 1987:61). Bu noktada kolluk tedbirleri, savunma hakkı ilkesine tabi değildir. Ancak istisnai olarak savunma hakkı ilkesine, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı nitelikte olan kolluk müeyyidelerinin uygulanmasında özellikle riayet edilmelidir (Öztürk, 2001:164).

Tüm bu açıklamalar ışığında mevzuatta da konuya ilişkin şöyle bir ayrıma gidildiği görülür (3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, madde 9);

“a) İdari polis, içtimai ve umumi intizamı temin etmekle mükellef olan kısımdır.

b) Siyasi polis, devletin umumi emniyetine taalluk eden işlerle mükellef olan kısımdır.

c) Adli polis; asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere Emniyet Umum Müdürlüğünce kadrodan ayrılan bir kısımdır. Tam teşekküllü bir kadrodan daha az kuvvette olan polis teşekküllerinin tamamı veya bir kısmı adli polis olarak tefrik edilebilir.”

İdari kolluk görevlileri, görevlerinden kaynaklanan suç işledikleri takdirde haklarında yapılacak ceza kovuşturması, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca yapılır. Dolayısıyla idari kolluk görevlilerinin işledikleri suçlardan dolayı kovuşturulması, genel yargılama usulünden ayrı bir sisteme tabidir (Çağlayan, 2003:105). Ancak görev sırasında işlenmiş olsa dahi görevle ilgisi olmayan sarkıntılık, darp, hakaret gibi suçlar bu kanun kapsamında değerlendirilmeyip, genel hükümlere göre soruşturulur (Akyıldız, 1999:172).

1.4.2. Adli Kolluk

Tarihte ilk kez Fransa’da XIV. yüzyıldaki bir kanunda yer verilen (Fendoğlu, 1997:230) adli kolluk, suç işlenmesi durumunda suçun ortaya çıkarılması, suçluların ve suç delillerinin bulunarak adli makamlara teslim edilmesine yönelik olarak faaliyet gösterir. Bu sebeple idari kolluğun önleyici özelliğine karşın, adli kolluğun bastırıcı özelliği öne çıkar. Somut bir suç işlendikten sonra bu suçun iz ve delillerinin araştırılması uzmanlık gerektirir. Türk Polis Teşkilatında Kriminal Daire Başkanlığı adli ve idari soruşturmalarda maddi bulgu ve delillerin bilimsel usullerle incelenmesi ve araştırılması yöntemiyle suç ve suçlunun izine ulaşma adına teknik çalışmalar yürüten birimdir. Bu doğrultuda kriminal laboratuvarları tarafından balistik inceleme, belge inceleme, kimyasal inceleme, iz inceleme, biyolojik inceleme, ses görüntü ve data inceleme, antropolojik inceleme ve delil işlemleri yürütülmektedir. Türkiye sınırları içerisinde 2020 yılı itibarı ile 250.000 adli vaka gerçekleşmiş ve bunun 9268’ i silah yolu ile işlenmiştir. 15.225’ i ise kesici delici ezici alet ile işlenmiştir. Ölüm sayısına bakıldığında ise 250.000 vakada ölüm sayısı 22.147’dir. Bu cinayetlerin 2013’ü ateşli silahla işlenmişken, 442’ si kesici, delici ve ezici alet ile gerçekleştirilmiştir (<https://adlisicil.adalet.gov.tr>, 2022).

Nitekim adli kolluk görevi üstlenen polis, suç işlendikten sonra olaya el koyan, suçun iz ve delillerini tespit eden, Cumhuriyet Savcısı adına soruşturmayı yürüten geniş anlamda suç delillerini ve sanığı adli mercilere gönderen adli kolluktur(Fendoğlu, 1998:114). Dolayısıyla adli kolluk, kamu düzenini bozan ve aynı zamanda suç sayılan eylemlerin ortaya çıkması halinde suç faillerini ve delilleri araştırıp bulmak ve adli mercilere teslim ve tevdi etmekle görevli kolluktur (Günday, 2011:248). Bir diğer ifadeyle adli kolluk, suç kolluğudur ve bir suç işlendiği zaman ortaya çıkar.

Avrupa’da ki örneklerine bakılacak olursa İtalya’da savcıların, en yüksek adli kolluk amiri olarak adli kolluk amir ve memurlarına disiplin cezası verebildikleri bilinmektedir. Belçika’da ise adli polis doğrudan doğruya savcılıklara bağlı olduğu için “savcılıklar nezdinde adli polis” olarak nitelendirilir (Güzel, 1987:140).

Türkiye’de 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 164. maddesi “adli kolluk ve görevi” başlığını taşımaktadır. Bu maddenin 1. fıkrasında adli kolluk şöyle ifade edilir: “Adli kolluk, 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12’nci maddeleri, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri

Kanununun 7 nci maddesi, 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının¹ Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8.inci maddesi ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini” ifade eder. Madde hükmüne bakıldığında soruşturma işlemlerinin Cumhuriyet Savcısı’nın emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla adli kolluk görevlileri Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirmekle mükelleftirler.

Savcının suç takibi yazısına “istek” denir ve acele hallerde sözlü olarak verilebilir (Fendoğlu, 1997:238). Ayrıca adli kolluk, suç ve ceza unsurlarını barındırdığı için yürütülen adli kolluk faaliyetleri idare hukukuna değil, ceza hukukuna tabidir (Kubat, 1992:1).

Adli kolluk görevlilerince gerçekleştirilen araştırma işi, uzmanlık ve dedektiflik işidir. Bu sebeple adli polis idari polise göre daha teknik çalışmak durumundadır. Bir diğer ifadeyle görevin niteliği gereğince ihtisaslaşmıştır. Emniyet Teşkilatı Kanununun 9/C bendine göre, “adli polis, asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere, Emniyet Genel Müdürlüğünce kadrodan ayrılan bir kısımdır.” Adli polis sorumluluk alanına giren suçun tipine göre çeşitli uzmanlık alanları oluşmuştur. Türk Polis Teşkilatında adli polis olarak görev yapan şubelere terörle mücadele şube müdürlüğü, kaçakçılık ve organize işlerle mücadele şube müdürlüğü ve çocuk şube müdürlüğü örnek verilebilir (Şahin, 1994:60). Adli kolluk görevlileri teknik anlamda insan haklarını, sorgu teknik ve taktiklerini, delil toplama ve değerlendirme tekniklerini bilen, kriminal bilime vakıf nitelikli elemanlardır (Öztürk vd., 2001:388).

Bir diğer kolluk birimi olan jandarmanın da idari ve adli hizmetleri bulunmaktadır. Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu’nun 7. maddesinde de, jandarmanın askeri ve diğer görevleri dışındaki görevleri “mülki görevleri” ve “adli görevleri” olarak ifade edilmiştir. Bu hüküm gereğince jandarmanın mülki (idari) görevleri; emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gereken önlemleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları

¹ 3 Haziran 2011 tarihli ve 640 sayılı “Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile ‘Gümrük Müsteşarlığı’ kaldırılmış, Gümrük Müsteşarlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığının iç ticaret ile ilgili dört Genel Müdürlüğünün birleştirilmesi suretiyle Gümrük ve Ticaret Bakanlığı kurulmuştur (<https://ticaret.gov.tr/>). Çalışmamızda “Gümrük Müsteşarlığı” olarak ifade edilen ibarelerin ilgili bakanlık olarak anlaşılması gerekmektedir.

ve tutuk evlerinin dış korunmalarını yapmaktır. Jandarmanın adli görevleri ise, işlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmektir.

Günümüzde kolluk tabiri genellikle polis ve jandarma için kullanılmaktadır. Ancak Sahil Güvenlik komutanlığının da görev alanlarının genişliği ve ifa ettikleri adli ve idari görevleri açısından değerlendirildiğinde, genel kolluk kapsamına dâhil edilmektedirler.

2.BÖLÜM

2.TÜRK HUKUK MEVZUATINDA POLİSİN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİ

Toplumsal düzen içinde insan ilişkilerinin sorunsuz şekilde yürütülmesi sosyal yaşamın bir düzen içinde sürdürülebilmesi için şarttır. İnsanların bir arada yaşadığı toplumsal düzen karşılıklı hoşgörü ve barışçıl bir ortamı da beraberinde getirir. Geçmişten günümüze bu düzende insanların birbirlerine olan hoşgörü ve saygısını yitirdiği zamanlarda toplumsal düzenin bozularak kargaşa ortamının oluşması da kaçınılmaz olmuştur. Bu durumda da Devletin toplumsal düzeni sağlamak için oluşturduğu kurumlar kendi görev alanlarında kamu düzenini sağlamak adına görevlerini ifa ederler. Bu görevi ifa eden kolluk güçlerine kendi görev alanları ile ilgili belirli ve sınırları çizilmiş yetkiler yasal mevzuatımızda tanınmıştır.

Devletin kamu düzenini sağlamak adına şehir yapılanmasında görevlendirmiş olduğu emniyet gücü olan ‘Polis ’görevini ifa ederken kamu düzenini bozacak şekilde kendisine ve yahut başkasının hakkına yönelmiş tehlikelere karşı zor kullanmak durumunda kalabilir. Zor kullanma kavramı, kuvvet kullanma veya güç kullanma anlamlarında da kullanılmaktadır (Osmanoğlu, 2012:15). Fiziki kuvvet olarak da adlandırılabilir bir kavram olan güç kullanımı uluslararası mevzuatta da ‘zor kullanma’ ifadesi ile yer almaktadır. Polisi bir kolluk gücü olarak tanımlayan ve görevinin ne olduğunu, görev sınırlarını ve yetkilerini belirleyen temel kanun olan 1982 Anayasasında 14.07.1934 yılında çıkarılan 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyatları Kanunudur. Polisin zor kullanma yetkisi PVSK madde 16 1 fıkrada Polisin görevini ifa ederken direnişle karşılaşması halinde bu direnişi kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkili olduğu açıkça belirtilmiştir.

Polisin mesleğinin niteliği gereği tehlike arz eden durumlarda güç kullanımı yalnızca idari bir faaliyettir (Hafızogulları, 1995:19). Polise böyle durumlarda hukuk mevzuatımızda bazı özel kanunlar ile zor kullanma yetkisi verilmiştir. Polis, kanunlardan aldığı bu yetkiyi kullanırken bu yetkinin sınırlarına tabii olarak hareket etmek zorundadır. Polis gerek hak ihlalleri gerekse kullandığı zorun derecesini yasal mevzuata uygun olarak belirlemelidir (Kartal, 2010:77).

2.1. Genel Açıklamalar

1982 Anayasası en üst norm olarak bireylerin hak ve özgürlüklerini güvence altına alır ve bu hak ve özgürlüklere belirli sınırlamalar getirir. İnsanın insan olmasından doğan en temel hakkı olan yaşama hakkı demokratik toplumlarda devletin yasal müeyyideler ile korumakla mükellef olduğu en temel haktır. Modern devletlerin anayasalarının büyük bir kısmını vatandaşlık haklarının oluşturması ve mevzuatımızda halen yürürlükte olan 1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin modern devleti daha özgür kılacak şekilde kişilerin devlete ve diğer insanlara karşı koruyabileceği haklarının üçte birlik kısmını oluşturması hukuk sistemimizin bir nevi modernize olduğunu göstermektedir (Özbudun, 2011:76).

Türk hukukunda güvenlik güçlerinin güç ve silah kullanma yetkisini düzenleyen birçok hüküm bulunmaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 2495 sayılı Bazı Kurum Ve Kuruluşların Korunması Ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun, 2692 sayılı Güvenlik Komutanlığı Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 772 sayılı Çarşı Ve Mahalle Bekçileri Kanunu, 1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu, 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu, 2911 sayılı Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev Ve Yetkileri Kanunu Ve 2559 sayılı Polis Vazife Ve Selahiyetleri Kanunu Gibi Yasal Düzenlemeler kolluğun ‘Zor Ve Silah Kullanma Yetkisinin’ yasal dayanaklarıdır (Çiftçioğlu, 2013:159).

Bu özel kanunlar dışında en temel haklardan olan yaşama hakkını düzenleyen 1982 Anayasası Kişi Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı başlıklı 17 madde 1.fıkrafta “Herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu, tıbbi zorunluluklar dışında kişinin vücut dokunulmazlığına sahip olduğu ve rızası olmadan hiçbir bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamayacağı, ayrıca kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı ve kimsenin insan haysiyetine aykırı bir ceza ve muameleye tabii tutulamayacağı ” açıkça ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 1982:5-6). Ayrıca zorunlu haller ve mücbir sebepler oluştuğunda kolluk gücünün zor ve silah kullanmasına imkân tanıyan (Değişik:7.5.2004-5170/3md.) meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önüne geçilmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına

kanunun izin verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışında yer alır. 2004 yılında çıkarılan 5170 sayılı kanunun bu maddesi ile silah kullanma yetkisinin sınırları genişletilmiş ve kolluğa özellikle olağanüstü hal durumlarında silah kullanma yetkisinin bazı hallerde meşrulaştırıldığı görülmüştür (Güzeloğlu, 2008:21). İlk 3 madde de bireylerin yaşam hakkına güvence sağlanmış ancak istisnai durumlar şu şekilde belirtilmiştir;

- Birincisi; yasal savunma gerekliliği şartı,
- İkincisi; yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi tutuklu ve hükümlünün kaçmasının önüne geçilmesi
- Üçüncü istisnai durumda, bir ayaklanma ve isyanın bastırılması,
- Dördüncü ve son istisna ise olağanüstü hal ve sıkıyönetim gibi beklenmeyen durumlarda kolluğun silah kullanabileceği durumlar olarak açıklanmıştır.

Temel Hak ve Hürriyetlerin sınırlandırılması başlıklı 13 madde (Değişik: 3.10.2001-4709/2 Md.) kolluğun zor ve silah kullanması gereken durumlarda ölçülülük ilkesi ele alınarak ‘İnsanların temel hak ve hürriyetlerinin özlerine müdahale edilmeden yalnızca anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen nedenlere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir.’ hükmü yer almaktadır. Bu sınırlamalar anayasanın sözüne ve ruhuna toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin gereklerine aykırı olamayacağı gibi ölçülülük ilkesine de ters düşemez. Ölçülülük ilkesinden kasıt kolluğun kamu düzenini sağlama bakımından zor kullanma yetkisini hafiften ağıra doğru aşamalı biçimde uygulamak zorunda olmasıdır. Bu ölçülülük ilkesinin aşıp aşılmadığı kanuni hükümlerce değerlendirilirken, “yer” ve “zaman” unsurları dikkate alınır. Bu ilkeye göre başvuru araç, amacı gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır. Başvuru araç, amaç için gerekli olmalıdır. Araç ve amaç arasında bir oran (ölçü) bulunmalıdır. Ölçülülük ilkesinin aşılmış olması, kolluk personeli açısından hem tazminat hem de cezai sorumluluğa yol açabilir (Kuyaksil, 2017: 85). Zor kullanma direnmeyi giderecek ölçüde olmalıdır. Bu konuda kullanılan zorlama aracı bedeni kuvvet ve derece bakımından direnmeyi etkisiz bırakma ölçüsünden ileri gitmemelidir. Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 256 da zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılmasında polisin görevinin kötüye kullandığı ya da görevinde ihmal bulunduğu gerekçesi ile “kasten yaralama” suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir (Derdiman, 2007:418). Bu nedenle kolluğun kendisine direnen kişi veya kişilere karşı önceliği bu direnmeyi kırarak ölçüde yapacağı hamlenin orantısız güç kullanımı sorununa yol açmayacağı şekilde olmalıdır. Polis görevi esnasında silahını

son güç kaynağı olarak düşünerek hareket etmeli amacı kendisine veya bir başkasına karşı oluşan saldırıyı bertaraf etmek olmalı, amacı karşısındaki vatandaşa zarar verme ya da yaralama öldürme gibi kanun dışı faaliyetler olmamalıdır.

5237 sayılı TCK Polisin ‘Zor ve Silah Kullanımı’ ile ilgili cezai sorumluluğunu ‘Kişilere Karşı Suçlar’ başlıklı ikinci kısım üçüncü bölümde madde 94-96 da İşkence ve Eziyet Suçları olarak düzenlenmiştir. 94 ve 95. madde işkence suçu olarak düzenlenmiş ‘*Bir kişiye insan onuru ile bağdaşmayan bedensel ve ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında 3 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası hükmolunur.*’ maddesinde yer aldığı şekliyle bir kişinin sadece fiziksel değil psikolojik baskı altında kalmasına sebebiyet verilen durumlar da işkence suçu olarak kabul edildiği açıktır (Pehlivan, 2002:121).

Polis, kendisine yönelen bireysel tehdidi veya kamu düzenini bozarak asayiş tehdit edecek bir durumla karşılaşması halinde bunu bertaraf etmek için kendi inisiyatifi ile yasal mevzuatlara uygun olarak zor kullanır ve bu zorun derecesini kendi tayin eder. TCK madde 256 ya göre zor kullanımı aşan memur cezai olarak sorumludur. Bahsi geçen maddeye göre ‘*Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin görevi sırasında zor kullanma derecesini aşarak karşısındaki vatandaşa ölçüsü dışında güç kullanması halinde kasten yaralama hükümleri uygulanır.*’ Soyut bir biçimde ölçülülük ilkesinden bahsedilen bu ifade ile polisin herhangi bir olayda zor kullanması gerektiğinde bu zorun derecesini iyi tayin etmesi gerektiği aksi takdirde sınırın aşılması durumunda kasıt olduğu yönünde kendisine hüküm verileceği açıktır.

Kamu sağlığının korunması adına önleyici hizmette bulunan Polis bazı durumlarda bireysel bir tehditle karşılaşabileceği gibi toplu halde de eylemde bulunan kişi veya kişilere karşı zor kullanmak durumunda kalabilir. Toplumda benzer amaçlar için bir araya gelmiş toplulukların oluşturduğu gruplar anlamlı kalabalıklardır (EGM Çevik Kuvvet Temel Eğitimi, 2011:24). Bu topluluklar toplumsal olay dediğimiz meşru olmayan toplumsal eylemlerde bulunabilir. Yasal Mevzuatta 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanunda toplumsal eylemlerin nasıl başlayıp nasıl sürdürüleceğine dair hükümler bulunur. Bu hükümlere uyulmadığı takdirde toplumsal eylem, meşruluktan çıkar ve amacını aşarak toplumsal olaya dönüşür. İşte bu durumda polis, kamu düzenini korumak adına eylemin sona ermesini sağlamalıdır. Polis, bu görevini yerine getirirken direnç ile karşılaşabilir. Bu direnci kırmak adına ölçülülük ilkesi esasıyla hareket eden

Polis bu ilkenin sınırlarını kendisi tayin eder ancak toplumsal olaylarda toplumsal olay polisi olarak görev yapan çevik kuvvet polisi de sorumlu tim amirinin tayin edeceği şekilde zor kullanır. Toplumsal olay polisi olarak görev yapan Çevik Kuvvet Polisinin görev tanımını yapan Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 4. maddesinin 3. fıkrasına göre zor kullanma, kanunsuz toplu hareket haline gelen bir toplumsal olayın etkisiz hale getirilmesi, önlenmesi veya dağıtılması için kullanılan güç olarak tanımlanır (Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği, m.4). Polisin toplumsal olaylarda da nasıl ve ne şekilde hangi eyleme karşı hangi güç unsurunu kullanacağı ise yine aynı yönetmeliğin 25. maddesinde Kanuna uygun toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile diğer toplumsal olaylarda çevik kuvvet polisinin hangi olaya nasıl müdahalede bulunacağı, topluluğu nasıl dağıtacağı, zor kullanma halini ve bu zorun derecesini düzenleyen madde oldukça kapsamlıdır. Çevik kuvvet polisi, direnci etkisiz kılmak ve eylemciyi etkisiz hale getirmek için TCK madde 24 ve madde 25' te belirtilen hükümlere dayanarak meşru müdafaa ve zaruret hali durumlarında da silah kullanabilir (Dinçer, 2009: 50). 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkındaki Kanun ve Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin üçüncü maddesi ile polisin toplumsal olaylarda kullandığı gücün sınırları ve ölçüsünün meşru olduğu sürece insan temel hak ve hürriyetleri sınırlamadığı sürece sorun teşkil etmeyeceği açıktır.

Polis, kanunun izin verdiği hallerde belirli sebeplere dayanarak kamu düzenini sağlamak adına idarenin kendisine vermiş olduğu yetkiyi kullanır. Polisin kendisine veya bir başkasına yönelmiş olan saldırıyı 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde orantılılık ilkesi doğrultusunda bertaraf etmesi gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Orantılılık ilkesine uymayan meşru savunma durumlarında yani savunma yapan ile saldırı arasında orantısızlık varsa orada meşru savunma hakkının doğduğu söylenemeyecektir (Kartal, 2019:195). Polis bu durumda kendisine veya bir başkasına yönelen saldırının hangi güç ile sonlandırılması gerektiğini iyi bilmelidir. Bu doğrultuda kendisine verilen yetki ve bu yetkinin sınırlarına hâkim olmalıdır.

2.2. Polisin Toplumsal Olaylara Müdahalede Zor ve Silah Kullanımı

Demokratik toplumların olmazsa olmazı olan toplantı ve gösteri yürüyüşleri, basın açıklamaları ya da insanların istek ve şikâyetlerini dile getirmeyi amaçladığı toplumsal eylemler 1982 Anayasasında belirtilen şart ve usullere göre yürütülür. Türkiye'de polis sorumluluk bölgesinde meydana gelen toplumsal eylemlerin yönetilmesinde Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulu bulunan Çevik Kuvvet Şube Müdürlükleri sorumludur (Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği[PÇKY], 1983: m.19). Toplumsal olay polisi

olarak da adlandırılan Çevik Kuvvet Polisi, eylemlerin asayişini ve güvenliğini sağlamakla görevlidir (Emniyet Teşkilatı Kanunu[ETK],1937: Ek m.13). Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olarak 1 Ocak 1983 yılında oluşturulan kendine münhasır bir birim olan Çevik Kuvvet Polisi aynı zamanda toplum polisi olarak da adlandırılır ve toplumsal olaylara müdahalede en ön safta görev alır.

Toplumu oluşturan bireyler, 1982 Anayasasında 26 madde de yer alan 21. yy demokratik toplum düzeninin getirmiş olduğu düşüncüyü açıklama hürriyetine sahiptir. Önemli olan düşüncüyü açıklama biçimidir. Bu eylem bireysel olarak yapılabileceği gibi toplu halde de yapılabilir. Toplamlar dil, din, ırk, cinsiyet, politik, sosyal ve ekonomik açıdan farklılık gösteren gruplara ayrılmıştır. Bu gruplar ideolojilerini gerçekleştirmek ya da toplumu ilgilendiren bir takım istek ve şikâyetlerini 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun gereklerini göz önünde bulundurarak kamu düzenini ve sağlığını tehlikeye düşürmeden düşüncelerini açıklamakta, taleplerini ve şikâyetlerini çözüm mercilerine bildirerek bunu meşru bir biçimde toplumsal eyleme dönüştürmekte özgürdürler.

Demokratik toplumların vazgeçilmez unsuru olan temel hak ve hürriyetler hak arama ve isteme talebi olarak karışımıza çıkmaktadır. İnsanlar haklarına düşeni demokratik toplumun gereklerine uygun bir şekilde istemek yerine sokağa dökülerek ‘toplumsal olaya’ dönüştürerek isteme yolunu seçmektedirler. Bu toplumsal eylemler, provoke edilerek kamu sağlığının ve güvenliğinin tehlikeye atıldığı durumlarda polisin toplumsal barışı ve güvenliğı sağlama görevi gereğı toplumsal olaylara müdahalesi söz konusu olacaktır. Toplumsal olaylar kimi zaman oluşan grupların saldırgan tavırlarıyla Anayasa şart ve usullerine uymaksızın meşruluktan uzaklaşır ve kamu sağlığını tehdit eden bir toplumsal eyleme dönüşebilirler. Devletin anayasal düzenini bozmak için bir araya gelen saldırgan grupların çeşitleri vardır. Bu gruplar; belirli bir amaç için her türlü boykot, gösteri yürüyüşü, protesto gibi eylemlerde bulunabilecek amaçlı gruplar, yasalara saygılı ancak yine bir lider önderliğinde bir araya gelen gerektiğinde yasal eylemlere dönüşebilecek hareketler sergileyen gruplar gibi çeşitlendirilebilir. Bu gruplar toplumsal eylemlerin baş aktörleridir (EGM Çevik Kuvvet Temel Eğitimi, 2011:20). Bu topluluklar problemlerini daha geniş kitlelere duyurarak onların desteğini alma amacındadırlar.

Toplumsal eylemlerin bazen asıl amacı bir düşünce veya kararı dile getirmek olduğu gibi bazen de amaçsız şekilde toplanan grupların provoke amaçlı gerçekleştirdiğı eylemler söz konusudur. Vatandaşları sokak eylemlerine iten bazı problemler vardır.

Bunlar; sosyal, ekonomik ve politika kaynaklıdır. Bu sorunlar doğru olarak algılanıp, sağlıklı çözümler üretildiğinde toplumsal eylemler en aza indirgenecektir. Halkın bütününe ihtiyaçlarını eksiksiz olarak karşılamak ya da bu isteklere her zaman tam anlamıyla cevap vermek hiçbir politika ya da sistemde gerçekleşmeyeceği aşikârdır. Ancak insanlar çözüm mekanizmalarına daha rahat ulaşabildiklerinde toplumsal eylemler bu denli zararlar doğurmayacaktır. Demokratik toplumun olmazsa olmazı olan bu kitlesel eylemler, ülkelerin kamu sağlığını ve kamusal güvenliğini zedelemekten amacına ulaşmalıdır. Devlet, toplumsal eylemlerin asayişini sağlamak ve bu eyleme katılan veya katılmayan ancak bir şekilde bu eylemden zarar görebilecek konumda bulunan tüm yurttaşlarının sağlığını ve güvenliğini korumakla mükelleftir. Devlet bu görevini de şehir yapılanmasında görevlendirdiği Polis gücü ile yerine getirecektir.

Belirli amaçlar için bir araya gelmiş veya hiçbir amaç gütmeyen ani oluşan kalabalıkların oluşturduğu grupların yaptığı eylemler, kamu güvenliğini tehlikeye düşürecek boyutlara ulaştığında müdahale gerektirebilir. Bu durumda da yasal mevzuatlara uygun olarak polis görevi gereği toplumsal olaylara son verilmesini sağlar. Bunu yaparken Polis zor kullanmak durumunda kalabilir. Polis bu görevini ifa ederken zor kullanmanın yasal normlarına uygun hareket etmek zorundadır. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanunda toplumsal eylemlerin nasıl başlayıp nasıl sürdürüleceğine dair hükümler bulunur. Bu hükümlere uyulmadığı takdirde toplumsal eylem, meşruluktan çıkar ve amacını aşarak kaosa neden olur. ‘Kanuna aykırı olarak yapılan bir toplumsal eylemin dağıtılması ya da direnenlerin etkisiz hale getirilmesi amacıyla saldırı veya şiddetin derecesine göre polisin bedeni kuvvet, maddi güç veya silah kullanması ‘zor kullanma’ olarak tanımlanmaktadır (Dinçer, 2009:50). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere polisin herhangi bir saldırı, taşkınlık ya da kendisine yöneltilen direnci kırmak adına bedeni kuvvet, maddi güç veya son aşama olan silah kullanımı zor kullanma yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedeni kuvvet dışında kalan maddi güç unsurları: kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar, fiziki engeller, polis köpekleri ve atlarını ifade eder (PVSK, 1934:16). Polis, maddi güç kullanılmadan önce gruba diyalog kurma, sakinleştirme, ikna etme, yaptıkları eylemin kanunları uygun olmadığını belirtme yöntemleri kullanılmalıdır. Maddi güç, ikinci aşama olmakla beraber silah kullanımı son ve zorundalık aşamasıdır. Silah kullanırken zor kullanımının tüm aşamaları kullanılmış ve kullanılabilecek maddi bir gücün kalmamış olması gerekir. Tüm bu müdahalelerde 1982

Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin aradığı 'zorundallık ve orantılılık' kısaca bir bütün olarak 'ölçülülük' aranan koşuldur (Rumpf, 1993:38).

Polis toplumsal olaylarda bireysel olarak müdahalede zorluk derecesini kendi belirlerken, toplu müdahalede zor kullanmamanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçleri müdahale eden kuvvet amiri belirler(PVSK, 1934). Polis bu yetkiyi öncelikli olarak TCK'nın madde 25 meşru müdafaa hükmünden daha özele indirgersek Polis Teşkilatının tabii olduğu PVSK'nın 16. maddesinden alır. Bu madde de polisin herhangi bir direniş ile karşılaştığında direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde güç kullanma yetkisine sahip olduğu hükmü yer alır. Önemli olan nokta polisin bu görevini yerine getirirken kullandığı gücün sınırları ve o sınırın aşılmasındır.

Bazı kitlesel eylemler yasallıktan uzak olmakla beraber toplulukların ve kamuoyunun desteğini alarak meşru hale gelebilir. Bu gibi durumlarda polis yasallık ile meşruluk arasındaki dengeyi iyi analiz etmelidir (Emniyet Genel Müdürlüğü Çevik Kuvvet Temel Eğitimi, 2011:48). Örneğin; bir şehit cenazesinde insanların duygusal çöküşlerini fırsata çevirmeye çalışan provokatörler, bazı basın yayın organlarının ve hükümete muhalif bazı kesimlerin desteğini alarak bunu müdahale gerektiren bir toplumsal eyleme dönüştürebilirler. Bu durumda polis, kamu güvenliğini tehdit eden grubu zor kullanarak müdahale ile dağıtmak yerine; eylemin sağlıklı bir şekilde sona ermesini diyalog kurma yöntemini kullanarak sağlamalıdır. Bunu yaparken grup liderleri kilit noktadır çünkü grubu heyecanlandıran, yöneten lider grupta söz sahibidir ve grubu çok kolay manipüle edebilir. Bu yüzden grup lideri ile kuvvet amiri ya da eylemin yapıldığı bölgede söz sahibi olan bir mülki amir görüşme sağlamalıdır. Önemli bir diğer konu ise eylemci gruba müdahalede bulunmadan önce orada bulunan Polis amiri tarafından gruba uyarı yapılmalı bu uyarı yapılırken dur, yapma, yasak gibi ifadeler kullanmak yerine; yapılan eylemlerin kanuna aykırı olduğunu, bunun kendilerine zarar verebileceği ifade edilerek eylemin sonlandırılması istenmelidir. Eylemci gruba suç işledikleri izlenimi verilmesinin aksine grubun polise yardımcı olunduğu hissi uyandırılmalıdır. Aksine tutum ve davranışlar olayların daha fazla büyümesine ve başka olaylara sebebiyet vermesine neden olacaktır (Kocaoğlu, 2009:14).

Hem uluslararası hukukta hem de ulusal hukukta Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü hakkı, demokratik toplumun gerekleri arasındadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesinde de "Herkes barışçıl olarak toplanma (...) hakkına sahiptir." düzenlemesiyle bu hakkın hükmü yer alır. Bu hakkın Avrupa devletlerinin siyasi

tarihlerinde de önemli bir yeri olduğu ve bu hakkın ülke vatandaşları tarafından kullanımıyla amaçlanan bilincin oluşturulmasının ciddi bir rol oynadığını belirtmek gerekmektedir. Polisin toplumsal eylemlere müdahalede güç kullanabileceğini ancak; bu gücün polise direnme veya saldırı noktasının önemini vurgulayan orantılı ve ölçülü olması gerektiğinden yanadır. Bu durumda polisin güç kullanımı insan haklarından doğan sözleşmeye uygun bulunmaktadır (Zabunoğlu, 2017:643).

Toplumsal olay polisi olarak da adlandırılan polis, çevik kuvvet polisidir. Çevik Kuvvet birimi, Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Daire Başkanlığı bünyesinde 1983 yılında 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'na 7 ek madde eklenmesine dair 2696 sayılı kanun ile kurulmuştur. İllerde çevik kuvvet şube müdürlükleri; ilçelerde çevik kuvvet grup amirlikleri olarak örgütlenen çevik kuvvet, toplumsal olaylara müdahale polisidir. Toplumsal olayların sevk ve idaresinden sorumludur (ETK, 1937:Ek m.13). Çevik kuvvet kuruluşu ve yapısı itibari ile toplumsal olayları önleyici asayiş hizmeti yürütür. Çevik kuvvet polisi, meşru olsun olmasın toplu yapılan eylemlerde önleyici polis olarak ya da eyleme müdahale ederek görev yapar. İhtiyaç duyulduğunda ve kanuni şartlar oluştuğunda topluluğa müdahale ederek topluluğu dağıtmak çevik kuvvet polisinin görevidir. Çevik kuvvet polisi; törenler, cenazeler, maçlar, grev ve lokavtlar, toplantı ve gösteri yürüyüşleri, mitingler ve adli duruşmalarda güvenliği sağlayarak oluşabilecek herhangi bir toplumsal kaosu önlemek için görev yapar. Aynı zamanda toplumsal olaylara müdahale polisi olarak adlandırılır. Toplumsal olaylara müdahalede bulunurken anayasal normlar çerçevesinde hareket eden çevik kuvvet polisi toplumsal olaylara kuvvet teşhiri, caydırıcılık unsuru, yasal ikazlar ve zor kullanma yöntemleri ile müdahale de bulunur (İnam, 2013:55).

Çevik kuvvet polisinin ilk olarak; toplumsal olayı engelleyici ve önleyici görev yapmak adına görev alanında tam teçhizatlı olarak görüntü vermesi kuvvet teşhirini oluşturur (İnam, 2013:54). Bu şekilde polisin toplumsal eylemde görev alacağı ve herhangi bir toplumsal eylemin oluşmaması için güvenlik önlemlerinin polis tarafından alındığı kalabalıklarca görülür. İkinci olarak; polisin tam teçhizatlı gerek araç ve gereçleri ile gerek başlarındaki kasklar ile gerekse polis köpekleri ile güçlüyüm ve herhangi bir toplumsal eylemde müdahaleye hazırım imajını yansıtmayı caydırıcılık unsurudur. Yalnız bazen caydırıcılık unsuru toplumsal eylemlerde eyleme katılan kalabalıklara baskı niteliği oluşturarak ters tepki yaratabilir. Örneğin; konser alanına konseri dinlemeye gelen vatandaşlar toplumsal bir eyleme sebebiyet vermeyecekleri halde her an polis müdahalesi ile karşılaşabilecekleri düşüncesi ile endişe duyabileceklerinden bu durum toplumsal

tepkiye yol açabilir. Üçüncü aşama ise yasal ikazdır. Bu aşama ancak toplumsal eylemin toplumsal olaya dönüşmeye başladığının anlaşılması üzerine kullanılır. Güvenlik amiri, eylemci gruba yaptıkları eylemin yasal olmadığını kanunlara aykırı harekette bulunmalarının kendilerine zarar verebileceği yönünde ikazda bulunur. Son aşama olan zor kullanma, çevik kuvvet polisine karşı direncin başladığı ve bu yöntemlerin etkili olmadığı durumda kullanılır. Zor kullanmada da orantılılık ve ölçülülük esastır.

Yapılan toplumsal eylemlerin sona ermesi için çevik kuvvet polisi maddi güç kullanımının ilki olan basınçlı su ile eylemci guruba müdahalede bulunur. Basınçlı su kullanılırken mevsim koşulları göz önünde bulundurulmalı ve önemli sağlık problemlerine sebebiyet verilmemelidir. Eylemci grup direnişe devam ediyor ve dağılmıyorsa ikinci olarak; eylemci gruba göz yaşartıcı gaz ile müdahalede bulunulur. Kullanılan OC gazı, öldürücü olmayan silahlar grubuna girer ve verdiği zararlar kalıcı değildir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2011:76). Polis göz yaşartıcı gaz kullanımında sadece eylemci gruba etki edeceğini düşünerek değil o sırada orada bulunan veya o alandan geçen kişilerin ile kendi sağlığını düşünerek hareket etmelidir. Çevik kuvvet polisinin en etkili savunma aracı cop kullanımıdır. Cop kullanan güvenlik gücü, onu kolun uzantısı olarak 45 derecelik açı ile kol ve bacadaki kaba ete vurmak sureti ile kullanılmalıdır (İnam, 2013:61). Son ve zorundalık esası bulunan güç silah kullanımıdır. Çevik kuvvet polisi, direnci etkisiz kılmak ve eylemciyi etkisiz hale getirmek için TCK md 24-25 de belirtilen hükümlere dayanarak meşru müdafaa ve zaruret hali durumlarında silah kullanabilir. Polisin silah kullanma yetkisi ile ilgili bir başka kanun hükmü ise PYSK madde 16 da yer alır. Bu madde 14.06.2007 tarihli değişikte PYSK 4. madde de değiştirilmiş olup, polisin silah kullanabileceği durumlar belirtilmiştir. Bu madde hükümlerince polis, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

Toplumsal olaylara müdahale eden çevik kuvvet polisi, direnen şahıs etkisiz hale getirildiği anda zor kullanımını sona erdirmelidir. Çünkü polis kullandığı araçlar ile değil kullanış şekli itibari ile insan hakları ihlallerine konu olmaktadır. Zor kullanma devam ettiği takdirde, polis görev amacının dışına çıkarak aşırı güç kullanımına neden olmuş olacaktır. Bu nedenle; toplumsal olay polisi, kullandığı yetkinin sınırlarını iyi bilmeli hukuki düzenlemelere yeterince hâkim olmalıdır.

2.3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Polisin Güç Kullanımından Doğan Hak İhlalleri

Demokratik hukuk devleti düzeninde devlet, vatandaşlarının temel hak ve hürriyetlerine saygılı ve bu hakları yasalar ile güvence altına alan bir idari oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır. Demokratik rejimlerde mutlak bir hak olan yaşama hakkı birincil bir haktır ve ikincil hakların kullanılması bu hakkın varlığına, sürdürülebilirliğine bağlıdır (Çiftçioğlu, 2012:138). 1982 Anayasasında yasa koyucu kişi dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlıklı madde 17’ de ‘*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*’ Hükmü ile kişinin yaşama hakkını ve varlığını güvence altına almıştır. Kişi güvenliği ve özgürlüğünün korunması, kişinin insan olmasından doğan en temel hakkı oluşundan kaynaklı temel hak ve özgürlüklerin korunması sadece iç hukukta değil uluslararası hukuk metinlerinde de yer almıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan temel hak ve hürriyetler her geçen gün iyileştirilmeye çalışılmakta ve bu hukuki düzenlemeler ile bireyin hem devlete hem de bireylere karşı temel hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlanmaktadır (Şahbaz, 2005:164). Kişinin güvenliği, özgürlüğün sağlandığı ortamlarda keyfilğe son verilmesini gerektirir. Bu nedenle keyfilik ile özgürlük arasındaki dengeyi sağlamak yasa koyucunun hükmüne bağlanmıştır. Sadece iç hukukta değil uluslararası yasal düzenlemelerde de büyük öneme sahip olan kişi hak ve güvenliği sadece kişi özgürlüğü olarak düzenlenmemiş uluslararası mevzuatta kişi özgürlük ve güvenliği şeklinde yer almıştır. Anayasanın 90. maddesi son fıkrası usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiş olan milletlerarası antlaşmaların iç hukukta çelişki doğuran kişi haklarının korunmasına ilişkin kararlarda ya da hükümlerde başvurulacak yasal düzenleme olduğunu ifade eder (Ertuğrul ve Turpçu, 2015:152). Bazı uluslararası sözleşmelerin uygulanabilirliği için iç hukuk mevzuatında ayrı bir yasal düzenlemeye gerek duyulmaz iken bazı uluslararası sözleşmelerin uygulanabilirliği ayrı bir hukuki düzenlemeyi gerektirir (Koca ve Üzülmaz, 2021:51). Hukuk tekniği açısından bir antlaşma olarak kabul gören Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sözleşmeye taraf olan devletler için bağlayıcı niteliktedir. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi genellikle başvuru yasal düzenleme olup sözleşmenin karar mercii olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kişi hak ve ihlalleri ile ilgili başvuru sayısı oldukça fazladır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 35. maddesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalayan ve bu sözleşme ile ek protokollerinin ihlal edildiğini düşünen gerçek veya tüzel kişiler iç hukuk yollarını tüketmiş olmakla beraber iç hukuk kararlarının kesin karar tarihinden itibaren 4 ay içerisinde mahkemeye başvurabileceğini açıklar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 2 de yer alan ‘Yaşama Hakkı’ sözleşmenin en önemli maddelerinden olup Avrupa Konseyi ülkeleri tarafından kabul gören en önemli maddeler arasında yer alır. AİHS’nin ve demokratik toplumların en temel değerleri arasında yer alan yaşama hakkının yer aldığı bu madde, sözleşmenin 15. maddesinde yer alan olağanüstü hallerde askıya alma hükümleri dışında tutulmuştur. Ayrıca AİHS’nin 2. maddesi başlangıçta öldürme suçunun şu hallerde işlenmesi durumunda yaşama hakkının ihlali sayılmayacağına yer vermektedir; kişi veya kişilerin yasadışı şiddete maruz kaldığı hallerde korunması amacıyla, usulüne uygun olarak yakalama eylemi sırasında, tutuklu bulunan şahsın kaçmasının önlenmesi amacıyla, ayaklanma veya bir isyanın bastırılması amacıyla gerçekleştirilen öldürme suçunda yaşama hakkının ihlal edilmediği açıklamaktaydı. Ancak 1 Mart 1985 tarihinde ‘İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’ ye ek Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Dair 6 nolu Protokol ile sözleşmeye taraf devletlerin suçlara karşı bir yaptırım olarak uyguladığı ölüm cezasının sadece savaş hallerinde uygulanabileceğini kararlaştırılmıştır (<https://www.yargitay.gov.tr>, 2022). Bu protokol 01.07.2003 tarihinde 25155 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 6 nolu protokolün uygun bulunduğuna yönelik kanun ile yasalaşmıştır (Cengiz, 2011:385). Ayrıca bu ek 6 nolu protokolün 4. maddesi ile çekince koyma yasağı konulmuş, bu ek protokol hükümlerince üye devletlerin ölüm cezasını kaldırmaları zorunlu hale getirilmiştir. Ölüm cezasının her koşulda kaldırılmasına yönelik çalışmalar devam etmiş ve Avrupa Konseyi Ek 13 nolu protokol ile 01.07.2003 tarihinde ölüm cezasının kaldırılmasının yaşama hakkının korunmasını pekiştireceği düşüncesi ile ölüm cezası tamamen kaldırılmış ve hiç kimsenin ölüm cezasına çarptırılmayacağına 1. madde hükümlerince yer vermiştir (<https://www.yargitay.gov.tr>, 2022). Türkiye ise 5409 sayılı ‘13 Nolu Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanunu’ kabul etmiş, ilgili kanun 12.10.2005 tarihinde 25964 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu 13 nolu ek protokolün kabulü ile ek 6 nolu protokole savaş halinde yaşam hakkının sonlandırılabilmesi haline son verilerek üye devletlerin demokratik toplum düzeninin vatandaşlarına tanıdığı insan onurunun korunmasına yönelik yaşama hakkının hiçbir koşulda sonlandırılmayacağı kesinleşmiştir. Bu ek protokoller ile AİHS 2. maddesi üye devletlere önemli yükümlülükler yüklemiştir. Sözleşmenin ikinci maddesinin üye devletlerce vatandaşlarına karşı ihlali söz konusu olduğunda hak ihlaline maruz kalan vatandaşın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru hakkını kullanarak dava açması mümkün kılınmıştır. Bu şekilde Avrupa Komisyonunun yargı mercii olan AİHM’ne üye devletlerden ve vatandaşlarından hak ihlalleri ile ilgili çokça

başvuru söz konusu olmuştur. AİHM üye devletlerin vatandaşlarının bireysel başvurularında AİHS maddeleri hükümlerinin ihlal edildiği yönünde tespitte bulunduğu üye devletlere idari yaptırım kararı verebileceği gibi maddi tazminat ödemesine ilişkin cezalara da yer verebilmektedir.

Kamu otoritesinin merkezde kolluk gücü olarak görev yapan polis teşkilatı mensuplarının özellikle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde orantısız güç kullanımına ilişkin insan haklarını ihlal ettikleri yönündeki olayların soruşturulmasında AİHM’ne sözleşmenin ikinci maddesinin ihlal edildiği yönünde pek çok bireysel başvuru yapılmış ve AİHM genellikle bu davalarda başvurucunun devletin güvenlik gücü olarak sahada görev yapan polisin orantısız güç kullandığı yönünde karar vererek AİHS’nin ikinci maddesinin ihlali gerekçesi ile taraf devletlere gerek idari düzenleme kararı gerekse maddi tazminat ödenmesine yönelik cezai yaptırım uygulamıştır. Polisin fiziksel kuvvet kullanırken evrensel hukuk kurallarına aykırı hareket etmesi ya da pozitif hukuk kurallarına uymaması sonucu oluşan ölüm olayları mahkeme tarafından sıklıkla ele alınan bir konu olmuştur. Mahkeme güvenlik güçleri tarafından yürütülen operasyonlarda polisin sözleşmenin ikinci maddesini ihlal ettiği, bireylerin yaşama hakkına müdahale edildiği ve kişilere işkence edilerek insan onurunu zedeleyecek müdahalede bulunma yasağı getiren sözleşmenin 3. maddesi zor kullanmada sınırın aşıldığı, kolluk güçlerinin tedbirsiz ve dikkatsiz hareket ederek öldürme ya da yaralama olaylarına mahal verdiği şeklindeki gerekçelerle sözleşmeye aykırı hareket edildiği yönünde karar vererek taraf devletlere yüklü miktarda maddi tazminat cezası vermektedir. Türkiye bağlamında bakıldığında 2021 yılında AİHM’nin vermiş olduğu 76 ihlal kararının 8’i kolluk kuvvetlerinin müdahalesi sırasında orantılılık esasına uyulmaması nedeni ile sonuçlanan kararlarla ilişkilendirilebilecektir. İhlal edilen sözleşme maddelerinin dağılımına bakıldığında ise 2021 yılında Türkiye aleyhine verilen 2 karar sözleşmenin 2. maddesinde yer alan ‘Yaşama Hakkının İhlali’, Mahkemenin vermiş olduğu ihlal kararının 3’ü sözleşmenin 3. maddesinde yer alan ‘Kötü Muamele Yasağı’, Sözleşmenin 11. maddesinde yer alan ‘Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü Hakkının’ ihlal edildiği yönünde ise 3 karar Türkiye aleyhine sonuçlanmıştır ([https:// inhak.adalet.gov.tr/](https://inhak.adalet.gov.tr/), 2022).

Sadece Türkiye’de değil tüm dünyada AİHM’ne polisin özellikle toplumsal olaylarda orantısız güç kullanarak insan hakları ihlallerine yol açtığı yönündeki başvurular oldukça fazladır. 2001 yılında Cenova’daki G8 zirvesinde göstericilere polisin aşırı güç kullanarak şiddet uyguladığı yönünde başvuru yapılmış ve mahkeme İtalya’ya polisin

göstericilere haksız psikolojik ve fiziksel yönde aşırı güç kullandığını belirterek yüklü miktarda tazminat cezasına hükmetmiştir. Küreselleşme karşıtı göstericilerin mahkeme raporlarında polis şiddetine maruz kaldığına yer verilerek İtalya'nın tazminat ödemesine karar vermiştir. Tüm dünyada yankı uyandıran olaylarda polis kurşunu ile yaralanan çok sayıda vatandaş olduğu hatta polise saldıran bir göstericinin polis silahından çıkan kurşunlarla hayatını kaybettiği belirtilmiştir (<https://www.dw.com/tr>, 2022).Sadece toplumsal olaylarda değil asayiş olaylarında suçlu veya suçluların kaçmasının engellenmesi, suçüstü halinde suç teşkil eden olayın sonlandırılması amacıyla, gözaltında bulunan tutuklunun tutukluluk hali süresince işkenceye maruz kaldığı iddiası gibi durumlarda AİHM'ne bireysel başvuruda bulunan kişi veya kişilerin, vatandaşı olduğu devletin AİHS'ne mutabık kalmadığı iddiaları ile açtıkları davalar da söz konusudur.

21 Şubat 2007 tarihinde sonuçlanan 52391/99 başvuru numaralı dosya ile Hollanda Hükümetine karşı AİHS'nin 34. maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Hollanda'da meydana gelen bir asayiş olayında mağdurun yakınları tarafından gerçekleştirilen bireysel başvuruda, bir polis memurunun orantısız güç kullandığı yönündeki kararıyla sözleşmenin bazı maddelerinin ihlal edildiği hükmüne yer vermiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşınan bu olay 19 Temmuz 1998' de "Kwakoe" festivali sırasında Hollanda uyruklu Moravia Ramsahai' nin bir scooter hırsızlığı yaparak kaçması sonucu o bölgede yaya devriye olarak görev yapan polis memuru Mr Brons'un silahından çıkan bir kurşunla ölmesi sonucu olay Moravia Ramsahai'nin yakınları tarafından AİHM'ne taşınmıştır. Polis memuru Brons ifadesinde şahsı yakalamak için arkasından koştuğunu ve şahsa 5-6 metre kala dur ihtiharında bulunarak kaçmasını önlemek amacıyla telkinde bulunduğunu belirtmiştir. Mr Ramsahai'nin durduktan sonra silahlı olduğunu fark ettiğini belirten Brons şahsın elini beline atıp silahını çıkarmak üzereyken ona ateş ettiğini amacının onu öldürmek olmadığını ve sadece kendisine yönelen saldırıyı meşru müdafaa hali ile sonlandırmak istediğini belirtmiştir. Mr Ramsahai'nin yakınları ise Ramsahai'nin yaşama hakkına saldırıda bulunulduğunu polisin orantısız güç kullanımı sonucu yakınlarını kaybettikleri iddiası ile olayı AİHM' ne taşımışlardır. Başvuru sahipleri bu durumun mahkemece AİHS'nin 2.maddesinde yer alan 'yaşama hakkı' na bir saldırı olarak görülmesinin adil olacağını ifade etmişlerdir. Mahkeme başvuru sahiplerini haklı bulmuş ve Hollanda devletine belirli cezai yaptırımlar uygulamıştır. Mahkemenin gerekçesi ise, devletin vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerini korumakla mükellef olduğu için güç kullanımının iç yasalarla

sınırlandırılması gerekliliğini ve meydana gelen orantısız güç kullanımı olaylarında devletin hesap verebilirliğin artırılması yönünde adımlar atmasını öngörmüştür. AİHM Hollanda devletinin sözleşmenin 2. maddesini ihlal ettiği gerekçesi ile 43. maddesi gereğince 3(üç) ay içerisinde manevi zarara ilişkin olarak 20.000 Euro (yirmi bin Euro), maddi zarara ilişkin masraf ve giderlerin ödenmesine ilişkin 7,299 Euro (yedi bin iki yüz doksan dokuz Euro) ödenmesine hükmetmiştir (<https://hudoc.echr.coe.int/>, 2022).

41462/17 başvuru no'lu 06.01.2021 tarihinde sonuçlanan İspanya Krallığına karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine karşı yapılan başvuru ile Polisin orantısız güç ile gündeme geldiği olay ise 2 Şubat 2014' te İspanya'nın Valladolid şehrinde bütçe kesintisi, yüksek işsizlik oranları ve sosyal problemler nedeni ile düzenlenen bir protesto gösterisinde polis tarafından yaralanan bir eylemcinin AİHS'nin 11. maddesinin ihlal edildiği yönündeki başvurusudur. Sözleşmenin 11. maddesi her vatandaşın genel asayişini ihlal etmeyecek şekilde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme ve eylem yapma hakkının olduğu ifade eder. Ancak madde bu hakların kullanılmasının sadece genel güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağlığın ve genel ahlakın korunması ile suç işlenmesinin önüne geçilmesi amaçları ile sınırlandırılabilirdiği hükmeder. Sözleşmenin bu maddesi eylemcilerin usulüne uygun olmayan gösteri yürüyüşlerinde kolluk güçleri veya idari makamlar tarafından meşru sınırlamalara tabi tutulmasına mani değildir. Mahkemeye taşınan bu olayda yüksek işsizlik oranları nedeni ile halkın ekonomik ve sosyal problemlerini dile getirmeyi amaçlayan bir grup tarafından düzenlenen etkinlik İspanyol mevzuatına uygun olarak önceden toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmasına dair idari makamlardan izin alınarak gerçekleştirilmiş ve gösteri yürüyüşü sorunsuz olarak tamamlanmıştır. Gösteri sonrası 50-60 kişilik bir grup Valladolid şehir merkezine geçerek Plaza de San Lorenzo meydanında toplanmıştır. Aynı gün Valladolid'de bir siyasi parti kongre düzenlemiş ve bir grup protestocu meydana toplandığında bu siyasi partinin politikacı Plaza de San Lorenzo 'da bulunan bir restoranda öğle yemeği yemekteydi. Yemekte olan siyasi parti liderine ve üyelerine karşı pankart asarak eylemde bulunan grup yolsuzluk vakaları ile ilgili protestoda bulunmuştur. Protestocular yürüyüşlerini durdurduktan sonra polis tarafından eylemlerine son vermeleri gerektiği hakkında uyarılmışlardır. Protestocular yürüyüşlerini durdurduktan ve Plaza de San Lorenzo' da durduktan hemen sonra polis onlara yaklaşmış ve göstericilerden gösterdikleri pankartları kaldırmalarını ve protestoyu barışçıl bir şekilde çözmelerini, trafiğin normal şekilde geçmesine izin vermelerini istemiştir. Olay mahalinde bulunan Polisler toplumsal olay

polisi şeklinde teçhizatlanmamış robocop giymemişler sadece resmi üniformaları ile görev yapmaktaydılar. Protestocular afişi indirmeyi reddederek direnmişlerdir ve polis ile göstericiler arasında gerginlik yaşanmıştır. Polis maddi güç kullanarak göstericileri alandan uzaklaştırmak isterken zorun derecesini iyi tayin edememiş ve yere düşen protestocuları yataarken bile tekmelemişlerdir. Protestoculardan biri polislerden birinin beylik tabancasını belinden almaya çalışırken müdahale bulunulmuş ve gözaltına alınmıştır. Göstericilerden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuruda bulunan şahıs polis şiddetine maruz kaldığını iddia ederek 15 Şubat 2016’ da sağlık kurulu raporu almıştır. Raporda başını eliyle korurken, polislerden birinin kendisine sopayla vurduğunu ve ağzını yaraladığını iddia etmiş ve sağlık raporuna göre, sol elinde doğrudan bir travma geçirmiş ve kafasında açık bir kesik, kırık ve iltihaplanma olduğu belgelenmiştir. Ayrıca sağlık kurulu rapora şahsın günlük olağan faaliyetlerini yerine getiremeyecek kadar aciz duruma düştüğünü eklemiştir. Polis tutanağına göre ise, protestocular defalarca restorana girmeye çalışmış ve meydandaki trafik akışına engel olmuştur. Polislerin ifadelerinde orantısız güç kullanmadıkları sağlık kurulu raporu alıp şikâyetçi olan şahsın gösteriyi provoke eden ve taşkınlık düzenleyen kişiler arasında olduğu yer almıştır. Olay AİHM’ne taşınmadan önce iç hukukta soruşturmaya tabi tutulmuş, 22 Şubat 2014 tarihinde Valladolid soruşturma hâkimi başvuruda bulunan şahsın bedensel uzuvlarının zarar gördüğü ve polisin orantısız güç kullanarak şahsa şiddet uyguladığı gerekçesiyle on polis memuruna ve bazı protestocuların da itaatsizlik, polis memurlarına direnme ve saldırı suçlarından cezai işlem uygulanmasına karar vermiştir. Polis şiddetine karşı haksız müdahaleye maruz kaldığını iddia eden bazı vatandaşlar 2016 yılında mahkeme kararlarına karşı Valladolid’in Audiencia Eyaletine başvuruda bulunmuşlardır. Ancak eyalet, polisleri haklı bulmuş olaya karışan protestocuların şehir meydanında pankart açarak insanları yasa dışı protesto olaylarına karışarak saldırgan eylemler sergilediklerini ayrıca bir siyasi grubun bulunduğu restorana girmeye çalıştıklarını ve trafik akışını durdurarak kaosa yol açtıklarını gerekçe göstererek kolluk güçlerinin müdahalesini haklı bulmuştur. Başvuru sahibi 22 Şubat 2017 tarihinde hem kendisine hem de olaya karışan protesculara karşı polisin hak ihlalinde bulunduğunu savunarak düşünce, ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Tüm bu gerekçelerle Anayasa Mahkemesine temyiz yoluyla başvuruda bulunmuş ve başvurusu reddedilmiştir. Bunun üzerine başvuru sahibi tüm iç hukuk yollarını tüketmiş olmakla beraber olayı AİHM’ne taşımıştır.

Başvuru sahibi sözleşmenin 11 maddesinde yer alan;

“1. Herkesin barışçıl toplanma özgürlüğüne hakkı vardır...

2. Demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin veya kamu güvenliğinin çıkarları için, düzensizliğin veya suçun önlenmesi, sağlığın veya ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için yasaların öngördüğü ve gerekli olduğu durumlar dışında bu hakların kullanılmasına herhangi bir kısıtlama getirilmeyecektir...” (<https://www.echr.coe.int>, 2022). Bu hükümlerin ihlal edildiğini savunarak AİHM’ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuran, polislerin kendilerini ifade etme özgürlüklerini elinden aldıklarını, toplantı ve gösteri yürüyüşünü yarıda keserek, protestoculardan bazılarını tutuklayarak ve pankartları indirerek kendisine ve diğer katılımcılara karşı orantısız güç kullanarak barışçıl toplanma özgürlüğü hakkına müdahale ettiklerini ileri sürmüştür. Ayrıca, kendilerinin şiddet içeren bir tutum sergilemediğini veya restoranın binasına girmeyi planladıklarını belirtmiş ve şiddetin yalnızca polis müdahalesiyle başladığını savunmuştur. Başvuran polis müdahalesinin son derece orantısız ve Sözleşmenin 11. maddesini ihlal edildiğini savunmuştur. AİHM ise; barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanılmasına müdahalenin yasal ya da fiili olarak açık bir yasak anlamına gelmesinin gerekmediğini, ancak yetkililer tarafından alınan diğer çeşitli önlemlerden oluşabileceğini yinelemektedir. Mahkeme başvuranın ne gösteri öncesinde ne de sonrasında gayri resmi bir harekette bulunmadığını şiddet içeren eylemler ve tavırlar sergilemediğini sözleşmenin 11. maddesi uyarınca barışçıl toplanma özgürlüğü hakkını kullandığına kanaat getirmiştir. Ayrıca mahkeme demokratik toplumlarda meşru olarak düzenlenen gösteri yürüyüşlerinin müdahale gerektirmediğini açıklamıştır. Sözleşmenin 11. maddesi tarafından garanti altına alınan toplanma özgürlüğünün kamu makamlarının barışçıl toplantılara karşı belirli bir düzeyde tolerans göstermek zorunda olduklarını belirtmiştir. Mahkeme kararı verirken gösterinin kamu düzenini gösteriyi dağıtacak oranda bozulduğuna dair delillerin mahkemeye sunulmadığını da belirtmiştir. AİHM başvuranın talebini kabul ederek sözleşmenin 11. maddesini İspanya hükümeti tarafından ihlal edildiği kararına varmıştır. Bunun sonucunda İspanya sözleşmenin 43. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde 248.10 EURO artı masraf ve giderler bakımından başvuru sahibine ödenebilecek her türlü vergiyi ödemesi gerektiği ayrıca yukarıda belirtilen üç ayın sona ermesinden uzlaşma tarihine kadar, yukarıdaki tutar üzerinden temerrüt süresi boyunca Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal borç verme oranına eşit bir oranda artı üç puanlık basit faiz ödenmesine karar vermiştir (<https://hudoc.echr.coe.int/>,

2022).AİHM'e Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davalarda da genellikle başvuru haklı bulunmuş polisin orantısız güç kullandığı ve sözleşmenin bazı maddelerinin ihlal edildiğine dair AİHM kararları mevcuttur. Bu kararlar sonucu Türkiye Cumhuriyeti devletine de maddi anlamda cezai müeyyideler uygulanmıştır. . 74552/01 başvuru numarası ile 05.03.2007 tarihinde sonuçlanan Oya ATAMAN davasında Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Oya ATAMAN' ın 15 Mart 2001 tarihinde AİHS'nin 3 ile 11. maddelerinin ihlal edildiği yönünde başvurusu söz konusu olmuştur. Başvurucu 22 Nisan 2000 tarihinde İstanbul F tipi kapalı ceza evi önünde İstanbul İnsan Hakları Derneği Başkanı avukat Eren KESKİN ile cezaevlerini protesto etme amacıyla 40-50 kişilik bir grupla İstanbul Sultanahmet parkında gösteri yürüyüşü düzenlemiş ve sonunda bir basın açıklaması yapmışlardır. Gösteri yürüyüşünde pankart açarak protesto yapan grup polisin kamu düzenini ve sağlığını bozarak gösteri yürüyüşü düzenledikleri yönünde ikazı ile eylemi sonlandırmaları yönünde uyarılmışlardır. Uyarıları dikkate almayan grup dağılmamış ve gösteriye devam etmiştir. Polisin biber gazı kullanımı ile grubu dağıtmak istemesi üzerine aralarında Oya ATAMAN'ın da bulunduğu 25-30 kişi gözaltına alınmıştır. Başvurucunun kimlik sorgulaması yapıldıktan sonra öğle saatlerinde serbest bırakılmıştır. 26 Nisan 2000 tarihinde Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığına giderek olay sırasında polislerin gereksiz yere biber gazı kullandığını ve kendilerine kötü muamele yapıldığını iddia ederek olayda görevli polisler hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. 29 Haziran'da cumhuriyet savcısı olayların suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesi ile takipsizlik kararı vermiş başvuru bu karara karşı itirazda bulunarak Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Mahkeme takipsizlik kararını onamıştır. Oya ATAMAN bu kararlara itirazını sürdürerek sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edildiğini iddia ederek AİHM'e Türkiye aleyhine dava açmıştır. Başvurucu biber gazının solunum güçlüğü çeken insanlar açısından ölümcül olabileceğini ileri sürerek ve toplantı ve hükümetin sözleşmenin 3 ile 11. maddelerini ihlal ettiğini beyan etmiştir. Hükümet göstericileri dağıtmanın fiziksel güç ile mümkün olmadığını tüm ikazlara rağmen eylemi sona erdirmeyip kamu esenliğini bozarak grubun provokasyona mahal verdiğini ayrıca başvuru OC' nin sağlık problemini etkilediğine dair mahkemeye herhangi bir sağlık kurumu raporu sunmadığını açıklamıştır. Mahkeme tüm iddiaları incelemiş ve öncelikle biber gazının zararları üzerine eğilmiştir. AİHM OC kullanıldığında, etki eden kişide alerjik reaksiyonlar, solunum yolları tahrişi, göğüste ağrı ve sıkışma, kusma, bulantı, solunum güçlüğü, gözlerde tahriş gibi sıkıntılara neden olabileceğini not etmektedir. Ancak başvuranın gözaltı sonrası hiçbir sağlık muayenesine girmediği biber gazından

etkilendiğine dair bir delil olmadığına da dikkat çekmiştir. Bu nedenle AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiği yönündeki iddialar AİHM tarafından kabul edilmemiş olmakla birlikte başvurunun sözleşmenin 11. maddesinin ihlal edildiği yönündeki iddiası mahkemece incelenmiş mahkeme kararında hükümetlerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerini meşruluktan uzak olma bahanesiyle sonlandıramayacağını ya da kolluk güçleri bunun gibi gösterileri sonlandırırken usulsüzlük yapmadan toplumsal olayı amacına uygun araçlarla eylemi sonlandırmaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca mahkeme devletlerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerini en iyi şekilde sorunsuz bir biçimde yapılmasını ve orada bulunan vatandaşların güvenliğini sağlama görevinin devlete ait olduğuna kanaat getirmiştir. Bu nedenle mahkemece AİHS'nin 11. maddesinin Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından ihlal edildiğine karar vermiş başvurucuya sözleşmenin 41. maddesi uyarınca başvurana hükümet tarafından vergilerden muaf tutularak 1.000 (bin) Euro'nun ödenmesine karar vermiştir (<https://www.kararara.com>, 2022).

Polisin orantısız güç kullanımı ile ilgili bir başka olayda AİHM yine Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine karar vermiş cezai yaptırım olarak başvurunca maddi tazminat ödenmesine karar vermiştir. 15014/11 başvuru numarası ile Türkiye aleyhine AİHM'ne Hasan KÖSE tarafından yapılan başvuru 06/05/2019 tarihinde sonuçlanmıştır. KÖSE mahkemeye verdiği başvuru dilekçesinde vuku bulan olayı şu şekilde özetlemiştir; trafikte kardeşiyle iş sebebiyle kullandığı kamyoneti ile seyir halinde iken iki motosikletli polisin araçlarının yanına yaklaşarak aracı sağa çekmeleri gerektiği yönünde uyarıldığını ve aracı durdurduktan sonra yanlarına gelen kendilerini polis olarak tanıtan şahısların kendilerine trafik güvenliğini tehlikeye sokacak şekilde araç kullandıklarını beyan ettiğini belirtmiştir. Bunun üzerine kendilerinin polis memurlarından kimliklerini göstermelerini istediklerini ancak polis memurlarının kimliklerini göstermeyip buna sinirlenerek kendilerine vurmaya başladığını ve yere düşen kardeşini tekmelediklerini aralarında arbeye çıktığını halen polis olup olmadıklarını bilmedikleri kişilerden kendilerini koruma amacı ile arabasından sopa aldığını bu sırada şahıslardan birinin kendisine 3 el ateş ettiğini ve yaralandığını açıklamıştır. Ameliyat sonrası hastane raporlarında başvurunun yaralanma sonucu hastaneye getirildiğinde hayati tehlikesinin olduğu ve yaralanmasının “organlarının veya sinirlerinin çalışmasında kalıcı bozukluğa” neden olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca sağlık kurulu raporu ile 45 gün iş göremezlik raporu verilen başvurunun psikiyatri muayenesinde sinir bozukluğu yaşadığı bunun da hayatını sosyal anlamda etkilediğine dair rapor düzenlenmiş, beyin ve sinir cerrahi muayenesinde ise %27 iş göremezlik raporu

uygun görülmüştür. Tüm bu yaşananlar başvuruçunun silahla vurularak ciddi bir yaralanma geçirmesi ve buna sebep olduğunu iddia ettiği savcılığa suç duyurusunda bulunarak orantısız güç kullanarak silahını kullanmasının hastanede kısa zamanda tıbbi müdahalede bulunulmasaydı kendisinin ölümüne sebebiyet verebileceğini ileri sürmüştür. Olayda şikâyetçi olduğu polis memurunun ceza mahkemesi tarafından suçlu bulunduğu halde herhangi bir ceza almadığı yönündeki iddiaları üzerine AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini savunarak mahkemeye başvuruda bulunmuştur (<https://hudoc.echr.coe.int>, 2022). Polis memuruna ağır ceza mahkemesi tarafından verilen 5 aylık hapis cezası Ceza Muhakemesi Kanununun 231. maddesi hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı ile hukuki sonuç doğurmamıştır. Bunun üzerine başvuruçucu Ağır Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuş ve İçişleri Bakanlığı aleyhine tazminat davası açmıştır. Başvuran mahkemeye bir polis memuru tarafından vurulduğunu polis memurunun yargılamayı yürüten mahkeme tarafından hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı verilerek failin korunduğunu iddia etmiş ve bu yönde şikâyetinde bulunmuştur. Ceza Muhakemesi Kanunu 231. maddesine göre; bir davada yargılama sonunda sanığa verilen hapis cezası 2 (iki) yıl ve 2 yıldan daha az süreli ise ya da idari para cezası ise mahkeme hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verebilir ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması sanık için hukuki sonuç doğurmaz. Hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasında maddenin Ek: 6/12/2006-5560/23 md. değişikliği ile ilgili fıkraları hükmün açıklanmasının geri bırakılması için şu şartları sıralar; öncelikle sanığın daha önceden kasıtlı herhangi bir suçtan hüküm giymemiş olması gerekir ve sanığın mahkemedeki hal ve tavırları, duruşu göz önünde bulundurularak yetkililerce yeniden suç işlemeyeceğine kanaat getirilmesi gerekir. Hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı verildikten sonra sanık 5(beş) yıl süre ile denetimli serbestlik haline tabii tutulur. Bu süre zarfında kasıtlı bir suç işlemesi halinde madde hükümleri uygulanamaz. Denetimli serbestlik süresince sanığın kasten yeni bir suç işlememesi ve denetimli serbestlik hallerine uygun hareket etmesi durumunda süre sonunda hükmün açıklanması geriye bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak dava düşürülür. Ayrıca bu madde yani hükmün açıklanmasının geri bırakılması mahkemece Anayasanın 174. maddesi ile koruma altına alınan inkılap kanunları ile ilgili davalarda uygulanamaz (Özgenç, 2017:735). Ayrıca maddenin 12. fıkrası hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebileceğine yer verir. Başvuruçucu hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına polis teşkilatında olumsuz örnek olabilecek bir karar olarak tüm polis memurlarının vatandaşlara karşı bu ve bunun gibi eylemlerde bulunmasının yolunu açtığı gerekçesiyle İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuştur. Mahkeme bu itirazı

reddetmiştir. Ayrıca KÖSE İzmir İdare Mahkemesinde İç İşleri Bakanlığı aleyhine maddi ve manevi tazminat davası açmış mahkeme bakanlığın yüklü miktarda tazminat ödemesine karar vermiş, Danıştay da mahkemenin maddi tazminat kararını onamış ancak manevi tazminat kararını başvurucunun da olayda kısmen sorumlu olduğu gerekçesi ile bozmuştur. Başvurucu AİHM'ne başvurarak AİHS'nin 2. Ve 6. maddelerinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından ihlal edildiğini savunmuştur. Hükümet ise buna itirazda bulunarak polis memurunun başvurucuya kasten zarar verme amaçlı silah kullanmadığını mücbir sebeplerden doğan silah kullanımının başvurucunun yaralanması ya da öldürülmesi amacıyla değil arbedenin sonlandırılması amacıyla olduğunu açıklamıştır. Bunu da olayda kullanılan suç unsuru silahtan alınan balistik raporunda yer alan polis memurunun başvurucuyu yaralamadan önce havaya iki el ikaz ateşi açtığı ayrıca şahsa çok yakın mesafeden ateş etmediği yönündeki resmi belgelerle açıklamıştır. Mahkeme bunu göz önünde bulundurduğunda AİHM dava dosyasını incelediğinde doktor raporlarında başvurana karşı kullanılan gücün yaralanmasına sebep olduğu ve olası olarak ölümcül olabileceği nedeniyle, başvuranın kurtulmasının şans eseri olduğuna, Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamındaki şikâyetin incelemesine karar vermiştir. Mahkeme sadece 2. madde hükümlerinin ihlalinin söz konusu olduğuna ve bu madde hükümlerince herkesin yaşama hakkının yasayla korunması gerekliliği göz önünde bulundurularak polis memuru tarafından silah kullanılmasının orantısız güç olarak kabulüne karar vermiştir. Sözleşmenin 2. maddesine göre şu hallerde silah kullanımının meşru sayılabileceği açıktır; kişinin, yasa dışı şiddet olaylarından korunması amacıyla, kişinin usulüne uygun olarak yakalanması veya tutuklu olması halinde kaçmasının önlenmesi ya da bir isyanın bastırılması amaçları ile kolluk güçlerince silah kullanımı kişinin yaşama hakkını ihlal olarak sayılmayacaktır (<https://www.echr.coe.int/>, 2022). Mahkeme bu amaçlardan herhangi birinin sağlanması adına silah kullanılmadığı gerekçesi ile başvurucunun sözleşmenin 2. maddesinin ihlal edildiği yönündeki kararı ile sözleşmenin 46. maddesi gereğince Türkiye' nin her türlü vergiler hariç 28.000 Euro maddi tazminat ve yine her türlü vergiler hariç 40.000 Euro manevi tazminat ödemesine karar vermiştir.

İncelenen AİHM kararlarına bakıldığında devletlerin aleyhine açılan orantısız güç kullanımı ile ilgili davalarda genellikle başvurucunun başvurusu haklı bulunmuş ve hükümetler aleyhine yüklü miktarda maddi tazminat davası ile sonuçlanan kararlar söz konusu olmuştur. Ükelere verilen maddi tazminat davalarının yanında polisin tüm dünyada imajını zedeleyen aşırı güç kullanımı özellikle toplu gösteri yürüyüşlerinde

polisin adından çokça söz ettirmesine neden olmaktadır. AİHM’de bu şekilde kolluk kuvvetlerinin müdahalede sınırı aştığı durumlarda zor kullanmada ölçülülük esasının aşıldığı kararına vararak ülke vatandaşlarının hakları ve sözleşmenin ihlal edildiğini yönünde karar vermektedir. Sayısal veriler incelendiğinde her yıl AİHM’ne binlerce başvuru yapılmakta ve karara bağlanan dava sayısının da oldukça fazla olduğu resmi kaynaklardan kamuoyuna duyurulmaktadır. AİHM’nin resmi internet adresinde bulunan aylık ve yıllık olarak düzenlenen istatistiksel raporlarda başvuru sayısı, karara bağlanan dava sayısı, reddedilen dava sayısı ya da daha spesifik olarak ülke çapında başvuru sayısı, karar sayısı, verilen kararların konusu ya da reddedilen başvurular gibi istatistiksel verileri paylaşarak kamuoyuna duyurmaktadır. Son olarak 01.01.2019 ile 30.11.2020 tarihleri arasındaki sayısal verileri kamuoyuna duyuran mahkemeye 2019’ da 40.667 başvuru yapılmış, bunlardan 2187 si sonuçlandırılmış ve 38.480 i red veya iptal edilmiştir. 2020 yılında ise başvuru sayısı 39.190 iken karara bağlanan dava sayısı 1901 olmuş, reddedilen veya iptal edilen dava sayısı 2020 de ise 37.289’dur (<https://www.echr.coe.int/>, 2022). Türkiye özelinde AİHM’ne ait istatistiksel raporlar incelendiğinde tablo 1.5. ’ te 1959 ile 2020 yılları arasında sayısal veriler şu şekildedir (<https://www.echr.coe.int/>, 2022);

Tablo 1.5. 1959 ile 2020 Yılları Arasında AİHM’nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti Özelinde Sayısal Verileri

2020 Yılında Karar Verilen Dava Sayısı	97
1959 ile 2020 Yılları Arasında Karar Verilen Dava Sayısı	3742
En Az İhlal Tespit Edilen Karar Sayısı	3309
İhlal Tespit Edilmeyen Karar Sayısı	93
İnsanlık Dışı Veya Aşağılayıcı Muamele İle İlgili Karar Verilen Dava Sayısı	341

Görüldüğü üzere Türkiye’nin de dâhil olduğu AİHS’ nin ihlal edildiği yönünde üye devletlerden AİHM’ne birçok başvuru yapılmıştır. İnsanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ile ilgili verilen karar sayısı 1959 ile 2020 yılları arasında Tablo-1.5. ‘te 341 olarak açıklanmıştır. Bu davalarda AİHS’nin 3. maddesinin ihlali söz konusudur. Madde hükümleri kimseye işkence ya da kötü muamele yapılamayacağını insan onuruna aykırı davranışlarda bulunulamayacağını güvence altına alır. 1982 Anayasası da kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlıklı 17. maddesinde işkence ve kötü muamele yasağını güvence altına almıştır. İç hukuk mevzuatının AİHS’ne uyum aşamalarında daha önceden madde hükümlerinde yer alan ‘meşru müdafaa hali, bir tutuklunun kaçmasının önlenmesi, sıkıyönetim, olağanüstü hallerde bir ayaklanma ve

isyanın bastırılması ya da meşru müdafaa gibi hallerde öldürme fiilleri birinci fıkra hükmü dışındadır.’ 17. maddenin 4. fıkrasındaki bu hükmü, 7/5/2004 tarihli ve 5170 sayılı kanunla 2004 yılında yürürlükten kaldırılmıştır (Seçilmiş Kanunlar, 2016:14). Kişilerin yaşama maddi ve manevi varlığını koruma, geliştirme hakkına sahip oluşunun anayasal güvencesi bu maddedir. Ancak bu madde hükümlerinde yer alan 4. fıkra hükümleri sözleşme hükümleri ile çelişmekte idi. 2004 yılında yapılan değişiklik ile bu çelişki ortadan kaldırılmış iç hukukta da yaşama hakkına son vermenin meşruiyetine son verilmiştir. Başvuru sonuçları genellemesinde bireysel başvuruların kabulü ve polisin orantısız güç kullanarak toplum vatandaşlarının bazı haklarının devlet tarafından engellendiği yönünde kararlar ile devletlere yüklü miktarda maddi cezai yaptırımlar uygulanmaktadır. AİHS’ne uluslararası hukukta gereken önemin gösterilerek hak ihlallerine sebebiyet verecek vakuların AİHM’ne taşınmasının önüne geçmek adına iç hukuk mevzuatında da hak ihlallerinin iyileştirilmesi ve cezai yaptırımların daha caydırıcı olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin taraf olduğu kolluk güçlerinin orantısız güç kullanımı sonucu AİHM’ne yapılan başvurular o ülkenin güvenlik güçlerinin aldığı mesleki eğitimlerin yetersiz oluşunu ve kolluk güçlerinin kendilerini alakadar eden yasal mevzuatları bilmedikleri için pratikte uygulayamadıkları gerçeğinin bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin sahadaki güvenlik temsilcisi olan kolluk güçlerinin özellikle toplumsal olayların öncesinde ve sonrasında aldıkları tüm önlemler iç hukuk mevzuatına uygun olmalı ve insan hakları ihlallerinden kaçınmalıdır. Sadece bununla sınırlı kalmayan çekinceler sözleşmeye taraf devletlerin kolluk güçlerinin iç hukukun yanında uluslararası mevzuata da hâkim olmaları gerekliliğini savunur (<https://www.echr.coe.int/>, 2022).

Türkiye’nin AİHM tarafından verilen kararlar gereği ödediği tazminatların rücu hakkı da söz konusudur. 1982 Anayasasında “hak arama hürriyeti”nin gereği olarak düzenlenen rücu hakkı, “Temel hak ve hürriyetlerin korunması” başlıklı 40. maddesinde, *“Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, Resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.”* denilmek suretiyle düzenlenmiştir.

Anayasanın 40. maddesinin 2. fıkrasının gerekçesinde, bireylerin yargı ya da idari makamlar önünde sonuna kadar haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân

sağlanmasının amaçlandığı, son derece dağınık mevzuat karşısında kanun yolu, mercii ve sürelerin belirtilmesinin hak arama, hak ve hürriyetlerin korunması açısından zorunluluk hâline geldiği belirtilmiştir. Böylelikle kamu idaresinin kusurlu eylem veya işlemiyle bir zararın meydana gelmesi halinde bu zararın meydana gelmesinde kusuru olan kamu görevlisine hem anayasal düzenlemeler hem de yasal düzenlemeler bağlamında rücu hakkı söz konusudur. Bu hakkın kullanılabilmesi için, yani işlenen suç dolayısıyla Türkiye'nin tazminat ödenmesine kusurlu hareketleriyle sebebiyet veren kamu görevlisine rücu edebilmesi için ölçülebilir bir zararın da mevcut olması gereklidir (Güneş ve Gündüz, 2015:7).

3.BÖLÜM

3.TÜRK HUKUK MEVZUATINDA SUÇ VE TERÖR SUÇLARI

Türk Ceza Hukuku fiili esas alan bir hukuk dalı olduğundan fail değil failin gerçekleştirdiği fiil sonucu oluşan suç ve bu suça uygulanacak cezai müeyyideleri belirler. Genel bir tabirle suç; insan davranışlarının toplumsal düzenin korunması amacıyla oluşturulan hukuki düzene karşı kast veya taksirle oluşan eylemlerdir (Ertuğrul ve Turpçu, 2015:151). Bu eylemlerin hukuki mevzuattaki yaptırımını da ceza olarak adlandırılır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun amacı kanunun 1. maddesinde '*Kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, kişi hak ve özgürlüklerinin korunması ile toplum barışının sağlanması amacıyla suç işlenmesinin önlenmesi*' olarak yer alır. Türk Ceza Hukukunun kaynağı 2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunudur. 2004 yılına kadar yürürlükte olan 765 sayılı Ceza Kanunu 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunundan esinlenerek oluşturulmuş iken şu an yürürlükte olan Türk Ceza Kanunu herhangi bir devletin kanunundan alınmamış bağımsız olarak oluşturulmuş tamamen milli bir kanundur (Kayar ve Üzülmmez, 2018:143). Türk Ceza Kanunu 345 maddeden oluşan iki kitaptan ibarettir. İlk kitap 75 maddeden oluşur ve Türk Ceza Kanununun temel ilke ve tanımları, ceza sorumluluğunun esasları ile yaptırımlar yer alır. 270 maddeden oluşan ikinci kitap ise Türk Ceza Hukukunun özel hükümlerinin içerir. Bu özel hükümler dört başlıkta ele alınmıştır. Uluslararası Suçlar, Kişilere Karşı Suçlar, Topluma Karşı Suçlar, Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler şeklindedir.

Sosyal bir varlık olan insanın toplumsal düzen içerisinde yaşaması için uyması gereken bir takım kuralların varlığı söz konusudur (Özgenç, 2011:33). Toplumsal düzen kurallarını din kuralları, ahlak kuralları, gelenek ve görenekler ile hukuk kuralları oluşturur. Hukuk kuralları, devlet eliyle oluşturulan toplumsal düzen kuralıdır ve bu kurallara uyulmadığı takdirde suç oluşturan fillerin maddi yaptırıma tabi olması demokratik hukuk devletinin bir gereğidir. Bu bağlamda devletin asli görevi hukuk kuralları çerçevesinde oluşturulan bir düzenin istikrarının sağlanmasıdır. Devletin iç barışı sağlayarak toplumsal düzeni devamlı kılması ancak hukuk kuralları ile mümkündür (Koca ve Üzülmmez, 2021:31). Devletin toplumsal barışı sağlayarak düzeni devamlı kılması tüm hukuk kurallarında cezai yaptırımlarla sağlanmaktadır. Türk hukuk mevzuatında suç ve ceza kavramlarının tanımını yaparak bu amaca hizmet eden, bir fiilin suç olup olmadığını ve suç olduğu takdirde o suça hangi cezai müeyyidenin uygulanacağını belirleyen kanun 26.10.2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunudur. Ceza Hukuku kişilerin temel hak ve

hürriyetlerinin korunduğu, toplumsal düzenin refahının sağlandığı ve bireylerin güvenli, sağlıklı, demokratik devletin getirdiği hak ve hürriyetlerin korunduğu bir ortamda yaşamalarını sağlayan önemli hukuk kurallarından oluşur(Ünver, 2003:442). İnsan onurunu koruma altına alan ceza hukuku temel hak ve hürriyetlere sahip çıkarak yasal mevzuatta cezanın amaç değil araç olduğu görüşünü yansıtır. Bu şekilde hukuki değerlerin korunması ceza hukukunun belli fiilleri emretmesi veya yasaklaması yoluyla gerçekleşmektedir. Toplumsal kurallar değer yargılarından yola çıkarak oluşturulmakta ve bazı etik yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. Bu temel yükümlülükler kişilere pozitif ve negatif anlamları içerisinde barındıran yükümlülükler yükleyebilecektir. Bunun için ceza kanunları bazı davranışları emrederken bazı davranışları yasaklamaktadır. Ceza Hukukunun yaptırımları kişiyi doğrudan hürriyetinden yoksun kılar. Bu nedenle de bir ülkede ceza hukukunun felsefesi o ülkenin siyasi rejiminin mahiyetini gösterir (Kayar ve Üzülmaz, 2018:145). Demokratik hukuk devletlerinde bu sebepten ceza kanunlarının temel ilkeleri Anayasalar ile güvence altına alınmış, bu temel kanunlar devletlerin Anayasalarında da yer almıştır. Ceza hukukunun asli kaynakları arasında yer alan Türkiye Cumhuriyetinin 1982 tarihli Anayasasında da Ceza Hukukunun temel ilkeleri yer almıştır. 1982 Tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 38 ‘Suç ve Cezalara İlişkin Esasları’ sıralar. TCK’nın yanında bazı özel ceza kanunları da ceza hukukunun asli kaynakları arasındadır. Bu kanunlardan bazıları; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunudur (Koca ve Üzülmaz, 2021:47). Bu kanunlarla birlikte usulüne uygun olarak imzalanmış milletlerarası sözleşmeler de ceza hukukunun asli kaynakları arasındadır. 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 90. madde 5 fıkra usulüne uygun olarak imzalanmış milletlerarası sözleşmelerin kanun hükmünde olduğuna hükmolunur. Bazı uluslararası sözleşmelerin uygulanabilirliği iç hukukta yeni bir kanuni düzenleme gerektirirken bazıları için yeni bir hukuki düzenlemeye ihtiyaç duyulmamaktadır. Temel hak ve hürriyetlerin korunması, işkence yasağı, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması, yaşama hakkı, hürriyet ve güvenlik hakları gibi temel hak ve özgürlükler uluslararası sözleşmelerde koruma altına alınmış haklar iken iç hukukta da ayrı bir düzenlemeye gerek duyulmaksızın 1982 anayasası ile kişi hak ve özgürlükleri koruma altına alınmıştır. Yüksek mahkeme kararları ile doktrinler ise ceza hukukunun dolaylı kaynaklarıdır. Yüksek mahkemeler ilk derece mahkemelerinin çözüme kavuşturdukları davalarda oluşan hataları çözmek ya da ilk derece mahkemeler arasında çelişki oluşturan

kararların verilmesi halinde bunu çözüme kavuşturmaya yetkili mahkemelerdir. Yüksek mahkeme kararları çözüme kavuşturdukları davalarda ilk derece mahkemeler için emsal niteliği taşıyabilmektedir. Ayrıca ilk derece mahkeme kararları ve bu kararların uyuşmazlıklarında başvuru makamı olan yüksek mahkeme kararları sadece karar verdikleri somut olaylar için hukuki sonuç doğurmaktadır (Özgenç ve Üzülmaz, 2020: 25). Ayrıca yüksek mahkeme kararları ilk derece mahkemeler için bağlayıcı değil emsal niteliğindedir. Ancak Yargıtay'ın içtihadı birleştirme kararları 2797 sayılı Yargıtay Kanunu madde 45' te 'Yargıtay kararlarının benzer hukuki konularda Yargıtay dairelerini, genel kurulunu ve adliye mahkemelerini bağlayıcı' nitelik taşıması İçtihadı Birleştirme Kararlarının kanun niteliği taşıması gereği ile Ceza Hukukunda doğrudan asli kaynaklar arasında yer alabileceği bazı yazarlar tarafından tartışılmaktadır (Koca ve Üzülmaz, 2021:53). Anayasanın 9. maddesi gereği yargı yetkisi Türk vatandaşları adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Aynı zamanda anayasanın 138. maddesi 1. fıkrası da hâkimlerin bağımsız olarak kendi hür irade ve vicdanları ile anayasa ve kanunlara uygun olarak hüküm verebileceklerine yer verir. Görüldüğü üzere 1982 Anayasasında hâkimlerin ve mahkemelerin bağımsızlığı ilgili maddeler ile güvence altına alınmıştır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu kara Avrupası hukuk sisteminde içtihadı birleştirme kararları hariç diğer tüm mahkeme kararları bağlayıcı nitelikte değildir bu nedenle yüksek mahkeme kararlarının ceza hukuku açısından dolaylı kaynaklar arasında yer alması makuldür.

Suç tarihinin eski çağlardan beri var oluşu onu evrensel ve genel bir yapı içerisine oturtmuştur. Her toplumda mutlaka varolan ve her daim var olacak suç kavramı ve bu kavramı karşılayan eylemlerin sürekli değişim göstermesi sonucu cezaların sürekliliği ve suça uygulanacak cezai müeyyidelerin de değişim ve gelişim göstermesi olağandır. Türk Ceza Hukukunda ceza hukukuna hâkim kanun 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu olmakla birlikte tüm suçlar ceza kanununda yer almayıp işleme şekillerine göre ve suçun nevine göre farklı kanunlarda yer almıştır. Bu Özel Ceza Kanunları genel kanun olan Türk Ceza Kanununun tamamlayıcısı niteliğindedir (Koca ve Üzülmaz, 2021:47). Bir eylemin suç sayılabilmesi için Türk Ceza Kanunu madde 1 de yer aldığı üzere kanunun o eylemi açıkça suç sayması gerekmektedir. Bazı hukuka aykırı fiiller kendi özel ceza kanunlarında suç sayılmakla birlikte ceza kanununa konulan bir hükümle tayin edilmektedir. Bu genel- özel kanun ilişkisi 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Özel Kanunlarla İlişki başlıklı 5.madde de *'Bu kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında uygulanır.'* Hükmü ile özel ceza kanunları ve genel ceza kanunlarında çelişki

içeren hükümlerin yer almasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Özel ceza kanunları ve cezai nitelik taşıyan kanunlarda TCK genel hükümlerinin geçerli kılınması hukuk devleti ve eşitlik ilkesi gereği gereklilik arz etmiştir. 5237 sayılı TCK madde 220’de örgüt kurma, örgüte üye olma, örgüte yardım etme ve örgütün propagandasını yapma başlıkları altında dört ayrı suç düzenlenmiştir. Ayrıca TCK madde 314 ‘Silâhlı Örgüt’ Suçunu düzenlemiştir. Bu düzenlemeler 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa atıf yapılarak özel hükümler içermektedir. Bu şekilde düzenlenen bir başka suç ise Terörle Mücadele Kanunu 7/2’de yer alan ‘Örgüt Propagandası Suçu’ dur. Bu suç türü aynı zamanda TCK 220/8 de ‘adi suç propagandası’ şeklinde yer almıştır. Ceza hukukuna ilişkin özel hükümler içeren 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu bu bağlamda Türk Ceza Kanununun doğrudan kaynakları arasında yer almaktadır (Özgenç, 2010:47).

3.1. Genel Açıklamalar

Hakların, ceza hukuku genel hükümleri başta olmak üzere özel hukukta da devlet eliyle korunması düzenin varlığı ve devamlılığı için şarttır (Gezgin ve Sarıoğlu, 2016:222). Ancak bazı haklar hak sahibine hakkını koruma yetkisi veren hukuk düzenince tanınmış bir yetki olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanın varlığından doğan en temel hakkı kişi hakkıdır ve bu hak kişiye kendi kişiliğini ve varlığını koruma hakkını kendi inisiyatifıyla değil kanunun verdiği bazı yetkiler doğrultusunda kullanmasına olanak tanımaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 24 ve 25’te düzenlenen görevin ifası, meşru müdafaa ve zorunluluk hali durumları ile TCK madde 26’ da düzenlenen hakkın icrası ile mağdurun rızası Türk Ceza Hukukunda suçun hukuka aykırılığını ortadan kaldırarak hukuka uygunluk nedeni haline getiren durumlardır. Hukuka uygunluk nedenleri kural olarak her suç için geçerli olmakla birlikte niteliği elverişli her fiil için uygulanabilmektedir (Özgenç ve Üzülmüş, 2020:67).

3.1.1. Görevin İfası

2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 24 kanun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilemeyeceğine yer verir. Görev gereği yerine getirilen bir emrin emri uygulayan tarafından konusunun suç teşkil ettiğini bilerek emri uygulaması onu cezai yaptırımdan kurtaramayacaktır ancak emrin konusunun suç teşkil ettiğini bilmeden emri yerine getirenin ilgili kanun maddesi kişinin cezai sorumluluğunun bulunmayacağına hüküm vermiştir. Birinci fıkrada yer alan hükmün yerine getirilmesi deyiminden anlaşılan bir hukuk mevzuatında yer alan kanun maddesi gereği görev ifası gerçekleştiriliyorsa bu

yükümlülüğü yerine getiren kişinin cezai işleme tabii tutulmayacağı açıktır. Kanunun bazı hallerde belirli kişilere yükümlülük verdiği bazı durumlarda da herkese yükümlülük getirdiği haller söz konusudur. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu madde 90 belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde herkesçe geçici süre ile yakalama yapılabileceği hükmü yer verir. Kişinin suçüstü yakalanması halinde, kaçacağının anlaşılması üzerine kaçması durumunda kimliğinin tespit edilemeyeceği hallerde herkes tarafından geçici yakalama yetkisi mevcuttur. Ayrıca maddenin ikinci fıkrası kolluk güçlerinin gecikmesinde sakınca bulunan hallerde cumhuriyet savcısının tutuklama veya yakalama emrini beklemeden yakalama yetkisine sahip olduğuna yer verir (CMK, 2004). Bir hazır giyim mağazasından mağazada satışa sunulan kıyafetlerden hırsızlık yaparak kaçmaya çalışan kişinin, mağazada bulunan bir başka müşteri tarafından yakalanarak kolluk kuvvetleri gelene kadar orada tutulması TCK 109 madde de yer alan bir hürriyeti tehdit suçunu oluşturmayacaktır. Bu nedenle hırsızlık yaparak kaçmaya çalışan şahsı yakalayan kişiye cezai işlem uygulanmayacaktır. Aynı şekilde bir terör saldırısında kaçan terör örgütü mensubunun yakalanmaması halinde büyük bir eylem gerçekleştireceğinin bilinmesi üzerine örgüt mensubunun yakalanması için cumhuriyet savcısı ya da üste bilgi verilmesinin geç kalınmaya sebebiyet vereceği hallerde PVSK madde 16’ da yer alan ‘Polisin Zor Ve Silah Kullanma Yetkisi’ni kullanması kolluk görevlisinin bir kanun emrini yerine getirerek görevin ifasını gerçekleştirmesini sağlayacaktır. Kamu görevlilerinin bazı özel kanunlarda görevin ifasını yerine getirmesini sağlayacak olan kanun hükmünü uygulaması durumunda kamu görevlisi bu uygulamadan sorumlu tutulmayacaktır. Bu kanun hükümlerinden bazıları şu şekildedir; Yukarıda da bahsedildiği üzere 2559 sayılı PVSK madde 16 Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, 1402 sayılı Sıkı Yönetim Kanunu madde 4/2 silah kullanma yetkisine sahip kolluk güçlerinin ‘teslim ol’ emrine itaat edilmemesi halinde silahlı mukabeleye yeltenilmesi veya kolluk gücünün meşru müdafaası halinde duraksamadan ve doğruca hedefe ateş edebileceği hükmüne yer vermektedir (SK, 1971). Orman Kanunu md 78’ de orman koruma memurlarına gerektiği zaman silah kullanma yetkisi verilmiş ayrıca 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 22. madde de gümrük muhafaza memurlarına silah kullanma yetkisi vermiştir (Demirbaş, 2017:279). Bu yetkilerin hepsinin kanunla verilmiş olmasından mütevellit kamu görevlisinin görevin ifası için gerekli şartlar oluştuğunda silah kullanması halinde bir kanun hükmünü yerine getirmiş sayılmalı ve kendisine cezai yaptırım uygulanmamalıdır. Ayrıca 10 Temmuz 2014 tarihli ve 6551 sayılı Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanunun ‘Kararlar ve Yerine Getirilmesi’ başlıklı 4. maddesi 2.

fıkrası ilgili kanunun 2. maddesinde (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki görevlerin yerine getirilmesinin yerine getiren kişi tarafından idari, hukuki ve cezai yaptırıma tabii olmadığına yer vermektedir.

3.1.2. Meşru Müdafaa

Türk hukuk sisteminde tam bir tanımı yapılmamakla birlikte 5237 sayılı TCK madde 25 meşru savunma halinde işlenen suçtan kişiye ceza verilmeyeceğine yer verirken meşru müdafaa halini, bir kişinin haksız bir saldırıdan kendisini veya bir başkasını korumak adına saldırıyı gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye çalışan kişiye karşı savunma eylemi olarak atfeder (TCK, 2004). Bir tanım yapılması gerekirse meşru savunma; Bir kimsenin kendisine veya başkasını hedef alan bir saldırı karşısında, savunma amacına yönelik olarak ve saldırıyı def edecek ölçüde kuvvet kullanmasını ifade eder' şeklinde tanımlanabilecektir (Koca ve Üzülmaz, 2021:278). Kanunda yer aldığı şekliyle ve yapılan tanımlamardan anlaşılacağı üzere bir saldırıyla karşılaşan kişinin kendini koruma adına gerçekleştirdiği eylem hukuk düzeninde meşrudur (Özgenç ve Üzülmaz, 2020:69). Meşru savunmanın en temel şartı saldırı ile saldırıyı önlemek adına gerçekleştirilen eylemin orantılı olması gereklidir yani meşru savunma adına gerçekleştirilen eylemin saldırıyı engelleyecek ölçüde olması şartıdır (Ertuğrul ve Turpçu, 2015:160). Meşru savunmanın TCK madde 27/1 maddesinde '*Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler arasında sınırın kast olmaksızın aşılması, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadar indirilerek hükmolunur*' şeklinde hüküm bulunurken madde 27/2 de '*Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir korku, heyecan veya telaştan ileri gelmişse faile ceza verilmez*' hükmü getirilmiştir (TCK, 2004). İlgili maddenin birinci fıkrasında '*sınırın kast olmaksızın aşılması*' ifadesi ile saldırı ile kendisini müdafaa eden arasında ölçülülük esasının bulunması gerekliliğini ifade edilmektedir. Saldırıya uğrayan saldırının tehlikesine ve yoğunluğunu değerlendirip meşru müdafaa hakkının doğup doğmadığını kendisi tayin etmelidir (Artuk vd, 2012:202). Meşru savunma tarihin her döneminde hukuk sistemlerince kabul görerek, hukuk düzeninin korunmasını ve devamlılığını sağlamıştır (Ermeydan, 2014:135). Roma, İslam, Cermen, Kanonik, Kara Avrupası Hukuk Sistemlerinde ve Türk Hukuk Sisteminde meşru müdafaa cezayı kaldıran veya azaltan nedenler arasında yer almıştır (Apaydın, 2016:26-27). Türk hukuk sisteminde de Cumhuriyetin ilanı ile şeri hukuk dönemi kapanmış, her alanda olduğu gibi Ceza Hukukunda da yenilikler söz konusu olmuş yeni bir hukuk düzenine geçilmiştir (Özen, 1995:28). 1926 yılında kabul edilen

İtalyan kaynaklı Zanardelli kanunua kabul edilerek 765 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulama alanı bulmasına imkân tanınmıştır (Apaydın, 2016:32). 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 49 maddesi 3. fıkrada ‘*Gerek nefisini ve gerek başkasını vukuuna bilerek mahal vermediği ve başka türlü tahaffüz imkanında olmadığı ağır ve muhakkak bir tehlikeden muhafaza etmek zaruretinin bais olduğu mecburiyetle, işlenilen fiillerden dolayı faile ceza verilemez*’ hükmü ile meşru müdafaa Türk Ceza Kanununda cezai sorumluluğu kaldıran ve azaltan nedenler arasında yerini almıştır. 765 sayılı TCK’ da ‘nefis ve ırz’ ifadesi yer alırken yeni düzenleme ile 5237 sayılı TCK’ da ‘kendisine’ ifadesine yer verilerek her türlü haksız saldırıya karşı meşru müdafaa hali oluşabileceğine yer verilmiştir (Apaydın, 2016:32). Yeni düzenleme ile meşru müdafaanın uygulama alanı genişletilerek şartlar olduğu takdirde kişinin kendisine veya bir başkasına yönelik her türlü haksız saldırının konusuna bakılmaksızın cezayı hafifleten veya kaldıran neden olarak meşru müdafaa hükümleri uygulanmasına olanak tanınmıştır. Türk hukuk sisteminin haklı olarak meşru müdafaayı haklı bir tepki olarak görmesi doğaldır. Kanunda yer aldığı haliyle yasa koyucunun meşru müdafaa halinin oluşup oluşmadığının tespiti için gereken şartları, saldırıyla ilgili şartlar ve savunmayla ilgili şartlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

3.1.2.1. Saldırıya İlişkin Şartlar

Meşru müdafaadan bahsedebilmek için öncelikle bir saldırının varlığı söz konusu olmalıdır. Kişinin hukuki değerlerine zarar veren ya da zarar verme teşebbüsünde bulunulan her insan davranışı saldırı mahiyetindedir (Koca ve Üzülmüş, 2021:279). Saldırının maddi nitelikte bir eylem olması ve bu eylemin haksız olması saldırıya ilişkin şartların temelini oluşturmaktadır. Saldırganın kanunda açıkça yasaklanan bir eylemi gerçekleştirmesi ya da buna teşebbüsü söz konusu olmalıdır. Saldırının olması ve devam etmesi şartı TCK madde 25/1 de ‘gerçekleşen, gerçekleşmesi muhtemel olan’ deyiminden saldırının oluşması ya da oluşması için harekete geçilmiş olması şartları oluşmaktadır. Saldırının geçmiş bitmiş olması üzerine saldırıya zarar veren kişi hakkında meşru müdafaa hükümlerinden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Meşru müdafaadan söz edebilmek için kişi veya kişilerin haklarına maddi bir saldırı olması şartı kamu düzeninin, genel sağlığın ihlal edilmesi durumları ile yabancı devlet aleyhine asker toplama faaliyetlerinde geçersizdir. Kişi veya üçüncü kişilere karşı haksız saldırı haricinde kamu düzenini ihlal eden bir işyerine molotof ile saldıran terör örgütü mensuplarının önlenmesi için orada müdahalede bulunan vatandaşlar için de meşru müdafaa söz konusudur. Kişinin kendisine yönelmeyen bu saldırıyı önlemesi TCK 306

madde de ‘yabancı devlet aleyhine asker toplama’ başlığında yer almıştır. Aynı şekilde ülke topraklarının işgal edilmesi durumunda meşru müdafaa amacıyla gerçekleştirilen direniş hareketlerinde kanunun bu madde hükümlerinin uygulanmayacağı maddenin 6. fıkrasında yer almıştır, bu madde milli direnişin hukuka uygunluğunun resmiyetidir (Koca ve Üzülmüş, 2021:282).

Meşru müdafaa saldırıya ilişkin şartlardan biri de saldırının haksız ve hukuka aykırı olması gerekliliğidir. Haksız bir eylemin gerçekleştiriliyor olması ya da buna teşebbüs edilmesi şarttır. Polisin toplumsal bir olayda kendisine molotof atan şahsı gözaltına almak için harekete geçtiği esnada polise direnen şahsın meşru müdafaa hükümlerinden faydalanması mümkün değildir çünkü görevinin ifası sırasında kamu görevlisine molotof atmak hukuken yaptırım gerektiren haksız bir eylemdir. Bu eylem TCK 265 madde, görevi yaptırmamak için direnme suçuna ilişkin hükümlerince ‘*Kamu görevlisinin görevini yapmasına mani olacak şekilde cebir veya şiddet unsuru içeren eylemlerde bulunan kişi altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*’ (TCK, 2004) değerlendirilecektir. Aynı şekilde polisin de kendisine direnen şahsı zorla gözaltına aldığı esnada direnmenin bitmesi üzerine zor kullanmayı devam ettirmesi halinde de meşru müdafaa söz etmek mümkün olmayacaktır. Bu durumda gerçekleştirilen hareketler haksız tahrik olarak değerlendirilerek TCK madde 29’a göre cezayı hafifleten unsur olacak cezai indirim uygulanacaktır.

3.1.2.2. Savunmaya İlişkin Şartlar

Meşru müdafaa hükümlerince savunmada önemli olan ölçüt zorunluluk bulunması esastır. Savunmaya geçerek meşru müdafaa halinde bulunan kimsenin saldırıya uğraması sonucu saldırıdan başka türlü kurtulamayacağı halde orantılı olarak kendisine yönelen haksız saldırıyı def etmesi meşru müdafaa’nın savunmaya ilişkin en temel hususudur. Savunmanın zorunluluğundan bahsedebilmek için kişiye yönelen haksız bir saldırının başlamış ve halen devam ediyor olması şarttır (Ermeydan, 2014:142). Savunmaya geçen kişinin uğradığı saldırıdan kaçarak kurtulma imkânının bulunması halinde meşru müdafaa halinden söz edilemeyecektir. Savunma eyleminin saldırıyı def edecek ölçüde olması da meşru müdafaa şartlarının oluşması için olmazsa olmaz niteliktedir. Ölçülülük esasında savunma yapan kişinin kendi davranışını doğru tayin etmesi gereklidir. Öncelikle saldırganın kullandığı araç ile savunma aracı arasında ölçülülük veya oran bulunmalıdır. Araçtan kasıt bıçaksa bıçak ile savunma yapılması ya da sopa ise sopayla savunma yapılması değil saldırı ile savunma ölçüsünün kullanılan araç-gereçle korunmasıdır. Kolluk

kuvvetlerinin kaçan bıçaklı saldırgana karşı onu durduracak ölçüde havaya dur ihtiharında bulunarak ateş açması saldırı ile savunma arasında ölçülülük esası olduğunu kanıtlar. Bir futbol maçı çıkışında taraftarlar arasında kavga çıkması sonucu taraftarları ayırmaya çalışan kolluk personelinin doğrudan biber gazı ile müdahalesi neticesinde taraftarlardan birinin biber gazına karşı aşırı alerjik reaksiyon göstermesi sonucu gözlerinde %60 oranında görme kaybı yaşaması olayında savunma ile saldırı arasında ölçü bulunmadığının meşru müdafaada sınırın aşıldığının göstergesi olacak ve kolluk görevlisinin meşru müdafa hükmümlerince cezalandırılmaması mümkün olmayacaktır. Çünkü polisin zor kullanmada sınırın aşılmaması adına zor kullanmanın derecesini iyi tayin etmesi taraftarları ayırmak için maddi güç kullanmadan önce bedeni kuvvet ile grubu ayırmaya çalışması gerekmektedir. Kolluk güçlerinin grubu ayıramadığı takdirde maddi güç unsurlarından kelepçe sonrasında cop ya da tazyikli su kullanarak kavgaya mahal veren grubu dağıtması gerekmektedir. Meşru müdafaada sınırın aşılmaması saldırı ile savunma arasında araç-gereç bakımından orantı bulunması adına kolluk güçlerince bedeni kuvvet kullanmadan ya da maddi güç unsurlarından kelepçe, cop, basınçlı su, polis köpekleri kullanılmadan biber gazı (OC) kullanılmamalıdır.

Meşru savunmada hak ve korunan yarar bakımından da orantı söz konusu olmalıdır. Hak ve korunan değer arasında eşitlik olmayacağı kesindir ancak savunmada bulunan kişiye meşru müdafa hükmümlerince cezai işlem uygulanabilmesi için hak ve yarar bakımından ölçülülük bulunması şarttır (Demirbaş, 2017:295). Bulunmadığı takdirde savunmayı yapan kişi TCK madde 27’ de yer alan ‘sınırın kast olmaksızın aşılması’ hükümlerince cezalandırılacaktır. Ayrıca bir olayda meşru müdafa hükmümlerinden söz edebilmek için savunma yapan kişinin savunmasının saldırıya yapana yönelmiş olması gereklidir. Ancak savunma hareketi sapma nedeni ile üçüncü kişiye yönelmiş olabilir bu durumda meşru müdafaadan söz edilebilecektir. A’nın B’ye ateş etmesi ve onun kendisini korumak için kendisini yere atması sonucu C’ye isabet eden kurşun nedeni ile ölmesi sonucu meşru müdafaadan söz edilebilecektir. Aynı şekilde üçüncü kişi yararına savunma hali de TCK madde 25 fıkra 1’ de ‘gerek kendisine gerekse bir başkasına’ ifadesi ile meşru müdafa hükmümlerinde üçüncü kişi adına saldırıyı etkisiz hale getirmenin mümkün olduğunun kanıtıdır.

3.1.3. Zorunluluk Hali

Bir kimsenin gerek kendisinin gerekse bir başkasının şahsına veya malına yönelmiş bir tehlikeden kurtarmak amacıyla bu tehlike ile alakası bulunmayan bir başka kişinin

malına zarar vermesi hali zorunluluk hali ya da bir başka deyişle ‘zaruret hali’ olarak adlandırılır (Gezgin ve Sarioğlu, 2016:224). Bu halin gerçekleşmesi için mutlak surette tehlikeyi önlemek için üçüncü bir kişinin malına zarar vermenin kaçınılmaz olmasının yanında tehlikede korunan çıkarın üçüncü kişinin malına verilen zarardan üstün olması şarttır (Gezgin ve Sarioğlu, 2016:224). Bu da TCK madde 25/2 de yer alan bir hukuka uygunluk nedeni olarak zorunluluk halinin üstün yarar ilkesine dayandığının göstergesidir (Demirbaş ve Erdem, 2017:112). Gerek toplumsal olaylarda gerekse toplumsal olayların terör örgütleri tarafından bir araç olarak kullanıldığı terör eylemlerinde kamu sağlığını ve güvenliğini tehlikeye düşürerek olay mahalinde bulunan araçlara zarar veren örgüt mensupları zorunluluk halinden yararlanarak cezai sorumluluktan kurtulamayacaktır. Zorunluluk halinden bahsedebilmek için, tehlikeye bilerek sebebiyet verilmemesi yani kasten eylemin gerçekleştirilmemesi şarttır. Fail tehlikeyi provoke etmiş ise hukuka uygunluk nedeni olarak zaruret halinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Zorundallılık hali için bir başka etmen tehlikenin korunan kişi için başka türlü korunma olanağının bulunmaması şartıdır. Tehlikeyi önleyen kişinin üçüncü kişinin malına zarar vermekten başka çaresi var ise onu gerçekleştirerek tehlikeyi sona erdirmelidir. Tehlike anında kaçarak veya olay yerini terk ederek kurtulma imkânı olan şahsın zorundallılık hali ile cezai sorumluluktan kaçması mümkün olmayacaktır.

3.2. Terör ve Terörizm Kavramı

Terör kavramı sözlüğümüze Fransızca “terreur” kelimesinden girmiş olmakla beraber asıl kökü Latince’dir. Latince’de ‘korkudan titreme ya da titremeye sebep olma’ anlamlarında kullanılmış bir kavram olan terör dilimizde korkma, korkudan titreme anlamlarına gelmektedir. Türk Dil Kurumu terörü; ‘yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” olarak tanımlar. Terör, sosyal düzenin bozulması amacıyla kargaşa yaratarak insanları korku ve tehdit unsuruyla tedirgin etme amacını taşıyan her türlü eylemdir. Terörün oluşması için cebir ve şiddet eylemlerinin varlığı söz konusu olmalı ve bu eylemlerin toplumda endişe yaratması şarttır. Bir başka tanımda ise terör; “kişiler veya kişilerin oluşturduğu gruplar tarafından sosyo-ekonomik ve politik amaçlara ulaşmak için, toplumda bir endişe yaratma niyetiyle gerçekleştirilen şiddet eylemleri” olarak ifade edilmektedir (Saral, 2012:25). Terör kendi düşünce ve ideolojisini kişi veya kişilere empoze etme amacıyla uygulanan her türlü şiddet eylemini ifade etmektedir (Yılmaz, 2011:32). Türk Hukuk Sisteminde ise terörün tanımını 5237 sayılı Terörle Mücadele Kanununu şu şekilde yapmaktadır:

“Terör baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik ve ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylem” olarak tarif edilmektedir. Bu düzenlemeye göre bir eylemin terör eylemi sayılabilmesi için kanunun bu maddesinde yer alan amaçları, yöntemleri, eylemin hukuki niteliğini ve örgüt unsurlarını taşıması gerekmektedir. Bu durumda eylemin Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek suretiyle cebir ve şiddet kullanılarak birden fazla kişi tarafından gerçekleştirildiğinde terör suçu sayılması mümkün olmayacaktır. Önemli olan örgüt unsuru da dâhil tüm unsurların gerçekleşmesidir. Örgüt unsurunun oluşmamış olması durumunda 2 veya daha fazla kişi tarafından eylemin gerçekleştirilmesinde suça iştirak söz konusu olacaktır. Yargıtay 16. Ceza Dairesi de 24.04.2017 tarihli E.2015/3, K.2017/3 sayılı kararlarında terör eylemini gerçekleştiren failerin örgüt mensubu olmasını koşul olarak nitelendirmiştir (Turinay, 2019:197). Ayrıca Anayasa Mahkemesinin 1992 tarihli E.1991/18, K.1992/20 sayılı kararında örgüt unsurunu zorunlu unsur olarak nitelendirmektedir (<https://lexpera.com.tr>, 2022).

Görüldüğü üzere terörün akademik literatürde çokça tanımı yapılmış ve hepsinde ortak nokta terörün, şiddet araçlarının kullanılarak insanlarda korku hali yaratmasıdır. Terör veya terörizmin; siyasal, dinsel veya ekonomik hedeflere ulaşma amacıyla sivillere, belirlenen hedef gruplara veya resmî, yerel ve genel yönetimlere yönelik baskı, yıldırma ve her türlü şiddet içeren yolun kullanımını ifade eden bir terim olarak kullanıldığı görülür (<https://tr.wikipedia.org/>, 2022). Terörizmin amacı dini, siyasi ve ideolojik kökenlidir. Literatürde terör ve terörizm her ne kadar aynı anlamlarda kullanılsalar da içinde farklı anlamları barındıran iki ayrı kavramdır. Terör, şiddet ve cebir ile korkutma eylemini ifade ederken; terörizm, insanları dehşete düşürme amacıyla planlı terör eylemlerinin dizgesel olarak sürdürülmesini ifade etmektedir (Bodur ve Özkul, 2018:32). Ayrıca terör, uzun süreli korku ve endişe durumunu yansıtırken terörizm bu terör durumunun ideolojik hedeflerle oluşturulma yoludur (Caşın, 2008:102). Siyasi yapıyı Terörizm de siyasal düzeni yıkararak ya da var olan siyasal yapının popülaritesini zedeleyerek belirli politik amaçlara ulaşma hedefi vardır bu nedenle terörizm olayları da siyasi amaçlı işlenen suç

türlerindendir. Terörizm için yapılan bir başka tanımda siyasi amaçlara ulaşmak için istikrarlı olarak terörü kullanan bir strateji şekli olduğu yönündedir (Soyvural, 1997:18). Terör kavramında kuralsız oluşan bir grubun şiddet içeren eylemleri söz konusu iken, terörizm de ideolojik olarak örgütlenen grubun siyasi yapıya bir başkaldırışı ve anayasal düzenin tahribatı amacıyla gerçekleştirilen planlı ve istikrarlı eylemler söz konusu olmaktadır. Bir başka deyişle terörizmde terör yöntemlerinin siyasi amaçlarla sistematik ve sürekliliğini arz eden bir durum söz konusudur (Ruhi, 2018:45). Bir başka tanıma göre terörizm; toplumda korku ve endişe yaratarak ideolojik ve siyasal amaçlara ulaşma eylemidir (Bodur ve Özkul, 2018:31). Terörizme bir başka bakış açısı da terörizmi güvenlik güçleri ile vatandaşın çatışma penceresinden bakarak tanımlamaktadır. Bu bakış açısı terörizmi; devletin güvenlik güçlerini ve toplumu karşı karşıya getirme arayışının stratejik olarak belirlenen hedeflerce sistematik olarak uygulanması” (Şen, 2011:21) şeklinde tanımlamıştır.

Uluslararası literatürde ortak bir terör ya da terörizm kavramı tanımı yapılamamıştır. Yüzyıllardır ülkelerin rant savaşları uğruna birbirlerini içten ve dıştan yıkıma uğratmayı amaçladıkları ideolojilerini gerçekleştirme çabaları sonucu bir ülkenin terör örgütü olarak gördüğü yapılanmayı rakip ülkenin özgürlük savaşçısı olarak tanımlaması bunun en büyük nedenidir. Uluslararası literatürde terörizmi kavramsallaştırmada yaşanan bu problem aslında her milletin kendi kaderini kendisinin tayin etmesi gerektiğine inanan(self-determination) uluslararası bir hukuk düzeninin bulunmayışından kaynaklıdır. Bu anlayışın benimsenmesinin nedeni de uluslararası düzeyde birçok yapılanmanın ve oluşumun uluslararası terörizm faaliyetlerini meşrulaştırma amacıyla kullanmasından kaynaklanmaktadır (Karacasulu ve Ovalı, 2004:50). Fransız İhtilali sonrası ortaya çıkan terör olayları öncesinde Dünya da çok ciddi terörizm faaliyetleri yaşanmamıştır. Bu nedenle Dünya’da ilk olarak yazılı literatürde günümüzdeki kullanımına en yakın anlamda terör kavramına 1789 Fransız Akademi Sözlüğü ekinde yer verilmiştir. Bu sözlükte de terör; terör sistemi, rejimi olarak tanımlanmıştır (Sarı ve Demir, 2018:160).

Avrupa Konseyi ise 13.06.2002 tarihli çerçeve kararında terörizmi; ‘*Bir ülkeyi ya da uluslararası örgütü ciddi şekilde rahatsız ya da tehdit etmek, bir hükümeti ya da uluslararası örgütü bir fiili yapmaya ya da yapmamaya zorlamak, bir ülkedeki temel siyasal, anayasal, sosyal ve ekonomik yapıları ortadan kaldırmak, ülkeyi istikrarsız hale getirmek*’ olarak tanımlamıştır (Bodur ve Özkul, 2018:31).

İslam Konferansı Örgütünün 1 Temmuz 1999 tarihli Uluslararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi de terörizm şu şekilde tanımlamıştır:

‘İnsan topluluklarını terörize etme, onlara zarar verme, hayatlarını, haysiyetlerini, hürriyetlerini, güvenliklerini, haklarını tehlikeye atma, çevreye, kamuya ait veya özel tesislere zarar verme, bunları işgal etme veya ele geçirme, ulusal kaynakları veya uluslararası tesisleri tehlikeye atma, bağımsız devletlerin istikrarlarını, toprak bütünlüğünü, siyasi bütünlüğünü veya egemenliğini tehdit etme amaçlarıyla bireysel veya toplu olarak gayrimeşru bir planı uygulamak için gerekçesi ve hedefleri ne olursa olsun yapılan her türlü eylem ve eylem tehdididir’ (Bodur ve Özkul, 2018:31).

Tüm tanımlardan alınacak ortak payda aslında korku kavramıdır. Korku ile yaptırma korku verme korkutma gibi anlamlarda da kullanılan terör günümüzde hem ulusal hem uluslararası bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör eylemleri veya terörizm kaynaklı faaliyetler ile terör kaynaklı olmayan olaylarda amaç ve araç ayrımını iyi yapmak gerekmektedir. Terörizmde öldürülen insan veya saldırıya uğrayan nokta tamamen araç olmakla birlikte terör dışı eylemlerde öldürülen kişi amaçtır. Bir amaca yönelik karşı tarafa ateş eden ve onun ölümüne sebebiyet veren zanlı kan davalısı olduğu şahsı öldürmüş ve bunu bir amaç için gerçekleştirmiştir. Ancak terör örgütlerince saldırıya uğrayan yakıp yıkılan bir kitapevinin içinde yanarak can veren öğrenciler aslında araçtır. Tüm ülkede yankı uyandıracak bu olay ile terör örgütü amacına ulaşmış adını, kendilerince gücünü duyurmuş olacaktır. Asıl olay terör örgütünün bu saldırıyı gerçekleştirerek siyasi mesajını vermiş olmasıdır. İşte bu nedenden dolayı terör olayları diğer şiddet ve saldırı tiplerinden daha çok dikkat çekmekte daha çok korkuya sebep olmaktadır.

Terör kavramında, ani oluşan olaylarda gerçekleşen taşkınlıklar ve saldırgan grupların belirli bir siyasi amaç için değil de rastgele kitlesel eylem oluşturmaları terör olarak nitelendirilebilirken terörizm de siyasi bir mesaj verme şartı vardır. Terörizm de önceden belirlenen bir hedef ve bu hedef için kullanılan araçlar söz konusudur. Özellikle Hakkâri başta olmak Şırnak Cizre, Ağrı Diyadin, Mardin Kızıltepe gibi şehirlerde PKK Terör örgütü veya alt gruplar tarafından çocuklara, güvenlik güçlerine yönelik olarak taş attırma yoluyla sokak eylemleri düzenlenmesi daha sonradan da bunun PKK ya da PKK ya bağlı alt gruplar tarafından sahiplenilmesi durumunda çocukların terörizmin sadece bir aracı olarak kullanıldığını açıklayacaktır. Terör örgütlerinin asıl hedefi halkı korku, panik, endişe haline sürüklemektir. Araç ve amaç arasındaki dengeyi sağlamak her durumda kolay olamayabilir. Çünkü yasa koyucu 3713 sayılı Terörle Mücadele kanunu ikinci

maddenin ikinci fıkrası terör örgütü üyesi olmayıp örgüt adına suç işleyenlerin de terör suçlusu sayılacağına yer verir. Bu nedenle Doğu Anadolu’da güvenlik güçlerine yönelik düzenlenen taş atma olaylarında yetişkinler yerine çocukları argüman olarak tercih etmişlerdir (Özdemir, 2010:77). Taş atma ve benzeri eylemlerde de olduğu gibi terörizmin genelinde amaç siyasaldır. Hoffman terörizmi siyasi amaçlara ulaşmak için kullanılan şiddet eylemleri olarak tanımlar (Hoffman, 2006:2-3). Bu tanımdan da anlaşılacağı terörizmin amacı siyasi kökenlidir. Siyasi gücü elinde bulundurmaya isteyen terör örgütleri önceden belirlenen hedeflere hizmet eder. Terör örgütleri özellikle bu hedefler ile kişilerin, toplumun ve hükümetlerin siyasi görüşlerini veya davranışlarını etkilemeyi amaçlamaktadırlar. Sembolik mesajlar içeren şiddet eylemleri ile toplumların yapısını, siyasal düzenini etkilebileyecek eylemleri gerçekleştirmektedirler.

Terörizm kavramı modern bir olgudur ve Fransız Devrimi’nin oluşturduğu düşünce yapısının üzerine Sanayileşme Devrimi ve beraberinde gelen iletişim, ulaşım, haberleşme gibi alanlardaki gelişme ve değişimlerden beslenerek kendini gerçekleştirme imkânı bulmuştur. Söz konusu alanlardaki gelişmeler arttıkça terörün de yeni boyutlar kazanması kaçınılmaz olmuştur. Terörün yerel düzeyden ulusala ve ulusaldan uluslararası alana ve küresel düzleme geçişi uluslararası siyasi, ekonomik, teknolojik gelişmelere paralel olarak yaşanmıştır (Saraçlı, 2007:1056). Tüm bu gelişmeler terörizmin gelişme ve değişimlere açık olması sonucu oluşan farklı saldırı tekniklerini de beraberinde getirmiştir bu da terörizmin klasik önleyici tedbirler ile önlenmesini ya da klasik mücadele teknikleri hususunun yetersiz kalmasının kaçınılmaz oluşunu açıklamaktadır. Literatürde yıkıcı, yıldırıcı, sindirici ve çok amaçlı eylemler olarak sınıflandırılan terör eylemleri daha spesifik olarak saldırı, baskın, işgal, pusu kurma, sokak eylemleri, grev ve lokavt eylemleri, silah ve cephane depolarının basılması, finans sağlamaya yönelik eylemler, mahkumların kurtarılmasına yönelik eylemler, adam öldürme, adam kaçırma ve rehin alma, sabotaj türü eylemler, propaganda mahiyetli eylemler, psikolojik savaşa dayalı eylemler olarak sınıflandırılmıştır (TBB, 2006:244). Siyasi amaçlara ulaşmak için şiddet unsurunu tercih eden terör örgütlerini önlemede hükümetlerin hem askeri hem de siyasi gücü elinde bulunduran mutlak otorite olmaları gerekliliği esastır. Her devletin terörizmle mücadelede farklı yöntemleri tercih etmesi doğaldır çünkü politik amaçlar doğrultusunda hareket eden terör örgütlerinin gücü ya da her terör örgütünün saldırı tekniğinin farklı oluşu terörizmin devletler tarafından önleme biçimlerini farklılaştırmıştır. Bu kapsamda terörizmle mücadeleye etki eden faktörler terör örgütlerinin özellikleri ve devletlerin

mücadele politikalarıdır (<https://teram.org/>, 2022). Gelişen saldırı teknikleri devletlerin ne zaman nereden bir terör saldırısı ile karşılaşacağını tahmin etmesi açısından zorlayıcı olacaktır. Demokratik toplumlarda terör örgütlerinin tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalardan ziyade terörizm faaliyetlerinin önlenmesi adına alınan tedbirler daha etkili rol oynamaktadır. Bu tedbirlerin daha sağlıklı yöntemlerle alınabilmesi için örgütlerinin gelişen ve değişen şiddet araçlarının, nerede konuşlandıklarının, örgütlenme şekillerinin, haberleşme araçlarının ve finans kaynaklarının istihbarî bilgiler ışığında sağlanması önem arz etmektedir.

3.2.1. Terör Suçu ve Terör Örgütünün Unsurları

En kısa tanımıyla terör suçu saikiyle işlenmiş suçtur (Turinay, 2019:59). 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 3 madde– (Değişik: 29 /6/ 2006-5532/2 Md.) Türk Ceza Kanununda düzenlenen hangi suçların terör suçu sayılacağına açıkça yer vermiştir. İlgili madde terör örgütü tanımına açıkça yer vermemekle birlikte hangi suçların terör eylemi sayılacağını düzenlemiştir. Ayrıca TCK madde 220 ‘Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma’ başlığı altında suç örgütüne yer vermiştir. Bir terör suçunda suçun unsuru, suçun özünü değil niteliğini ifade etmektedir bu nedenle organize olmadan işlenen suçlarda nitelik bakımından suç unsurlarının oluşmadığı yönünde karara varılabilmektedir. Organize olarak kurulan terör örgütünde örgüt üyeleri arasında bir hiyerarşik yapılanmanın olması gerekmekte ve bu yapılanmanın devamlılık arz etmesi gerekmektedir. Örgütte hiyerarşinin olmadığı, ast üst ilişkisinin bulunmadığı durumda terör örgütünden bahsetmek yerine gerçekleştirilen eylemde suça iştirakten bahsedilecektir. Örgütte suç işleyen yönetici veya örgütün lideri konumunda bulunan kişinin, örgüt yöneticiliği suçundan da cezai yaptırımları farklılık göstermektedir. TCK madde 220 7. fıkrada ‘örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olarak bilerek ve isteyerek yardım eden kişi’ deyimiyle yasa koyucu örgütte hiyerarşik yapılanmanın varlığının söz konusu olması gerektiğini ve yapılanmanın terör örgütü sayılabilmesi için örgüt üyesinin bilerek ve isteyerek örgüte katılmış olması gerektiğini kanunla düzenlemiştir. Bu hiyerarşik yapının gevşek ya da sert bir disipline oturtulması kanunun aradığı özellikler arasında bulunmaksızın terör örgütünde bu yapının varlığı yeterli olmaktadır. Yargıtay kararlarında da bir suçun örgütlü suç sayılması koşulunda mutlak surette örgütte hiyerarşik yapılanma aranmaktadır (Özgenç, 2017:12). Ayrıca terör örgütünün düşünce ve eylemde devamlılığı sağlaması da suç işlemek adına bir araya gelen örgütün terör örgütü sayılabilmesi için aranan şartlardandır. Bu nedenle bazı suçları örgütte gerçekleştirmeyi amaçlayan kişi örgüt üyesi sayılmayacaktır ve suç

iştirakten söz edilecektir (Okuducu, 2020). Ayrıca bu kişi veya kişiler örgütün hangi amaçla kurulduğu, neye kime hizmet ettiğini bilerek iş birliği yapsalar dahi örgüt üyesi sayılmayacaklardır (Özgenç, 2017:12).

Terör örgütünün tanımına TMK madde 1 yer verir. Bu tanıma göre terör örgütü ‘Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla şiddet, cebir, baskı, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit suretiyle suç işleyen örgütlerdir’ (Özgenç, 2017:50). TCK’nın 220. maddesi ise ‘*Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*’ Hükmü ile terör örgütünün unsurlarına açıkça yer vermektedir. Bu madde gereğince terör örgütünün unsurları arasında amaç ve saik, elverişlilik, yöntem, en az 3 kişiden oluşan üye sayısı ve kullanılan araç gereçler olarak sayılabilmektedir. Terör örgütünden bahsedebilmek için bu belli başlı unsurların oluşması gerekmektedir. Bu unsurların bir arada bulunmadığı örgütte terör örgütünden bahsetmek mümkün kılınmayacaktır. Bu temel unsurların yanında nicelik bakımından da iştirak halinde suç işlenmesi ya da suç örgütü ile karıştırılmaması adına bazı unsurların da sağlanması söz konudur. İlk olarak TMK madde 2 kimlerin terör suçlusu sayılacağını kanunda açıkça düzenlemiştir. İlgili madde de yer alan organizasyon kelimesi örgüt suçunun olmazsa olmaz unsurudur. Örgütü oluşturan diğer unsurlar Türk Ceza Kanunun 220. maddesinde yer alır. Örgüt kurulabilmesi için en az üç kişinin varlığı söz konusudur. Bu asgari sayı terör örgütünün kurulması için geçerli unsurlar arasında sayılmıştır. Bu sayıya yönetici de dâhil olmakla birlikte terör örgütünün varlığından söz edebilmek için en az üç kişinin varlığı gereklidir. Oluşan bu örgütün terör örgütü sayılabilmesi için silahlı kurulması ya da silahlı olması şarttır (Özgenç, 2017:50). Hukuki düzenlemelere bakıldığında net bir silah deyimi yer almamakla birlikte TMK madde 7 1 fıkrada cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme yöntemleri ile 1. maddede yer alan amaçlara yönelik suç işleyenler ve örgüte üye olanlar... cezalandırılır.’ düzenlemesi ile cebir ve şiddetin ancak silahlı bir aletle işlenebileceğine ayrıca terör örgütünün amacının TMK madde 1 de yer alan amaçlara hizmet etmesi gerektiğine yer verir. TMK düzenlemelerine göre örgütlü

suçların silahla işlenmemesi halinde Türk Ceza Kanununa göre cezalandırılacağı açıktır (Özgenç, 2018:63). Terör örgütü üyelerinin hepsinin silahlı olması şartı aranmaksızın terör suçunu işlemeye yetecek kadar örgüt mensubunda silah bulunması örgütün terör örgütü olarak ithafına yeterlidir (Turinay, 2019:35-36). Bir başka unsur elverişlilik unsurudur. Terör örgütü tanımında yer alan amaçları gerçekleştirmeye yönelik oluşan örgütün tüm bunları gerçekleştirebilecek elverişliliği söz konusu olmalıdır. Devleti yıkarak yeniden bir devlet kurmayı amaçlayan 3 veya 4 kişiden oluşan örgüt araç ve gereçleri bakımından tam teşekküllü olamayacağından terör örgütü sayılmayarak TCK madde 314 örgüt suçunda cezai müeyyideye tabii tutulacaktır (Turinay, 2019:36). Siyasi amaçla bir ideolojiyi topluma benimsetme amacı ile kurulan terör örgütleri amaçlarını gerçekleştirme de bir başka unsur ise kurulan örgütün amacına ve saikine uygun olmasıdır. Kurulan örgütün amacının 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 1. madde de yer alan amaçları taşıması gerekmektedir. Bu amaçların meşru olmadığı açık olmakla beraber hedefe ulaşmak için bunu zaman zaman meşrulaştırmayı amaçlayan ya da açıkça meşruluktan uzak şekilde gerçekleştirmeyi amaçlayan terör örgütleri TMK'ya göre cezalandırılmaktadır.

3.2.1.1. Mutlak-Nispi Terör Suçu

Her ne kadar Terörle Mücadele Kanununda yer almasa da Yargıtay kararlarında bu ayrımın yapılması sebebiyle terör suçlarında nispi-mutlak ayrımın yapılması gerekliliği şarttır(Turinay, 2019:339). Bir suçun mutlak terör suçu olarak nitelendirilebilmesi için kanunda fiilin direkt olarak terör suçu olarak açıklanması gerekir. 3713 sayılı 3 madde– (Değişik: 29 /6/ 2006-5532/2 Md.) ‘Terör Suçları’ başlığı altında ‘26/ 9/ 2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa’ atıf yaparak 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçları terör suçu olarak kabul eder (TMK, 1991). Bu maddeler incelenirse ‘Mutlak Terör Suçları’ daha iyi açıklanmış olacaktır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 302 1 fıkra (Değişik: 29 /6/ 2005 – 5377/36 Md.) *Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını zayıflatmaya veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya yönelik bir fiil işleyen kimse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır*’ (TCK, 2004).TMK madde 3’ te atıf yapılan TCK’ nın 302 madde ve 1. fıkra da uluslararası terörizm kaynaklı suçlara karşı cezai müeyyidelere yer verilmiştir. Terör suçu sayılan kanunun bu fıkrası ile hükümete karşı suç veyahut Türkiye Cumhuriyeti

Hükümetine karşı yapılacak olan her türlü saldırı ve başkaldırı hareketlerinin terör suçu sayıldığı açıktır. TCK madde 307 ise ‘Askeri Tesislere Tahrip ve Düşman Askeri Hareketleri Yararına Anlaşma Suçu’ başlığı ile yer alır ve 1. fıkra ‘*Devletin silahlı kuvvetlerine ait olan veya hizmetine verilmiş bulunan kara, deniz ve hava ulaşım araçlarını, yolları, müesseseleri, depoları ve diğer askerî tesisleri, bunlar henüz tamamlanmamış bulunsalar bile, kısmen veya tamamen tahrip eden veya geçici bir süre için olsa bile kullanılmayacak hale getiren kişiye, altı yıldan on iki yıla kadar hapis cezası verilir.*’ hükmüne yer verir (TCK, 2004).

307 maddenin 1. fıkrası ile de askeri tesislere verilecek zararın terör suçu olarak nitelendirileceği ve düşman askeri ile işbirliği halinde olan kişinin terör suçlusu sayılacağı ve suçun terör suçu olarak değerlendirilip cezai müeyyidenin de bu fıkra uyarınca uygulanacağını açıktır. TCK madde 309 fıkra 1 ‘*Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar*’ (TCK, 2004). Bu kanun maddesi uyarınca Anayasal düzene ve Türkiye Cumhuriyetinin Anayasasının belirtmiş olduğu düzeni bozmaya çalışan veya buna teşebbüs eden şahıs veya şahısların terör suçlusu sayılacağı ve bu kişilerin terör suçu işlediği yönünde karara varılacak bu yönde cezai müeyyide uygulanacaktır. ‘Cumhurbaşkanına Suikast Ve Saldırı’ başlığı ile düzenlenen TCK madde 310 da Cumhurbaşkanına suikast veya saldırıda bulunan veya bulunmaya teşebbüs eden kişi veya kişilere terör suçlusu hükmü verileceğini açıklar. TCK madde 311 1. fıkra da Türkiye Cumhuriyetinin yasama organı olan TBMM’ye karşı işlenecek her türlü suç terör suçu niteliğinde sayılmış kanun yapmasını engellemek, yaptığı kanunları değiştirmek ya da ortadan kaldırmak amacıyla yapılacak her türlü faaliyet, icra hareketi dahi olmasa bile buna teşebbüs eden kişi veya kişiler terör suçlusu olarak cezai hüküm giyecektir. TCK madde 312 1. fıkra ‘*Cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs eden kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir*’ hükmü açıktır. Hükümete karşı işlenen suç seçilmiş iktidarın görevini yapmasına engel olmaktır. Aynı zamanda hükümetin ortadan kaldırılmaya çalışılmasında suçun unsuru anayasa düzeninin temel organlarından olan yürütme gücüdür. Bu fıkra uyarınca bu eylem teşebbüs aşamasında kalsa dahi terör suçu işlemiş gibi cezai müeyyide ile karşılaşılacaktır. 3713 sayılı TMK, TCK madde 313’ e atıf yaparak 1. fıkra da yer alan Türkiye Cumhuriyetine

karşı halkın silahlı isyan çıkarmasına sebebiyet verilmesini ve buna teşebbüs edilmesini terör suçu olarak kabul edildiğini açıklar.

TCK 314. maddesi ise silahlı örgüt suçuna yer verir. 1. fıkrada silahlı örgüt kurmanın, yönetmenin veya üyesi olmanın terör suçu olarak cezalandırılacağını açıklar. TCK'nın bu maddesinde yer alan 'Silahlı Örgüt Kurma' suçunun TCK madde 220 de yer alan 'Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma' suçundan daha ağır cezai müeyyidesinin bulunduğunu belirtmek gerekir. Madde 220 de bulunan suç amacıyla örgüt kurma fiili ile örgütlü siber saldırı, yağma veya evden hırsızlık gibi örgüt kurarak işlenen nitelikli suçlarda madde 220 1, 2, 3, 4 ve 5. fıkraları uyarınca cezalandırılır. Örgüte silah sağlama suçu, 5237 sayılı TCK'nın 315. maddesinde "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" bölümünde düzenlenmiş olup 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 3. madde gereği terör suçu olarak kabul edilmektedir. Bu Anayasal hükümlerde belirtilen silah sağlama suçu silahlı örgütlerin faaliyetlerinde kullandığı silahları üretme, temin etme veya yasa dışı yollardan ülkeye sokarak temin edilmesini, bu silahların taşınmasında lojistik destek verilmesi faaliyetlerini kapsar. Ayrıca uygulamada molotof kokteylinin de silah sayılması sebebiyle üretilmesi dağıtılması ve depolanması durumları da terör suçu kapsamına girmektedir. Molotof kokteylinin üretilmesi ve teminin kolay oluşu özellikle terör örgütlerinin sokak eylemleri sırasında çokça kullandığı ateşli silahlardandır. 9 Ocak 2016 Yılında Adana'da korsan gösteri düzenleyen PKK/KCK yandaşları tarafından düzenlenen eylemlerde polise molotofla saldıran eylemciler, 2 Kasım 2014' te Okmeydanı ve Gazi Mahallesi'nde IŞİD'in Kobani saldırılarını protesto eden eylemci terör gruplarının polise molotof saldırısı ve Diyarbakır Sur 'da Hendek kapatma olaylarında yine polise molotofla saldıran terör gruplarının hepsi terör suçu işlemiş sayılmakta ve bu suçlara 5237 sayılı TCK madde 315 hükümlerince cezai müeyyide uygulanmıştır. Son olarak TCK madde 320 1. fıkra da '*Hükümetin izni olmaksızın bir yabancı veya yabancı Devlet hizmetinde veya bunların lehinde çalışmak üzere Ülke içinde vatandaşlardan asker yazan veya vatandaşları silahlandıran kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir*' (TCK, 2004). Hükmü ile söz konusu suçu işleyenlerin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda terör suçlusu olarak cezalandırılacağına yer vermektedir. 3713 sayılı TMK madde 3 yukarıda değindiğimiz 5237 sayılı TCK maddelerine atıf yaparak bu suçları açıkça terör suçu saydığından bunlar mutlak terör suçu olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu TCK maddelerinde terör suçu olarak atfedilen suçların niteliğine bakıldığında hepsinin 'şiddet' unsuru ya da işlenen suçların şiddet eğilimi içerdiği açıktır (Tanör, 1990: 168).

Nispi terör suçlarına baktığımızda ise; TMK madde 4' te Nispi Terör Suçunun kavramsal olarak çerçevesini görmekteyiz. Çünkü kanun koyucu açıkça TMK 1. 2. ve 3. maddelerde olduğu gibi terör suçu veya terör suçlusu olarak kesin net tanımlamalarda bulunmamıştır. Ancak işleniş biçimi ve amacı sebebiyle terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumunda terör suçu sayılacağı hükmolunmuştur. Terör suçu sayılacak suçun kanun maddesi uyarınca terör amacı ve yöntemiyle işlenmiş olma koşulu vardır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasında terör suçunun oluşumunda korkutma, cebir ve şiddet ile işlenmesi sonucu bastırma, korkutma ve yıldırmaya sebebiyet veren eylemlerle yapılmasının ve eylemin bir terör örgütüne hizmet ediyor olması sonucu terör suçu sayılacağını açıklar. TMK 4. maddesinde sayılan nispi terör suçları şunlardır (TCK, 2004):

a) Türk Ceza Kanunu'nun;

- 79. maddesi (göçmen kaçakçılığı suçu),
- 80. maddesi (insan ticareti suçu),
- 81. maddesi (kasten öldürme suçu),
- 82. maddesi (kasten öldürmede nitelikli haller),
- 84. maddesi (intihara yönlendirme suçu),
- 86. maddesi (kasten yaralama suçu),
- 87. maddesi (netice sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçu),
- 96. maddesi (eziyet suçu),
- 106. maddesi (tehdit suçu),
- 107. maddesi (şantaj suçu),
- 108. maddesi (cebir suçu),
- 109. maddesi (kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu),
- 112. maddesi (eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi),
- 113. maddesi (Kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi suçu),
- 114. maddesi (Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi suçu),
- 115. maddesi (İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme suçu),

- 116. maddesi (konut dokunulmazlığının ihlali suçu),
- 117. maddesi (iş ve çalışma hürriyetinin ihlali),
- 118. maddesi (sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi suçu),
- 142. maddesi (nitelikli hırsızlık suçu),
- 148. maddesi (yağma suçu),
- 149. maddesi (nitelikli yağma suçu),
- 151. maddesi (mala zarar verme Suçu),
- 152. maddesi (Mala zarar vermenin nitelikli halleri),
- 170. maddesi (Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu),
- 172. maddesi (Radyasyon yayma suçu),
- 173. maddesi (Atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme suçu),
- 174. maddesi (Tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi suçu),
- 185. maddesi (Zehirli madde katma suçu),
- 188. maddesi (uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu),
- 199. maddesi (Kıymetli damgada sahtecilik suçu),
- 200. maddesi (Para ve kıymetli damgaları yapmaya yarayan araçlar),
- 202. maddesi (mühürde sahtecilik suçu),
- 204. maddesi (Resmi belgede sahtecilik suçu),
- 210. maddesi (Resmi belge hükmünde belgeler),
- 213. maddesi (Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit suçu),
- 214. maddesi (Suç işlemeye tahrik suçu),
- 215. maddesi (Suçu ve suçluyu övme suçu),
- 223. maddesi (Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçu),
- 224. maddesi (Kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformların işgali suçu),
- 243. maddesi (Bilişim sistemine girme suçu),

- 244. maddesi (Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu),
- 265. maddesi (Görevi yaptırmamak için direnme suçu),
- 294. maddesi (Kaçmaya imkân sağlama suçu),
- 300. maddesi (Devletin egemenlik alametlerini aşağılama suçu),
- 316. maddesi (Suç için anlaşma suçu),
- 317. maddesi (Askeri komutanlıkların gasbı suçu),
- 318. maddesi (Halkı askerlikten soğutma suçu),
- 319. maddesi (Askerleri itaatsizliğe teşvik suçu),
- 310. maddesi (Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı suçu) suçları.

b) 10 /7/ 1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar.

c) 31 /8 /1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110' uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

ç) 10 /7 /2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

d) Anayasanın 120' nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde, olağanüstü halin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar.

e) 21 /7 /1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun

68' inci maddesinde tanımlanan suç.

Nispi anlamda terör suçları çok çeşitlidir. Yukarıda vurgulandığı üzere malvarlığına karşı suçlar, kamu sağlığına ve kamu barışına karşı suçlar, bilişim suçları, hayata karşı suçlar gibi çok çeşitli suç kategorilerinde terör güdüsüyle işlenen suçlar terör suçu sayılmaktadır (Turinay, 2019;345). 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda 2006 yılında 5532 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Düzenlemeden önce TCK 4. madde sadece TMK madde 1' e atıf yapmaktaydı. 4. maddeye göre işlenen suçun terör amacıyla işlenmesi şeklinde sadece terör amacı olmasına dikkat çekmekteyken, 2006 değişikliği öncesi sadece 1. madde hükümlerine atıf yapılmaktaydı. Nispi terör suçlarının kapsamında değişikliğe giden 5532 sayılı kanun ile terör örgütlerinin işlediği bazı suçların terör suçu

sayılmasına olanak sağlamıştır. Örneğin, terör örgütlerinin finansman sağladığı parada sahtecilik, kaçakçılık ve uyuşturucu ticareti gibi suçlar da terör örgütlerinin işlediği suçlardandır (Turinay, 2019:346). Bu suçları TMK madde 1’ de kanun değişikliği öncesi terör amacı unsuruna atıf yapılmakta ve örgüt unsuru kabul edilmemekteydi ancak 5532 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile yasada yapılan terör tanımı amacıyla işlenmesi amacıyla kurulan örgüt kavramına yer verilmiş ve terör örgütü yararına yapılacak her türlü eylemin terör suçu sayılacağı yasayla düzenlenmiştir.

TMK madde 5 – (Değişik: 29/ 6 / 2006-5532/4 Md.)

‘3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adli para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabılır. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur. Suçun, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezasının artırılması öngörülmüşse; sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır. Ancak, yapılacak artırım, cezanın üçte ikisinden az olamaz.(Ek fıkra: 22/ 7 /2010 - 6008/4 Md.) Bu madde hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz.’

TMK madde 5 Değişik: 29/ 6 /2006-5532/4 Md. incelendiğinde 2006 yılında yapılan bu değişiklik ile nispi terör suçlarında cezai yaptırımda artırım yapılabileceği açıktır. Ancak bu cezai artırım örgütün lehine hareket eden kişi veya kişilere ve bunların terör örgütü kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte olması şartı ile uygulanabilecektir. Ayrıca Ek fıkra: 22/7/2010 - 6008/4 Md. hükümlerince çocuklar için bu maddenin hükmolunamayacağı yasa koyucu tarafından belirlenmiştir.

3.2.1.2. Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu

Örgüt, ‘Ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik, teşekkül veya teşkilat’ anlamlarına gelmektedir (<https://sozluk.tdk.gov.tr/>, 2022).En az üç kişinin oluşturduğu belirli amaç ve hedefler doğrultusunda kurulan, üyeler arası hiyerarşik yapılanmanın bulunduğu örgüt, doktrinde örgütlü suç ya da organize suç kavramları ile tanımlanmaktadır. Bu örgütlerin kuruluş yapısı ya da amaçları her ne kadar birbirlerinden farklı da olsa suç işlemek amacıyla bir araya gelmiş olmaları onların suç örgütü olarak adlandırılmasına yetecektir (Özgenç, 2017:14). Başta Türk Ceza Kanunu olmak üzere ‘Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma

Suçu’ ile ilgili mevzuatımızda çeşitli hükümlere yer verilmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ikinci kitap üçüncü kısımda “ Kamu Barışına Karşı Suçlar” başlıklı beşinci bölümünde yer alan 220. madde ‘Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma’ suçunu düzenlemektedir. Bu düzenleme de örgütlü suçu oluşturan unsurlar ve suç işlemek amacıyla örgüt kuranlar ifadesi ile örgütün oluşması için gerekli unsurlara yer verilmiştir. Bu madde hükümlerince örgütün unsurları; iş bölümüne dayanan hiyerarşik bir yapı, süreklilik, örgüt içi dayanışmanın bulunması ve örgüt mensupları arasında bir yaptırım sisteminin bulunması, kazanç sağlama amacı gibi unsurlar sıralanabilmektedir (Kavlak, 2013:65). Bu madde hükümlerince örgüt kuranlar TCK madde 220 de yer alan örgütlenme suçu hükümlerince cezalandırılmaktadırlar. Örgüte üye dahi olmasa bu madde 6. fıkra hükümlerince örgüt adına bilerek ve isteyerek yardım eden kişi örgüt üyesi olarak cezalandırılmaktadır (Özgenç, 2010:13). Ayrıca bazı suçların örgütle işlenmesinin daha kolay olması bireysel amaçlara ulaşmada örgüt kurma yönteminin kullanıldığını açıklamaktadır. Böylesi durumlarda işlenmesi amaçlanan suçta örgüt sadece araç niteliği kazanmaktadır. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu somut tehlike suçları arasında sayılmakta ve örgütün araç gereçlerinin hedeflenen amaç için yeterli boyutta olması da somut tehlikenin oluşması için aranan şartlardandır (Bodur ve Özkul, 2018:23).

Organize suç örgütleri, terör örgütlerinden ayrı tanımlanmakta ve ayrı cezai müeyyidelere tabi tutulmaktadır. Doktrinde her ne kadar organize suç denildiğinde akla gelen terör suçu olsa da önemli olan literatürde bu ayrımın doğru olarak yapılması gerekliliğidir. Terör örgütlerinin kurmuş olduğu örgüt yapılanması daha çok siyasi ideolojileri gerçekleştirme amacı taşıyan örgüt mensuplarından oluşan istikrarlı olarak faaliyette bulunan örgütlerdir (Hafizoğlu, 2000:29). Bu örgüt yapılanması aynı hedefe yönelmiş kişilerce organize edilen şiddet içerikli eylemlerin gerçekleştirilmesi amacıyla hareket eden silahlı oluşumlardır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu terör örgütü kuran, yöneten ve terör örgütüne üye olan kişilerin TCK madde 314’e atıf yaparak bu madde hükümlerince cezalandırılacaklarına yer vermektedir. Ayrıca bir örgütün terör örgütü sayılabilmesi için de TCK madde 220 de düzenlenen suçları işlemesi ve bunun yanında Terörle Mücadele Kanununda belirtilen unsurları da taşıması gerekmektedir. TMK birinci maddesine göre terör örgütü üyeleri terör suçlusu sayılırken, kanunun ikinci maddesi terör örgütü üyelerinin terör suçlusu sayılacağına yer vermektedir (Bodur ve Özkul, 2018:40).

3.2.1.3. Terör Örgütü Kurma Ve Yönetme Suçu

3713 sayılı 12.04.1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu 7. maddesi 1. fıkra da ‘Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1. madde de belirtilen araçlara yönelik olarak suç işlemek amacıyla örgüt kuranların, yönetenlerin ve bu örgüte üye olanların Türk Ceza Kanunu 314. maddesi hükümlerince cezalandırılacağına yer verir. Ayrıca örgütün resmi kayıtlarında örgüt yöneticisi olarak yer almayan kişi örgütün faaliyetlerini düzenleyen ya da yönlendiren kişi ise örgüt yöneticisi sıfatıyla yargılanarak bu doğrultuda cezalandırılır (Özgenç, 2010:16). 5237 sayılı TCK ikinci kitap dördüncü kısım, beşinci bölümde devletin güvenliğine karşı suçlar ile anayasal düzene ve devletin işleyişine karşı suçları işlemek amacıyla örgüt kurma, bu örgüte üye olma ve örgütü yönetme fiillerini cezalandıran hükümler ilgili kanunun 314 maddesinde ‘Silahlı Örgüt’ ve 315. maddesinde ise ‘Silah Sağlama’ başlıkları altında düzenlenmiştir. TCK 314 madde silahlı örgüt kuran, örgüte üye olan ve örgütü yöneten kişi, on yıldan on beş yıla kadar, örgüte üye olan kişiye beş yıldan on yıla kadar cezai müeyyide uygulanacağına yer vermektedir. Ayrıca ilgili maddenin 3. fıkrası suç işlemek adına örgüt kurma suçuna ilişkin hükümlerin bu suç açısından da uygulanacağına yer vermektedir. Bu madde hükümlerinde dikkat edilmesi gereken nokta örgütün silahlı olmasıdır.

Örgütlü suçlarda TCK’nın 220. maddesinde düzenlenen örgüt yapısından kullandığı araç ve gerek bakımından farklılık göstermektedir (Baltacı, 2007:177). TCK 315 madde de 314. madde de tanımlanan örgütlerin bilerek ve isteyerek örgüt faaliyetlerinde kullanılmak amacıyla örgüte silah temin etme, satın alarak ülkeye bu maksatla sokan, örgüte silah temini yapan kişi veya kişilerin on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağına hükmeder. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu da 2. maddesi 1 fıkrada terör suçlusu tanımını yaparak 2. fıkrada terör örgütü üyesi olmayıp örgüte yardım ve yataklık eden kişi veya kişilerin terör örgüt üyesi gibi cezalandırılacağına yer vermektedir. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 3. maddesinde 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 3302, 307, 309,310, 311, 313, 314, 315 ve 320. maddeleri ile 310 madde birinci fıkrada yer alan suçların terör suçu olarak nitelendirildiğine açıklık getirmiştir. Ancak böyle bir düzenleme terör suçlarının niteliğine açıklık getirmemekte ve uygulamada bazı karışıklıklara yol açmaktadır. Düzenlemenin tek bir kanunda açıkça yer alması terörle mücadelede daha sağlıklı cezai yaptırımların belirlenmesine kaynaklık edeceği açıktır.

3.2.1.4. Terör Örgütüne Üye Olma Suçu

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 12.04.1991 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve halen yürürlükte olan demokratik hukuk devleti ilkelerine sadık Türkiye Cumhuriyeti Devletinin terörle mücadeleyi amaçlayan yasal mevzuatıdır. Demokratik hukuk devletlerinde toplum düzeninin sağlanmasının önündeki en büyük tehdit olarak görülen terör eylemleri, toplumun ekonomik ve sosyal yapısının gelişmesinin ve vatandaşların kişi hak ve hürriyetlerinin kullanılmasının önündeki en önemli tehlike olarak yerini almıştır (Özgenç, 2006:14). 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 1. maddesi cebir ve şiddet yoluyla korku, yıldırma, sindirme yöntemlerinden biriyle anayasal düzeni değiştirmek devletin milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak ve Türkiye cumhuriyetinin niteliklerine aykırı yöntemlerle cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek amacıyla ‘bir örgüte mensup kişi veya kişiler’ deyiminden terör örgütüne üye olan ve bu madde de yer alan suçları işleyen kişilerin terör suçlusu olarak cezalandırılacağı açıklık getirmiştir. Terör örgütüne üye olan kişiler siyasi amaca yönelik olarak cebir ve şiddet içeren eylemler gerçekleştirmekte ve bunu da kendi ideolojileri çerçevesinde mübah olarak nitelendirmektedirler. Kişinin örgüt üyesi olabilmesi için örgüt sempatanlığının üstünde örgütün kuruluş amacını bilmesi, örgütün amaçları doğrultusunda hareket etmesi ve örgüte katılma iradesini açıksa ortaya koyması gerekmektedir (Şen ve Eryıldız, 2019:133). Terör örgütü üyeliği için örgütle organik bağ kurma, örgüt adına çalışmalar yapma, örgütün hiyerarşik yapısına sadık kalma ve örgüt yöneticisine itaat etme gibi şartların da sağlanması gerekli kılınmıştır. Örgüt ile organik bağ kurma deyiminden anlaşılacak algı örgüt üyesinin örgütle olan bağını kesintisiz şekilde devam ettirmesi ve bu bağın kesintiye uğramadan devamlılığıdır (Bodur ve Özkul, 2018:84). Kişinin örgütle organik bağ kurması da bazı delillerin tespiti ile mümkündür. Türkiye’de bunun örneklerine FETÖ terör örgütünün bylock programı üzerinden görüşme sağladığı kişi ve kişilerin örgüt üyesi olduğuna dair delil niteliği taşıyan bu program ve PKK silahlı terör örgütünün örgüt üyelerinin kayıtlarının bulunduğu ve örgüt içindeki hiyerarşik yapılanmadaki görevlerinin yer aldığı künye defterlerinin hücre evlerinde güvenlik güçlerince ele geçirilmesi sonucu elde edilen bilgiler, bunun tipik örnekleridir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 2. maddenin 2. fıkrası (Mülga ikinci ve üçüncü fıkralar: 29/6/2006-5532/17 md) terör örgütüne üye olmayıp örgüt adına ya da örgüte yardım amaçlı suç işleyenlerin örgütlü suçlar kapsamında cezai müeyyide ile cezalandırılacağını hükmeder. Bu fıkradan anlaşılacağı üzere örgüt üyeliği olmadan örgüt

adına eylemde bulunan kişi veya kişiler ‘terör suçlusu’ sayılmakta ve terör suçlusu sıfatı ile yargılanmaktadırlar. TMK madde 7 kanunun birinci maddesindeki amaçlara yönelik hareket etmek amacıyla örgüt kuranların, örgüte üye olanların ve örgütün yöneticiliğini yapanların TCK 314. madde hükümlerince cezalandırılacağına yer vermektedir. Ayrıca bu madde hükümlerince terör örgütünün faaliyetlerini düzenleyenlerin yönetici sıfatı taşıdığına ve örgüt yöneticiliği suçundan cezai yargılamasının yapılacağına yer vermektedir. TMK 7. maddesi 2. fıkrası (Değişik ikinci fıkra: 11/4/2013-6459/8 md.) terör örgütü üyelerinin şiddete başvurdukları terör eylemlerini meşrulaştıracak ya da överek bu eylemlere teşvik etmesi halinde bunun propagandasını yapan kişi veya kişilere bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağına hükmolunur. Aynı zamanda bu suçun basın yayın yolu ile işlenmesi halinde ceza iki katı oranında artırılmaktadır. Bu maddenin (Ek fıkra: 27/3/2015-6638/10 md.) ile de kanun koyucu toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kimliğini gizlemek amacıyla yüzünü kapatan, sesli cihazlarla terör örgütü adına propaganda yapan, örgüte ait amblem veya işaretlerin taşınması ve resimli ya da sloganlı formların giyilmesi durumlarında ‘terör örgütü üyeliği’ suçundan üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağına hükmeder. maddenin son fıkrası olan (Ek fıkra: 11/4/2013-6459/8 md.) ile de terör örgütü üyelerinin örgüt adına :

a)İkinci fıkrada tanımlanan suç

b)6 ncı maddenin ikinci fıkrasında tanımlanan suç,

c)6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçunu işleyenlerin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 220. maddesinin 6. Fıkrasında yer alan (Değişik: 2/7/2012 – 6352/85 md.) ‘Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.(Ek cümle: 11/4/2013-6459/11 md.) Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır’.

Bu fıkra hükümlerince yukarıda belirtilen suçları işleyen kişi veya kişilerin terör örgütü üyesi olmasalar dahi terör örgütü üyesi gibi cezalandırılacağını ancak fıkra hükümlerinin sadece silahlı örgüt mensuplarına uygulanacağını hükmolunur. 3713 sayılı TMK madde 1 terör tanımını yaparken ‘cebir ve şiddet’ tabirini kullanmış, aynı maddenin 2. maddesi de birinci madde hükümlerini işleyen kişi veya kişileri ‘terör suçlusu’ olarak

tanımlamıştır. Birinci madde hükmüne göre cebir ve şiddet eylemlerinin sadece silah kullanarak gerçekleştirilebileceği açıktır bu nedenle terör örgütü üyesi olmayan kişilerin terör örgütlerinin en önemli araç ve gereçlerinden olan silah, örgütün 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 220. maddesinin 6. fıkrasında yer alan (Değişik: 2/7/2012 – 6352/85 md.) hükümler doğrultusunda cezalandırılmasının kaynaklarındandır. Terör örgütlerinin bu yönde örgüte üye oldukları yönünde irade açıklamaları olmadan ya da resmi kayıtlarla üye oldukları yönünde bir delil oluşmadan örgüt adına eylemde bulunmalarının terör örgütü üyesi gibi cezalandırılması doğru olacaktır. Zaten yasa koyucu da bu yönde karar vermiş yasal düzenlemede bir kişinin örgüt üyesi sayılabilmesi onun ancak örgütün hiyerarşik yapısında yer alması ve örgüt adına ya da örgütün amaçları doğrultusunda mutlak surette suç işlemesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Örgüt üyesi olmayan ancak örgüt adına bile isteye yardım eden kişi için TCK madde 220 7. fıkra hükümleri, örgüt üyesi olmayıp örgüt adına suç işleyen kişi için ise TCK madde 220 6. fıkra hükümleri söz konusu olacaktır. Bu husus; TCK m.220/6 ve 7’de düzenlenen örgüt adına suç işleme ve örgüte yardım etme fiilleri örgüt üyesi olmayan kişiler için söz konusu iken, TCK m.220/2’de düzenlenen suç örgütü üyeliğinin birbirlerinden farklı unsurları bulunduğu gerçeğini değiştirmemektedir (<https://www.kararara.com/>, 2022).Tüm bunlar neticesinde yasal mevzuatta yer aldığı şekliyle terör saikiyle işlenmiş her eylem terör suçu niteliği taşımaktadır. Terör suçlarının niteliği ve niceliği bakımından örgüt üyesi olmayıp terör örgütleri amacına uygun olarak gerçekleştirilen her türlü eylemin cezalandırılmasının önündeki engellerin 3713 sayılı TMK ek kanun maddeleri (Değişik: 2/7/2012 – 6352/85 md), Ek fıkra: 11/4/2013-6459/8 md, Ek fıkra: 27/3/2015-6638/10 md. ile sağlanmış olması yerindedir.

3.2.1.5. Terörizmin Finansmanı Suçu

Yaşadığımız çağa adını veren küreselleşme kavramı 1960’ lardan bu yana adından çokça söz ettiren ulus ötesi bir kavram olarak gündeme oturmuştur. Bilginin, ekonominin, kültürün, teknolojinin, bilişimin, sosyal ve siyasal alanın değişimi ve gelişimini sağlayan birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Devletlerin güvenlik anlayışı da uluslararası boyutlara ulaşmış ve küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan devlet terörizmi kavramı ülkelerin güvenlik ve yönetim anlayışlarını gözden geçirmesine neden olmuştur.

Küreselleşme ile terörizm tehdidinin de ulusötesi bir kavram olarak karşımıza çıkışı güvenliğin ulusal boyuttan çıkarak uluslararası boyuta taşınmasına sebebiyet vermiştir. Ülkelerin kendi stratejisi, çıkarları ve politikaları doğrultusunda hareket etmeleri sonucu bir ülkede yaşanan terör eyleminin başka bir ülke için tehdit oluşturması ulusal terörizmin

uluslararası terörizm boyutuna taşınmasına ve ülkelerin güvenlik bağlamında risklerinin artmasına neden olmuştur. Sanayi devrimi ile haberleşme alanındaki gelişmeler ile ulaşım ve silah teknolojilerinin gelişimi de terörizmin boyutlarını genişletmiş ve uluslararası terörizm kavramı tüm dünyayı tehdit eden bir problem haline gelmeyi başarmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası uluslararası hukukta terörizmin tehdit boyutu tüm dünyayı etkisi altına alan uluslararası terörizm ya da küresel terörizm olarak yerini almıştır. Siyasi amaçlarına ulaşmada parayı araç olarak kullanan terör örgütlerinin finans kaynakları küreselleşmenin etkisiyle gelişen haberleşme ağı ve silah teknolojileriyle kolay temin edilebilir hale gelmiştir. Bu da terör örgütlerinin finansman sağlama anlamında kaynaklara hızlı ve zahmetsizce ulaşmasına zemin hazırlamıştır. Terörizm finansmanının yasadışı yollardan temini sağlanabileceği gibi yasal olmayan hallerin meşrulaştırılarak yasal adı altında sayılan kaynaklardan da temini mümkündür. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar, aidat ve bağışlar, dış destekler, örgütsel yayınlardan elde edilen kaynaklar, uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, fidye, haraç toplama, parada sahtecilik, insan kaçakçılığı, fidye bunlardan bazılarıdır. Finans kaynakları, terör örgütlerinin amaçlarına ulaşarak küresel terörizm tehdidi yaratmada ve bunu ayakta tutmakta ön şarttır (Gödekli, 2017:62). Bu nedenle küresel mücadelede terörün finans kaynaklarını tespit ederek bu kaynakların sonlandırılması küresel boyutta terörizm tehlikesini azaltmaya yardımcı olacağı düşüncesi ile tüm dünyayı etkisi altına alan küresel terörizm tehdidinin önlenmesi adına hem ulusal hem de uluslararası hukukta düzenlemeler yapılması mecburiyet doğurmuş ve bu yönde adımlar atılmıştır. Uluslararası hukukta ilk olarak terörizmin finansmanının önlenmesine dair uluslararası sözleşme BM Genel Kurulunda 09.12.1999 tarihinde kabul edilmiş ve Güvenlik Konseyi onayı ile 2001 /1373 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 27.09.2011 tarihinde imzalamış ve 01.04.2002 tarihinde 24713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Bodur ve Özkul. 2018:214). Bu düzenleme Türk hukuk mevzuatında terörle mücadeleyi esas alan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yapılmış ancak bu kanunun birinci maddesi ‘Türkiye Cumhuriyetinin toprak bütünlüğünü, anayasal düzenini... girişilecek her türlü eylemlerdir’. Hükmü ile terör tanımında ulusal ögelere yer verdiği için uluslararası bir hukuki düzenlemeyi bünyesinde barındıramayacağı için yeni bir düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmış ve 6415 sayılı 07.02.2013 tarihinde kabul edilen 16.02.2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir (Turinay, 2019:256). Kanun dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kanunun amaç ve kapsamı, ikinci bölümde terörizmin finansmanı suçu, üçüncü

bölümde mal varlığının dondurulması yer alırken dördüncü bölüm ise son hükümleri içermektedir. Bu kanunun amaç ve kapsam başlıklı birinci maddesi kanunun terörizmin finansmanın önlenmesine dair uluslararası sözleşme ile Birleşmiş Milletler Konseyinin terörizmin finansmanı ile mücadele de alınan kararların uygulanması adına terörizmin finansmanının suçunun düzenlendiği ve mal varlığına ilişkin dondurma işlemlerinin esas ve usullerini belirlemektedir. Kanunun terörizmin finansmanı suçu başlıklı ikinci bölüm 4. madde üçüncü madde de belirtilen suçları terör örgütü üyesi olmayıp terör örgütüne yardım amaçlı bile isteye fon sağlayan kişilerin cezai hükümleri yer alırken ikinci fıkrası bu suçların örgüt üyesi veya örgüt yöneticisi tarafından işlenmesi halinde cezanın üçte bir oranında artırılacağına yer verilir. maddeden anlaşılabacağı üzere kanunun üçüncü maddesindeki fiilleri işleyen kişi veya kişiler terör örgütü üyesi olarak cezalandırılmayacaktır. 6415 sayılı kanundan önce 3713 sayılı TMK 8. madde de yer alan terörizmin finansmanı suçunda mülga 8. madde tümüyle veya bir kısmı terör suçlarının işlenmesinde kullanılacağını bilerek ve isteyerek fon sağlayan veya fon toplayan kişi cezalandırılmakta iken 6415 sayılı yeni düzenlemede terör örgütlerine veya bir teröriste fon sağlayan veya fon toplayan kişinin cezalandırılacağı hükmü yer almaktadır (Turinay, 2019:258). Yeni düzenlemede terör örgütlerine finansman sağlamanın ayrı bir suç olarak düzenlendiği görülmektedir. Bu düzenlemeden önce TMK 8. madde de yer alan terörizmin finansmanı suçu, örgütlü suçlar kapsamında değerlendirmekte ve terör suçlarına finans kaynağı sağlayan ya da buna kaynaklık eden kişiyi terör örgütü üyesi sıfatı ile cezalandırmaktaydı (Özgenç, 2013:40). Terörizmin finansmanı suçu 6415 sayılı terörizmin finansmanının önlenmesi hakkında kanunun 4. maddesi terör örgütlerine fon sağlayan ya da fon toplayan kişi deyimleri ile TCK 220 maddenin 7 fıkrasında yer alan terör örgütlerine bilerek ve isteyerek yardım eden kişi deyimlerinin ceza yargılamasında iyi değerlendirilmesi ona göre cezai yaptırım uygulanması önemlidir. Yargıtay kararlarında genellikle örgüte yardım amaçlı ulaştırılan ya da ulaştırılmaya çalışırken suçüstü halinde yakalanan her türlü gıdayı içeren yaşam malzemelerinin, giyim malzemelerinin, dizüstü bilgisayar ve fotoğraf makinası gibi değerlerin temin edilmesini terörizmin finansmanı kapsamında değerlendirmektedir (Yılmaz, 2020:223). Bundan dolayı her türlü parasal nitelikteki mamul terörizme finans sağlama suçunun cezai yaptırımını gerektirmektedir (Turinay, 2019:260).

Terörizmin finansmanının önlenmesi adına yapılacak ilk çalışma terör örgütlerine mali yardımda bulunan, terör örgütlerini finansmanını destekleyen ve terör örgütleri adına

mali kaynak bulunduran kişi veya kişilerin terör örgütü üyesi kapsamında düzenlenecek tek bir kanun maddesi düzenlemektir. Bu şekilde bir düzenlemede teamülde karışıklığın giderilmesine ve bu suçları işleyen şahısların Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında cezai yaptırıma tabi tutulması yerinde olacaktır. Ayrıca terörizme finans kaynağının mali kuruluşlar ya da bankalar aracılığıyla gönderildiği varsayılırsa bunların devlet tarafından denetiminin daha sıkı yapılması sağlanmalıdır. Ortaçağda kanonik hukukunda ‘meşru amaca ulaşmak için her yol mubahtır’ mantığı ile işlenen suçları meşrulaştırarak suç işlemeyi rahatça gerçekleştirme amaçlanmaktadır. Günümüzde hem ulusal hem de uluslararası hukukta böyle bir mantıkla hareket eden hukuk sistemi kabul görmemekte ve terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemler hangi şartlarda olursa olsun örgüt eylemlerinin meşrulaştırmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye’de bu amaçla Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Mali Suçları Araştırma Kurulu(MASAK) 13.11.1996 tarihinde 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun’un yürürlüğe girmesiyle Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı kurulmuş olup 17.02.1997 tarihinde faaliyete geçmiştir. Doğrudan Hazine ve Maliye Bakanına bağlı olarak çalışmakta olan MASAK görev ve yetkileri ilk olarak 4208 sayılı Kanun’da düzenlenmiştir. 10.07.2018 tarihinde, 30474 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 231. maddesinde belirlenen görev ve yetkileri çerçevesinde suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi ve terörizmin finansmanı ile mücadele görevlerini yürütme amaçlı oluşturulmuştur (<https://ms.hmb.gov.tr/>, 2022).Sadece ulusal hukuk mevzuatına tabii kalarak değil aynı zamanda uluslararası terörizmin finansmanın ve kara para aklama suçunun önlenmesi amacıyla Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, OECD gibi uluslararası kuruluşlar bağlamında da hukuki sorumluluklar yerine getirilmektedir.

Mali istihbarat birimi olarak görev yapan MASAK 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Kararnamenin 231. maddesinde belirtilen terörizmin finansmanı doğrultusunda mal varlığının dondurulması, mali araştırma ve incelemeleri yapma, yükümlülük denetimi, araştırma ve inceleme faaliyetlerini yürütme, suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanının önlenmesi amacıyla veri toplama görevlerini 2019-2023 yılları Türkiye’nin stratejik plan programı kapsamında yerine getirmektedir (<https://ms.hmb.gov.tr/>, 2022).Her yılsonu düzenlenen MASAK faaliyet raporlarında

terörizmin finans kaynakları ile mücadele ve suç gelirlerinin aklanması adına istihbarî bir birim olarak, şüpheli işlem bildirimlerinin analiz edilerek değerlendirilip ilgili birimlere sevk faaliyetlerini yürütülmektedir. Bu doğrultuda 2016 yılında düzenlenen MASAK faaliyet raporunda hain darbe girişimi nedeni ile terörizmin finans kaynakları ile mücadele amaçlı ve terör örgütlerinin kara para aklama suçu faaliyetleri doğrultusunda MASAK' tan bilgi talebinde bulunan kurum ve kuruluşların adli talepleri, şüpheli işlem bildirimleri, yapılan ihbarlar doğrultusunda sayısal verilere yer verilmiştir. Demokrasiye bir başkaldırı hareketi ile halkın milli birlik ve beraberliğine ket kurmaya çalışan terör örgütü FETÖ/PDY ile mücadele kapsamında milli güvenliğin sağlanması ve kararlılığın devamı adına Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak gerek bireysel gerekse kurum ve kuruluş nezdinde herkes üzerine düşen görevi laikiyle yerine getirmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığı ise MASAK aracılığı ile yargı oranları ve kolluk görevini yerine getiren Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Teşkilatları tarafından yürütülen kapsamlı ve büyük çapta yürütülen operasyonlara yönelik istenen mali raporları analiz ederek ilgili kurum ve kuruluşlara sunmuştur. MASAK 2016 yılı raporlama faaliyetlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapılması adına terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla incelenen dosya sayılarının 2015 ve 2016 yılları arasındaki afaki farkın sayısal verilerle belgelendiği tablo 3.1. de yer verilmiştir ([https:// ms.hmb.gov.tr](https://ms.hmb.gov.tr), 2022).

Tablo 3.1. MASAK 2015-2016 Yılları Raporlama Faaliyet Göstergesi

	2015	2016	Değişim Oranı (%)
Şüpheli İşlem Bildirimleri	74.221	132.570	79
Adli Talepler	239	5.583	2.236
Bireysel ve Kurumsal İhbarlar	403	1.057	162
Açılan Analiz ve Değerlendirme Dosya Sayısı	161	1.992	1.137
Sonuçlandırılan Analiz ve Değerlendirme Dosya Sayısı	149	839	463
Açılan İnceleme Dosyası Sayısı	40	84	110
Sonuçlandırılan Analiz ve Değerlendirme Dosyalarındaki Kişi Sayısı	6.271	42.697	581
Sonuçlandırılan İnceleme Dosyası Sayısı	40	20	-50
Düzenlenen Rapor Sayısı	230	1.378	499
Suç Duyurusu	448	145	-68
Yükümlülük Denetimi	78	96	23

MASAK, Türkiye Cumhuriyeti'nin izlemiş olduğu siyaset gereği farklı ülkelerin kendine denk idari birimleriyle Mutabakat Muhtırası imzalamaktadır. Son imzaladığı mutabakat muhtıraları şu şekildedir:

- 05.02.2022 tarihli Türk Silahlı Kuvvetleri Deniz Unsurlarının Aden Körfezi, Somali Karasuları ve Açıkları, Arap Denizi ve Mücavir Bölgelerde Görevlendirilmesi, Denizde Terörizmle Mücadele Harekâtlarına Katkı Sağlanabilmesi Maksadıyla Unsurlarımızın Bölge Ülkeleri Karasuları Dışında Denizde Terörizmle Mücadele Görevi İçin Yetkilendirilmeleri ve Bununla İlgili Gerekli Düzenlemelerin Cumhurbaşkanı Tarafından Yapılması İçin Türkiye Büyük Millet Meclisinin 10/2/2009 Tarihli ve 934 sayılı Kararı ile Verilen ve Son Olarak 26/1/2021 Tarihli ve 1276 sayılı Karar ile Bir Yıl Uzatılan İznin Süresinin Anayasanın 92'nci maddesi Uyarınca 10/2/2022 Tarihinden İtibaren Bir Yıl Daha Uzatılmasına Dair Karar,

- 02.02.2022 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) ile Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel İdare Bölgesi Ortak Mali İstihbarat Birimi (JFIU) Arasında Karapara Aklama, Bağlantılı Öncül Suçlar ve Terörizmin Finansmanı ile İlgili Finansal İstihbarat Değişiminde İşbirliğine Dair Mutabakat Muhtırasının Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar,

- 30.12.2021 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) ile Çin Karapara Aklamayla Mücadele İzleme ve Analiz Merkezi (CAMLMAC) Arasında Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı Hakkında Finansal İstihbarat Değişiminde İşbirliğine Dair Mutabakat Muhtırasının Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar,

- 02.10.2021 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK)-Türk Mali İstihbarat Birimi ile Irak Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele (AML/CFT) Ofisi-Irak Mali İstihbarat Birimi Arasında Karapara Aklama, Bağlantılı Öncül Suçlar ve Terörizmin Finansmanı ile İlgili Finansal İstihbarat Değişiminde İşbirliğine Dair Mutabakat Muhtırasının Yürürlüğe Konulması Hakkında Karardır.

3.2.2. Uluslararası Hukuk ve Terörizm

Bir ideolojik düşünce çerçevesinde kendilerini kanıtlamak için bir araya gelen meşru olmayan gruplar terör örgütlerini oluşturur. Terör örgütlerinin insanların dini duygularını, maddi-manevi varlıklarını, eğitim durumlarını iyi analiz ederek etkisi altında bırakabilecekleri kişi veya kişileri kendi amaçları için kullanma hedefleri vardır. Sağ-sol çatışması, dini mezhepler, etnik milliyetçi/ayrılıkçı görüşler terör örgütlerinin oluşturulmasında en çok kullanılan sınıflandırmalardır (Sarı ve Demir, 2018:163). Gerek ulusal gerekse uluslararası terörizm olaylarına baktığımızda bu sınıflandırmaların tüm dünyada geçerli olduğunu görmekteyiz. Ayrıca tüm dünyada değişen ve gelişen sistem küreselleşmenin etkisiyle uluslararası terörizm, devlete karşı terörizm ve devlet terörizmi gibi farklı amaçlar taşıyan terörizm çeşitleri, terör örgütlerinin gelişime açık bir oluşum olduğunu göstermektedir. Bunun en önemli göstergesi XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren küreselleşmenin etkisiyle teknolojik ve bilimsel çalışmaların tüm dünyaya duyurulabildiği sistem de terör örgütlerinin de farklı referanslardan küresel çapta finans ve lojistik desteği sağlamasıdır (TBB, 2006:73).

Günümüzde en çok adından söz ettiren terör türleri yerel terörizm, yeni(küresel) terörizm, devlet terörizmi ve uluslararası terörizmdir. Yerel terörizmde ülkenin sadece kendi vatandaşlarının oluşturduğu başka ülke vatandaşlarının karıştırılmadığı gruplar söz konusudur ve dışarıdan müdahalenin olmadığı eylemler gerçekleştiren terör gruplarıdır (Sarı ve Demir, 2018:163). Uluslararası terörizmde birden çok ülke vatandaşının oluşturduğu gruplar vardır ve bu gruplar düşman devletler tarafından yönetiliyor ve

yönlendiriliyordur. Aslında bir nevi küreselleşmenin sonuçlarına bakıldığında şiddet eğilimi gösteren sonuçların oluşturduğu tipoloji uluslararası terörizmi ifade etmektedir (Turinay, 2018:27). Özellikle 11 Eylül ABD saldırıları sonrası oluşturulan bu terimler ile devletlerin uluslararası terör eylemlerinde terörle mücadele kapsamında ortak bir payda da buluşabileceği düşünülmüş ve yahut yerel terörizm olaylarında belirlenecek stratejilerin uluslararası mücadele araçlarından bağımsız olarak sağlanması amaçlanmıştır. 11 Eylül saldırıları aynı zamanda uluslararası insan hakları hukuku ile terörizm ilişkisi arasında bir milat kabul edilmiştir. Teröre karşı ulusal savaş veren devletler bu noktadan sonra uluslararası düzeyde terörle savaş boyutuna geçmiştir (Öktem, 2011:23).

Devlet terörizmi kavramına bakıldığında bir devletin terörün amaç ve araçlarını kullanarak ulus dışı uyguladığı terörizm olarak karşımıza çıkmaktadır (Turinay, 2018:45). Devlet terörizminin tarihi geçmişine bakıldığında bu terörizm faaliyetlerinin Bolşevik İhtilali sonrası kurulan Sovyetler Birliği tarafından 1929 ile 1953 yılları arasında ilk kez uygulandığı belirtilir (Turinay, 2018:45). Devlet terörizmi yasama yetkisinin kötüye kullanılmasından dolayı geleneksel terörizmden ayrılır. Bu terörizm devlet dışı yani uluslararası bir tehlikeyi beraberinde getirir. Ayrıca uluslararası diplomatik ilişkileri zedeleyen bu terörizm türü, uluslararası hukuk kuralları ve ortaklaşa hazırlanan uluslararası antlaşmaların gerekliliğini savunur (Ergil, 1992:140). Özellikle 1970’li yıllarda ulusal terör hukuk sistemleri oluşmaya başlamış Anglo-Amerikan ve Fransız hukuk sistemleri model olarak kullanılmaya başlanmıştır. 11 Eylül olayları sonrası bu şekilde oluşturulan hukuk sistemleri ile özel mevzuat sistemleri oluşturulmuştur (Turinay, 2018:43).

Modern yani bir başka deyişle yeni terörizm kavramına bakıldığında ise küreselleşmenin etkisinin bu terörizm sisteminde de etkili olduğu görülmektedir. XIX. Yüzyılın sonlarına doğru modern teknolojilerin küreselleşme ile uluslararası bir boyut kazanması sonucu terör örgütleri kendilerine sıkıntısız teçhizat sağlamış ve uluslararası düzeyde teknolojik silahları kullanmışlardır. Ayrıca teknolojik küreselleşme ile terör örgütleri örgütlü siber suçlara sebebiyet verecek ağlar oluşturmuş bu ağlar sayesinde uluslararası terörizm faaliyetleriyle geleneksel terör örgütü imajını değiştirmişlerdir. Küresel asimetrik terör deyimini ile de anılan bu dönemde terör örgütlerinin farklı ülke mensubu üyeleri ile nerede ne zaman bir saldırı gerçekleştirecekleri belirsiz hale gelmiştir (Türköz, 2016:160). Isabelle Duyvesteyn küresel terör tehdidini geleneksel terör tehdidinden şu farklılıkları ile açıklamaktadır:

‘Birincisi, terörizmin failleri ulus ötesi hareket eder ve gevşek bir şekilde örgütlenmiş olarak faaliyet gösterirler. İkincisi, dinden ilham almaları ve dini fanatik bir olgu olarak görmeleridir. Buna bir örnek verecek olursak özellikle dini temelli terör örgütlerinin en önemli temsilcilerinden olan DAEŞ’ in 2014 yılında halifeliği ilan etmesinin ardından 2015-2017 döneminde tüm dünyayı kapsayan terörist faaliyetlerinin genişliği, yeni terörizmin küreselleştiği hususunda en önemli kanıtlardan biridir (Kurt, 2019:84). DAEŞ terör örgütü bunu sosyal medya hesaplarını aktif şekilde kullanarak sağlamıştır. Kurdukları bazı sosyal mecralar ile etkili propaganda yaparak yabancı teröristleri gruplarına katmaktadırlar. Üçüncüsü, mümkün olduğu kadar sayıca fazla insana zarar verme amacındadırlar ve bunun için özellikle kitle imha silahlarını kullanmaktadırlar. Dördüncüsü, kurbanlarını dikkatli bir şekilde seçmez, ayırım gözetmeksizin hedef alırlar. Beşincisi, geleneksel silahlardan çok teknolojik silahları etkin şekilde kullanırlar. Altıncı ve sonuncusu aktörlere, motivasyonlarına, kullandıkları araçlara ve elde etmeyi amaçladıkları etkilere ilişkin argümanlar temelinde ulus ötesi faaliyet gösterirler (Duyvesteyn, 2004:443).

Irkçı ayrımı esas alan eski terörizm daha çok spesifik bir ülke veya bölgedeki siyasi gündem ile ilgiliyken, küresel sürer durumu değiştirme ve yeni bir dini temel alarak dünya düzeni kurma hedefiyle hareket eden yeni terörizm ise daha geniş bir coğrafi gündeme sahiptir. Özellikle teknolojik cihazların uluslararası düzeyde etkin şekilde kullanılması terör örgütlerinin yaptıkları eylemleri ve gerçekleştirdikleri terörizm faaliyetlerini tüm dünyaya daha rahat duyurabilmelerini ve bu sayede örgüte daha rahat eleman temini sağlamalarına olanak tanımaktadır (Kartal, 2018:65). Özellikle sosyal medyanın bu konuda etkisi yadsınamayacak derecede fazladır. Kitle iletişim araçlarından çok teknolojik argümanları kullanan terör örgütleri sosyal medya hesapları ile kitlelere istedikleri mesajı daha rahat ulaştırabilmekte ve büyük algı operasyonlarını bu yöntem ile gerçekleştirmektedirler. Ayrıca bu terör gruplarında kanunlarda bahsi geçen tekniklerle önceden planlanmış eylemler ve uzun uğraşlar sonucu oluşturulan planlar söz konusudur. Günümüzde tüm bunlar göz önüne alındığında küreselleşmenin etkisi ile oluşan bu terörizmde yöneticiye daha az bağlı terör grupları görmekteyiz. Aynı zamanda kendi sınırları içinde bulunduğu devletin topraklarından çok ulus ötesi eylemler hedefleyerek daha çok kitleye ulaşma amacıyla olan bir örgütün varlığı söz konusudur (Ağkaya, 2018:280).

Küreselleşmenin etkisi ile ortaya çıkan küresel terörizmde teröre karşı mücadelede devletlerin terör örgütlerine karşı aldığı önlemler ve terör örgütleri ile savaş yöntemlerini sıfırlayan bir durum söz konusudur. Bu nedenle ulus devletler beklenmedik tehditlere karşı geçmişte uyguladıkları mücadelenin dışında küreselleşmenin olumlu paydaşlarında buluşarak bu terörizm faaliyetlerine karşı hem ulusal hem uluslararası hukuk mevzuatlarına gereken önemi vermelidirler. Alınacak önlemlerde sadece ulusal mevzuatların yetersiz olacağı açıktır. Bu nedenle uluslararası diplomasi kaynaklı terörle mücadele önlemlerinin alınması gerekliliği şarttır. Bunun sağlanması da terör örgütü ya da terörizm tanımının ülkeler arasında yapılan antlaşmalara mutabık kalınarak yapılması gerekliliği vuku bulacaktır. Uluslararası sözleşmelerde terörizme gereken önemin verilerek terörizmle mücadele yasalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda ilk adım Romanya'nın 1926 yılında Milletler Cemiyetine başvurusu sayılabilir. Romanya bu başvurusu ile terörizmin bir uluslararası ceza sisteminde yer edinmesi gerekliliğini olması savunmuştur. Ancak bu başvurusu kabul görmemiştir. Daha sonraları 1930 ve 1935 yılları arasında daha düzenli kurallar dâhilinde oluşturulmaya başlanmıştır 1934 te Yugoslav Kralı Aleksandr ve Fransa Dışişleri Bakanı Barthou Marsilya'da Hırvat milliyetçilerce gerçekleştirilen bir suikasta uğramasından sonra Milletler Cemiyeti, önce bir kararla terör faaliyetlerinin bastırılmasına ilişkin ulus ötesi teröre karşı önleme faaliyetleri kapsamında ortak amaçlar söz konusu olmuştur. Öncelikli olarak hukuk kurallarının yeterli olmadığı bu konuda gerekli çalışmaların yapılması gerekliliği tespit edilmiştir. Ardından ise Belçika temsilcisi Wiart'ın başkanlığında bir komite oluşturulmuş ve komitenin çalışmaları sonucunda hazırlanan sözleşme taslağı, Kasım 1937'de Cenevre'de toplanan hükümetler arası konferansa sunulmuştur. Konferans, 24 devletin katılımıyla 16 Kasım 1937'de "Terörizmin Önlenmesi ve Bastırılmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesini" kabul etmiştir (Semercioğlu, 2016:103). Cenevre Sözleşmesinde terör, bir devlete yönelen, başkaldıran kişi veya kişilerin yarattığı terör algısı olarak ve eylemleri olarak tanımlanmış ve diplomatik misyona sahip kişilere karşı yapılan eylemler olarak nitelendirilmiş, buna karşı ülkelerin işbirliği ve dayanışma içerisinde olmaları gerektiği belirtilerek gereken önlemlerin alınması istenmiştir. Dar kapsamlı olan Cenevre Sözleşmesi yeterli ülke tarafından imzalanmamış ve yürürlüğe de girememiştir (Kalay, 2013:4). Yürürlüğü girmemesinin sebepleri arasında terörün tanımının belirsizliği öne sürülmüş ülkelerin terör tanımlarının birbirleri ile örtüşmediği ve ülkelerin kanun koyucularının hangi eylemleri terör olayı olarak nitelendirip nitelendirmediğinin farklılaşması sebebiyle ortak bir paydada buluşulmadığı gerekçe gösterilmiştir (Ayhan, 2011:119).

Milletler Cemiyetinden sonra BM’de terörün ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yaparak bazı önemli antlaşmalar gerçekleştirmiştir. Bunun yanında Birleşmiş Milletler Antlaşması 1 maddesi ‘*Uluslararası barışı ve güvenliği korumak ve bu amaçla; barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçıl yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmektir*’. Bu madde de Birleşmiş Milletlerin uluslararası barış ve güvenliğe verdiği önemi açıklar. Bunu hukuki mevzuatta uluslararası antlaşma boyutuna taşıyarak 1373 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ile tüm devletlere taraf olma ve hükümlerini uygulama yükümlülüğü getiren 12 tanesi antlaşma 2 tanesi protokol olan 1373 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları şunlardır (Ayhan, 2011:129):

- Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle İlgili sözleşme (1963)
- Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (1970)
- Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1971)
- Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Hava Alanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi İle İlgili Protokol (1988)
- Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1973)
- Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası sözleşme (1979)
- Nükleer maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında sözleşme (1980)
- Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1988)
- Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı
- Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü (1988)’

Birleşmiş Milletler daha çok 2001 yılından sonra tüm dünyada yaşanan terör saldırıları sonucu uluslararası terörizm ile mücadele yönünde adımlar atmış Soğuk Savaş

sonrasında daha etkin çalışmalarda bulunmuştur. Yukarıda bahsi geçen 16 sözleşmeden 2001 sonrası dönemde imzalananlar/ yürürlüğe girenler ise şunlardır (Ayhan, 2011:131):

‘-Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi

-Nükleer maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşmenin Tadili

-Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi Protokolü

-Kıta Sahanlığındaki Sabit Zeminlerin Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolüne ek Protokol

-Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme’

11 Eylül sonrasında görüldüğü üzere uluslararası terörizmle mücadelede kararlılık göstermek için Birleşmiş Milletler daha çok uluslararası terörizm alanında önemli sözleşmelere imza atmıştır. Bu 5 antlaşma da 2005 yılında imzalanmış ancak Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Ardından terörle mücadele kapsamında çalışmalarını sürdüren BM, 2006 Yılında özellikle 11 Eylül saldırıları nedeni ile küresel terörizm kavramının yaygınlaştırıldığı uluslararası düzeyde 8 Eylül 2006 Yılında BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisini kabul etmiştir. Bu belge içeriğinde bir Genel Kurul Kararı ve bir Eylem Planı yer almaktadır (Ayhan, 2011:132). Bu Küresel Terörle Mücadele Stratejisi ile terörle mücadelede ulusal, bölgesel ve uluslararası çabaları güçlendirmeyi amaçlayan küresel bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Strateji dört sütundan meydana gelmektedir (Ayhan, 2011:132):

‘1) Terörizmin yayılmasına yardım eden koşullara karşı önlemler,

2) Terörle mücadele ve önlemleri,

3) Devletlerin terörle mücadele ve terörü önleme yeteneğini inşa edici ve bu hususta BM sisteminin rolünü güçlendirici önlemler,

4) Terörizme karşı savaşın esas temelleri olarak hukukun üstünlüğü ve herkes için insan haklarına saygıyı sağlayacak önlemler.’

Bu bir dizi önlemler ile de terörizmin önlenmesi, terörle mücadele kapsamında BM’nin rolü ve BM’ in terörle mücadelede hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına duyduğu saygıyı açıklar. Sadece BM değil Avrupa Birliği’nin de terörle mücadele kapsamında uluslararası geçerliliği olan ve tüm üye devletlerin uymasını gerekli kılan çalışmaları mevcuttur. Amaç üye devletler arasında tekdüzeliği sağlayarak terörle

mücadelede etkin rol almaktır. Avrupa Birliğinin aldığı ‘Çerçeve Karar’ ise şu şekildedir (Balci, 2006:215-216):

‘Her üye devlet kendi ulusal hukukuna göre tanımlanmış olan doğaları ve bu bağlamları gereği

- Halkı ciddi şekilde sindirme veya

- Bir devleti veya uluslararası örgütü bir eylemi işlemeye veya işlemekten kaçınmaya

gayri meşru olarak zorlama veya

- Bir ülkenin veya uluslararası örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik v sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırma veya yıkma amacıyla işlenen bir ülkeye veya uluslararası örgüte ciddi şekilde zarar verebilecek olan aşağıda (a) dan (i) ye kadarki fıkralarda belirtilen kasdi eylemlerin terörist suçlar olarak sayılmasının sağlanması için gereken önlemleri alacaktır:

(a) Ölüme sebebiyet verebilecek şekilde bir kişinin yaşamına saldırılar;

(b) Bir kişinin fiziksel bütünlüğüne saldırılar;

(c) Adam kaçırma ya da rehin alma;

(d) Devlet ya da kamu imkânlarını, taşıma sistemlerini, bilgi sistemi de dâhil olmak üzere altyapı imkânlarını, kıta sahanlığı üzerindeki sabit platformları, insan yaşamını tehlikeye atma veya büyük ekonomik kayba yol açma ihtimalinde kamusal mekânı veya özel mülkiyeti geniş çaplı yok etmeye neden olma;

(e) Uçaklar, gemiler ya da başka insan ve mal nakil araçlarını kaçırma;

(f) Nükleer, biyolojik ya da kimyasal silahları ya da silah ve patlayıcıları üretme, bulundurma, edinme, nakil, sağlama ya da kullanma ile biyolojik ve kimyasal silahlara yönelik araştırma ve geliştirme;

(g) İnsan yaşamını tehlikeye atacak şekilde tehlikeli maddeleri ortama salma ya da yangın, sel veya patlatmalara neden olma;

h)İnsan hayatını tehlikeye atacak şekilde su, enerji veya diğer temel doğal kaynakların sunulmasına müdahale etme ya da bunu engelleme; (i) (a)’dan (h) ye kadar ki fıkralarda sıralanan eylemlerden birini işleme tehdidinde bulunmak.’

Bu ‘Çerçeve Karar’ ile AB üyesi devletler iç hukuk mevzuatlarını bu karar doğrultusunda yenilemiş ya da eksik yönlerini tamamlayıcı hukuk sistemleri ile

geliştirmişlerdir. Amaç tüm Dünya da tekdüze bir terör algısı oluşturmak ve ülkelerin iç hukuk sistemlerinde ceza yasalarında terör kavramı, terörizm olayları ya da örgütlü suçlar bağlamındaki ayrılıkları ortadan kaldırmak olmuştur. Bu şekilde terörle mücadelede ortaklaşa karar alma hızı da artacaktır. Maddeler incelendiğinde ise hem maddi hem manevi unsurlara terör suçu olarak yer verildiği görülmektedir.

Gerek Milletler Cemiyetinin çalışmaları gerekse Birleşmiş Milletlerin aldığı kararlar sonucu imzalanan antlaşmalar gerekse AB'nin yayınlamış olduğu Çerçeve Karar uluslararası düzeyde terörizmde küresel çalışmaların genel geçer olduğu yazılı kaynaklardır. Değişen ve gelişen terör algısıyla hareket eden terör örgütlerine karşı günümüz ulus devletlerin alması gereken önlemler ve mücadele araçları her geçen gün küresel çağa ayak uydurmalıdır. Bunun için de ülkelerin güvenlik gücü olarak görev yapan kurumlarının birbiri ile koordineli çalışmasına imkân verecek teşkilatlar oluşturulmalıdır(Sarı ve Demir, 2018:195). Bu teşkilatlar ile terörün örgüte üye bulma çalışmalarını yaptığı kanalların takibi, terör örgütlerinin silah temini konusunda yardım aldığı oluşumların tespiti ayrıca terör örgütlerinin finans kaynaklarının incelenerek terörle mücadele politikalarının ortaklaşa hazırlanması gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

3.3. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Polisin Silah Kullanma Yetkisi

Siyasal, dini, etnik ve ideolojik amacı olan ve bunu şiddet eğilimi ile gösteren terör tarih kadar eski bir kavramdır (Yayla, 1990:340). Terör eylemleri antidemokratik güçlerin var olan otoriteyi yıkmaya ve yerine kendi ideolojilerini benimsetme amacıyla gerçekleştirdikleri eylemler olarak karşımıza çıkmakta ve bir polis sorunu olmanın ötesinde, toplumsal yapıda, siyasal kültürde; kamu yönetiminde, eğitimde ve ekonomik yapıda derin kökleri bulunan bir toplumsal bunalım durumunu ifade etmektedir (Ozankaya, 1979:2).

1990' lı yılların sonlarına doğru Soğuk Savaşın sona ermesiyle terör stratejik bir eylem olarak tüm dünya da tehlike yaratmaya başlamıştır. Türkiye'de de 30 yıldır iç ve dış düşmanların destekleyip organize ettiği yıkıcı faaliyetlerden oluşan tehdit ve bu tehdidin doğurduğu terör olayları ile karşı karşıyadır. 1968' den 80' li yıllara kadar sağ-sol, 1980' den sonra ise Türk-Kürt, laik-antilaik ve son olarak ta 2015 yılında hain darbe girişimiyle ülkemizin birlik ve beraberliğine uluslararası bir tehdit olan FETÖ veya Paralel Devlet Yapılanması(PYD) terör örgütü ile ideolojik, siyasal ve ırkçı söylemlerle demokratik toplum düzenine, vatanın bütünlüğüne, milliyetçi söylemimize bir başkaldırı söz

konusudur. Her şeyden öte, bütün bu olaylar Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve kültürel yönden rotasını düzelttiği, işlerin iyi gittiği dönemlerde sanki bu iyi gidişin önünü kesmek istemişçesine çıkarıldığı izlenimi uyandırmaktadır.

Terör ve terörizm ülkelerin küresel, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelerinin engeli nitelediğindedir. Bu terör eylemlerini gerçekleştiren terör örgütleri zarar verdikleri insanları araç olarak kullanarak ideolojik ya da siyasi mesaj verme amacı taşımaktadırlar. Durağan bir örgüt yapısı ile hareket etmeyip amaçlarını değişken eylemlerle gösterme ve yaşatma amacıyla olan terör küresel anlamda da tehlike arz etmeye başlamıştır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm dünyayı etkisi altına almaya çalışan terör grupları kendisini diğer örgütlü gruplardan tecrit ederek ideolojilerini meşrulaştırma amacındadır. Terör örgütleri her ne kadar belirli sebepler sunarak kendi eylemlerini meşrulaştırmaya çalışsalar da en önemli hak ihlalleri temel hak ve hürriyetlerdir. Kendi söylem ve eylemlerini gerçekleştirdikleri meşru olmayan hak ihlallerinde kendilerine engel olmak isteyen devlet gücüne karşı da hak ve hürriyetlerinin sınırlandırıldığını ileri sürmektedirler.

'Terör Suçu' Türk hukuk mevzuatımızda ceza hukuku ile düzenlenen suçlardan ayrıştırılmış ve özel ceza kanunu sıfatıyla Terörle Mücadele Kanununda düzenlenmiştir. İç hukuk sistemimizde terör, terörizm, terör suçlusu kavramlarının tanımını yapan ve bir eylemin terör eylemi olup olmadığını belirleyen kanun 12.04.1991 Yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunudur. TMK yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ifade özlüğünü hiçe saydığı, kişilerin örgütlenme özgürlüğün elinden alındığı, anayasaya aykırılık düşünceleri ile gündem olmuştur (Tanör, 1990:165). TMK halen yürürlükte olup 125 maddeden oluşmaktadır. 1991 Yılında kabul edildiği haliyle eleştirilere neden olan TMK' nın 1. maddesi terörün tanımını şu şekilde yapmaktadır:

'Terör; cebir ve şiddet kullanarak baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.'

Tüm Dünyada ulusal bir tanımının halen yapılamadığı terör kavramı yıldırma, korkutma, sindirme gibi anlamlarda kullanılır. TMK madde 1 terörün devlet düzenine var olan otoriteye ve cumhuriyetin niteliklerine karşı yapılan her türlü suçu terör eylemi olarak kabul etmiştir. Ayrıca kamu düzenini bozacak ve genel sağlığı tehlikeye düşürecek her türlü eylemin de terör eylemi olarak kabul edildiği açıktır. Terör eylemlerinde siyasi, ideolojik, dini ve ırkçı amaçlara ulaşma hedefinin olduğu gruplar söz konusudur. Terör suçunda 3 ana kıstas söz konusudur. Bunlar; terör gruplarının amacı, suçu işleyiş biçimleri ve suçun mahiyetidir (Turinay, 2019:340). 3713 sayılı TMK 1 madde 7. fıkra ‘Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanların 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesinde Silahlı Örgüt Kurma suçuna yer verilmiş olup bu madde hükümlerine göre cezalandırılacağı ifade edilmektedir. Bu hususta örgüt kurma ve örgüt üyesi olma suçlarına hangi cezai işlemin uygulanacağını belirleyen cezai karar TCK 314. maddesi şu şekildedir (TCK, 2004):

(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkra tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.

Bu madde hükümlerince örgüt kurma organize suç olarak kabul edilir. Örgütlü suçların devletler açısından toplumsal bir tehlikeye yol açarak büyük tahribatlar oluşturması nedeniyle yasa koyucu tarafından önemli cezai müeyyideler mevzuatta yer almıştır. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ‘Özel Hükümler’ başlıklı ikinci kitabında ve Topluma Karşı Suçları düzenleyen Üçüncü kısım ‘Kamu Barışına Karşı Suçlar’ başlıklı beşinci bölümünde 220 maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

(1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları

işlemeye elverişli olması halinde, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.

(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Örgütün silahlı olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.

(4) Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur.

(5) Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.

(6) (Değişik: 2/7/2012 – 6352/85 md.) Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.(Ek cümle: 11/4/2013-6459/11 Md.) Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır.

(7) (Değişik: 2/7/2012 – 6352/85 Md.) Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza, yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir.

(8) Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Maddenin birinci fıkrasında kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuran, bu örgüte üye olan ve örgüt yöneticiliği yapan şahıslara verilecek cezanın, örgütün kişi sayısı kurulma amacı ve suçu işlediği sırada kullandığı araç gereçlerin mahiyetine göre değişeceği hükmolunur. Ayrıca kanun maddesinin 1 Fıkrası örgüt kurma suçuna ilişkin cezai müeyyidenin verilebilmesi için örgüt üye sayısının en az 3 olması gerektiğini açıklar.

(6) (Değişik: 2/7 /2012 – 6352/85 Md.) Örgüte üye olmayan ancak örgüt için suç işleyen kişiye de örgüt üyesi gibi cezai hükümler uygulanacağını açıklar. Ancak bu değişik 2/7 /2012-6352/85 md bu fıkranın sadece silahlı örgüt olması durumunda geçerli olacağının da altını çizerek.

Terör örgütü kavramı 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na özgü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. TMK 'Terör Örgütleri' başlıklı madde 7 de 'Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314'üncü maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır.' hükmü yer alır (TMK, 1991). Bu hükme göre; 1. madde de yer alan amaçlar doğrultusunda cebir ve şiddet kullanarak suç işleyen ya da bu amaçlar için örgüt kuran, örgüte üye olan üye olmasa bile örgüt için suç işleyen kişilere TCK 314 madde cezai hükümleri uygulanmaktadır. Kanunda açıkça terör suçlusu tanımının yapılmaması suçun niteliği, amacı, işlenişi sırasında kullanılan araçlar ve kurulan örgütün üye sayısı bakımından değerlendirilmesi bakımından daha doğru olacağı aşikârdır. Çünkü buna benzer şekilde 'bilişim suçlusu', 'vücut dokunulmazlığı suçlusu' ve 'kişi hak ve hürriyetlerine karşı saldırı suçlusu' gibi tanımlamalara mevzuatta yer verilmemektedir (Turinay, 2018:202).

Örgütlü suçluluk deyimi de ilk olarak Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı merkezde Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı illerde ise İl Emniyet Müdürlüğü bünyesinde Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlükleri (KOM) tarafından kullanılmış, illerde KOM Şube Müdürlükleri 1993 Yılından bu yana terör örgütlerinin yasa dışı faaliyetlerinin finansman kaynaklarını inceleyen ve bunun takibini yapan yürütme gücüdür. Organize suçlarla mücadelede etkin görev yapan Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı gelişmiş risk analizleri, profilleme yöntemleri, örgütlerin tamamını deşifre etmeyi amaçlayan planlı çalışmalar ve modern soruşturma yöntemleri kullanılarak mevzuat hükümleri doğrultusunda hareket etmektedir (<https://www.egm.gov.tr/>, 2022).

Ayrıca; (2) (Değişik ikinci fıkra: 11 /4 /2013-6459/8 Md.) Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur(Ek cümle: 17 /10/ 2019-7188/13 Md.). Haber verme sınırlarını

aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

(2) a) (Mülga: 27 /3/ 2015-6638/10 Md.)

b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;

1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,

2. Slogan atılması,

3. Ses cihazları ile yayın yapılması,

4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

(Ek fıkra: 27/3/2015-6638/10 md.) *Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerini gizlemek amacıyla yüzünü tamamen veya kısmen kapatanlar üç yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu suçu işleyenlerin cebir ve şiddete başvurmaları ya da her türlü silah, molotof ve benzeri patlayıcı, yakıcı ya da yaralayıcı maddeler bulundurmaları veya kullanmaları hâlinde verilecek cezanın alt sınırı dört yıldan az olamaz.*

TMK madde 7 2. fıkarda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerinin bir terör eylemine dönüştüğü durumlarla buna sebebiyet veren kişi veya kişilere hangi cezaların hükmolunacağını açıklar. Terör örgütü lehine propaganda yapan, eşkâli belirlenemeyecek şekilde yüzünü kapatan, kolluk güçlerine molotof ve benzeri maddelerle şiddet içeren eylemler gerçekleştiren şahıslar toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin amacını aşarak terör eylemlerine dönüşmesine sebebiyet vermektedirler. Bu durumda da terör suçu kabul edilecek bu eylemlere cezai müeyyide bu yönde uygulanacaktır.

(3) *İkinci fıkarda belirtilen suçların; dernek, vakıf, siyasî parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenmesi halinde bu fıkradaki cezanın iki katı hükmolunur.*

Bu madde 7 3. Fıkra da ise; bu suçların öğrenci yurdu, lokal, öğretim kurumları, resmi kurumlar veya öğretim kurumlarında gerçekleşmesi durumunda verilecek cezanın artırılması yoluna gidileceğini ve cezanın 2 katına çıkarılacağını açıklar.

(Ek fıkra: 11/4/2013-6459/8 Md.) Terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına;

a) İkinci fıkroda tanımlanan suçu,

b) 6' ncı maddenin ikinci fıkrasında tanımlanan suçu,

c) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçunu, işleyenler hakkında, 5237 sayılı Kanunun 220' nci maddesinin altıncı fıkrasında tanımlanan suçtan dolayı ayrıca ceza verilmez.'

5237 sayılı Kanunu 220. maddesi kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna yer verir. Yukarıda 4. fıkroda açıklandığı üzere terör örgütüne üye olmayan ancak belirtilen suçları işleyen kişilere 5237 sayılı kanunun 220. maddesine göre cezaya hükmolunmayacağı yani suç işlemek adına örgüt kurma suçundan ayrı bir cezai yaptırım uygulanmayacağını açıklar.

3.3.1.Terörle Mücadele Kanununda Polise Silah Kullanma Yetkisi Veren Kanun Maddelerinin İncelenmesi

Toplum güvenliğinin sağlanması için kamu düzeni yararına devletin merkezde görevlendirdiği kolluk gücü Polis Teşkilatıdır. Polisin görev ve yetkilerini açıklayan bu yetkilerin sınırlarını çizen kanun, yönetmelik, genelge ve yönerge gibi yasal mevzuat hükümleri 1982 Anayasasında yer alır. Toplum güvenliğinin sağlanması için önleyici, caydırıcı, düzenleyici ve koruyucu kolluk görevi yapan Polis, bu görevini ifa ederken kanunlardan aldığı yetki ile güç kullanımına başvurabilmektedir. Polise 'Zor ve Silah Kullanma' yetkisi veren en temel kanun Polisin kendi görev ve sorumluluklarını belirleyen 'Polis Vazife ve Selahiyatları Kanunu'dur bu nedenle öncelikle en temelde Polise Silah Kullanma Yetkisi veren kanun maddesini incelemenin faydalı olacağı kanaatindeyim.

PVSK madde 16- (Değişik: 2 /6/2007-5681/4 Md.) (PVSK, 1934):

'Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.'

‘Polisin silah kullanma yetkisi ve biçimi PYSK madde 16-(Değişik: 2/6/2007-5681/4 Md) da açıkça belirtilmiştir.

‘ Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde, silah kullanmaya yetkilidir.

d) (Ek: 27/3/2015-6638/4 md.) Kendisine veya başkalarına, işyerlerine, konutlara, kamu binalarına, okullara, yurtlara, ibadethanelere, araçlara ve kişilerin tek tek veya toplu halde bulunduğu açık veya kapalı alanlara molotof, patlayıcı, yanıcı, yakıcı, boğucu, yaralayıcı ve benzeri silahlarla saldıran veya saldırıya teşebbüs edenlere karşı, saldırıyı etkisiz kılmak amacıyla ve etkisiz kılacak ölçüde, silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde "dur" çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla havaya ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir. Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir (PYSK, 2004:m.16).

Maddenin gerekçesi; Polisin görevi sırasında herhangi bir direnişle karşılaşması ve bu direnişi maddi güç ve bedeni kuvvet ile yıkamamış olmasıdır. Polise bu durumda zor ve silah kullanma yetkisi kanunla verilmiş olup Polis bu durumda hareketinden şahsi olarak sorumludur. Zorun derecesini kendi tayin ettiği için son aşama silah kullanımını kendisine veya bir başkasına yönelen saldırıyı tüm kuvvet yöntemlerini deneyerek kıramamış olmalıdır. Bir başka gerekçe ise meşru müdafaa halidir. Kendisine veya bir başkasına yönelen saldırıyı def etme amacıyla silah kullanabilir. Polis kendisine yönelen saldırıda kendini korumak adına meşru savunma hali ile bir başkasına yönelen saldırıda 3. kişi lehine meşru savunma amacıyla silah kullanabilir (Güner, 2011:45). PYSK m.16/7

uyarınca polis; meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında, bedeni kuvvet ve maddi güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde, hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silah kullanmaya yetkilidir. Kolluk görevlileri, görevinin ifası gerekli kıldığı ölçüde kuvvet kullanmaya yetkili olup, suç işlenmesini önlemek amacıyla veya suçluların yakalanması, gözaltına alınması gibi somut olayın şartlarına göre yapılan makul değerlendirme sonucunda zor kullanmaya başvurulabilecektir. Ancak “Kanunun hükmü ve amirin emri” başlıklı TCK m.24’e göre, “Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez. Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur”. Bu hüküm, “Kanunsuz emir” başlıklı Anayasa m.137’ye de uygundur. Görevin ifası, yasal şartlara uygun olduğu sürece bir hukuka uygunluk sebebi sayılır ve fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmak suretiyle suç olmasını önler.

Türk Ceza Kanununda 5237 sayılı TCK’nın 25/1. maddesinde; *“Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fillerden dolayı faile ceza verilemez”* hükmü bulunmaktadır. Bu kanun maddesi ile ‘Gerek kendisine gerekse de başkasına’ ifadesi ile Polisin hem kendisine hem de bir başkasına yönelen saldırıyı def etmek için meşru müdafaa şartları olduğu takdirde zor ve silah kullanma eyleminin meşrulaştığını görmekteyiz. Ancak meşru savunmanın hukuka uygunluğu için Polisin haksız bir saldırı ile karşılaşması sonucu başka çaresinin kalmamış olması şarttır. Ayrıca Polisin meşru müdafaa halinde kullandığı zor kullanımı hukuka uygunluk sebebi olduğundan TCK madde 25 hükümleri gereğince normal vatandaş gibi değerlendirilmeli meşru müdafaa hükümleri uyarınca işleme tabi tutulmalıdır. Örneğin, bir asayiş operasyonunda hırsızlık suçu işlemiş failin yakalanması için operasyon düzenleyen kolluk güçlerinin, failin bir polis arkadaşlarını silahlı rehin alması ve kolluk personeline yönelttiği silahı ile onu öldüreceğini söylemesi üzerine olay yerinde bulunan bir başka polisin rehin alınan polis arkadaşını kurtarma amacıyla silah kullanması TCK madde 25 hükümleri gereğince meşru müdafaa hali olarak değerlendirilir fakat kolluk görevlisinin kullandığı silah failin rehin aldığı kişiyi kurtaracak şekilde saldırıyı etkisiz kılacak şekilde yapılmalıdır. Ancak taksirle hırsızlık suçu işlemiş failin

5237 sayılı TCK 27. maddenin 2. fıkrası hükümlerince Polis Memuru tarafında taksirle ölümüne sebebiyet verilmesi halinde kendisine ceza verilmeyecektir. Ancak hukuki şart 3. kişi lehine yapılan bu müdahalede sınırın kasten aşılmamış olmasıdır (Ersan, 2013:169). TCK 27. maddenin 2. fıkrası uyarınca taksirle işlenmiş olması içinde eylemin heyecan, korku, telaşla gerçekleşmiş olması şarttır. Eylem, heyecan korku ya da telaşla işlenmemiş bir nitelikte ise hüküm uygulanmaz. Bu tür durumlarda mazur görülebilirlik hâkim tarafından belirlenmelidir (Apaydın, 2016:322). Bir başka konu ise Polisin meşru müdafaa hali ile karşılaşması durumunda görevini ihmal etmesi kendisine veya bir başkasına yönelen haksız saldırıyı meşru müdafaaanın tüm hukuki unsurları olduğu halde çekinceye bulunarak müdahalede bulunmaması görevini ihmal olarak nitelendirilmesine sebebiyet verecektir (Hafizoğulları, 1995:18). Her ne olursa olsun polisin müdahalede esas alması gereken kanuni dayanaklardır. Bu nedenle Polis, haklarını ve yetkilerini olaylar karşısında iyi bilerek tayin etmeli müdahalede orantılılık ilkesine göre hareket etmelidir.

Türkiye uzun yıllardır hem yerel hem de uluslararası terörizm örgütleri ile mücadele içindedir. Terör eylemlerinin önlenmesi ve terör kaynaklı saldırıların önüne geçilmesi amacıyla PKK, PYD, DAESH, DHKPC, MLKP, TİKKO gibi terör örgütleri ile mücadele etmektedir. Son olarak 2015 yılında milletimizin dini, etnik, ekonomik ve değer yargılarını sömürmek suretiyle ortaya çıkarak hain darbe girişimi ile anayasal düzeni bozmaya ve ülkemizi kendi düşünce ve emellerine hizmet için kullanmaya çalışan cani bir terör örgütü olan FETÖ/PYD ile mücadelemiz de devam etmektedir. Önemli olan demokratik toplum düzeninin sağlayarak ülkemiz vatandaşlarının refah içinde yaşamasını sağlamak, kişi hak ve özgürlüklerinin korunduğu anayasal düzene sahip çıkmaktır. Bu anayasal düzen sürekli değişen terör örgütleri ve bunların faaliyetleri kapsamında yasa koyucu tarafından değişime açık hale gelmiştir.

Devletimizin terörle mücadele amacıyla oluşturduğu yasal düzenleme halen yürürlükte olan 12/04/1991 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunudur. 125 maddeden oluşan terörle mücadele kanununda polise zor ve silah kullanma yetkisi tanıyan maddeler incelenecektir. İlk olarak;

Terörle Mücadele Kanunu ‘Koruma Tedbirleri’ Başlıklı 20. Maddesinde (TMK, 1991: madde 20):

‘Terörle mücadelede görev veren veya bu görevi ifa eden adlî, istihbarî, idarî ve askerî görevliler, kolluk görevlileri, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü ve Genel Müdür

Yardımcıları, terör suçlularının muhafaza edildiği ceza ve tutukevlerinin savcıları ve müdürleri, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görev yapmış hâkim ve savcılar, Ceza Muhakemesi Kanununun 250' nci maddesiyle yetkili kılınmış ağır ceza mahkemelerinde görev yapan hâkim ve savcılar ile bu görevlerinden ayrılmış olanlar ve terör örgütlerinin açık hedefi haline gelen veya getirilenler ile suçların aydınlatılmasında yardımcı olanlar hakkında gerekli koruma tedbirleri Devlet tarafından alınır'. Terörle Mücadele Kanunun bu maddesi ile terörle mücadele alanında görev yapan, kolluk güçlerine görevlerinden ayrılışları dahi terör suçlularından kendilerine, eş veya çocuklarına karşı bir saldırı halinde bunu önlemek amacıyla silah kullanma yetkisine sahip olduklarını açıklar.

Değişik: 11/2/2014-6519/57 madde ise; 'Yukarıda sayılanlardan kamu görevlileri, görevlerinden ayrılmış olsalar dahi terör suçluları tarafından kendilerine veya eş ve çocuklarının canına vuku bulan bir taarruzu savmak için silah kullanmaya yetkilidirler.' Hükmü ile yasa koyucu kolluk gücü olarak bir ayırıma gitmeden kamu görevlilerinin halen görevde olmadıkları hallerde bile kendilerinin, eş ve çocuklarının canını tehdit eden bir durum vuku bulduğunda silah kullanma yetkisi tanımıştır.

TMK madde Ek madde 2- (Ek : 29/8/1996 - 4178/3 Md. ; İptal: 6/1/1999 tarih ve E. : 1996/68, K. : 1999/1 sayılı Kararı ile; Yeniden düzenleme: 29/6/2006-5532/16 Md.) Terör örgütlerine karşı yapılan operasyonlarda "teslim ol" emrine itaat edilmemesi halinde veya kolluk gücüne karşı silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk görevlilerinin, tehlikeyi etkisiz kılacak orantıda, doğrudan ve duraksamadan hedefe karşı silah kullanmasına yetkisi verilmiştir. İlk şart; 'teslim ol' emrine itaat edilmemesi durumunda polisin kaçan terör örgütü mensubuna karşı kaçmasının önüne geçebilecek düzeyde silah kullanabileceğini açıklar. Burada önemli olan polisin kaçan örgüt mensubunun öldürülmesine yönelik silah kullanma hakkının doğmadığı kanunda belirtilen şekilde 'durdurma' amaçlı kaçmasının önüne geçilmesi amacıyla silah kullandığının bilincinde olması gerekir. İkincisi ise; bu kanun maddesi kendisine yönelen bir silahlı saldırı veya silahlı saldırıya teşebbüs edilmesi halinde polisin doğrudan silah kullanabileceğini açıklar. Bu halde meşru müdafaa şartları olduğu için polis kendisine veya bir başkasına yönelen saldırıyı def etme amacıyla ölçü ve orantıyı aşmadan doğrudan silah kullanmaya yetkili kılınmıştır. Bu durumda oluşan silah kullanma yetkisinin kendisine yönelen saldırıya ölçülü ve orantılı olarak cevap vermesi halinde polisin lehine hukuki sonuçlanacak bir durum ortaya çıkacaktır. Çünkü 5237 sayılı TCK'da 'Meşru Müdafaa' cezai sorumluluğu azaltan ya da kaldıran nedenler arasında sayılmıştır. Bir eylemin Meşru Müdafaa

hükümlerince cezayı hafifleten ya da cezai sorumluluğu ortadan kaldıran neden sayılabilmesi için TCK madde 25' te yer alan meşru müdafaa şartlarının sağlanmış olması gereklidir. O halde polisin kendisine veya 3.kişiye yönelmiş bir saldırının varlığını tespit ettiği halde sadece saldırıyı def etme amacıyla saldırının şiddeti ve kullanılan vasıta bakımından orantı bulunması şartı ile silah kullanması meşrudur (TCK, 2004:25).

3.4. Kaçakçılık Kavramı ve Tarihçesi

Kaçakçılık kelime anlamı olarak 'canlı ya da cansız her türlü varlığın üzerinde gerçekleştirilen yasadışı faaliyetler' olarak tanımlanmıştır (Kahya, 2015:159). Türk Dil Kurumu ise kaçakçılığı; bir devletin yasalarına karşı gelinerek gerçekleştirilen her türlü ticaret olarak tanımlar (<https://sozluk.gov.tr/>, 2022). Literatürde bir başka tanımlama ise yasal mevzuatlara aykırı hareket etmek sureti ile devlete ödenmesi gereken verginin ödenmemesi sureti ile alım satımı yasaklanmış malın ülkeye giriş ve çıkışını yasadışı yolları kullanarak yapmak 'kaçakçılık' bunu yapan kişiler de 'kaçakçı' olarak tanımlanmıştır (Ardıç, 1990:5). Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olarak ulusal ve uluslararası faaliyet gösteren kaçakçılık ve organize suçları işlemek amacıyla kurulan suç örgütleriyle mücadele eden bir genel kolluk birimi olan Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı da kaçakçılığı malların gümrük vergilerinin ödenmemesi ya da az miktarda ödenmesi amacıyla ülke içerisine kaçak yollardan sokulmak suretiyle satılması olarak tanımlamaktadır (<https://www.egm.gov.tr/>, 2022).

Genel bir tabirle ise kaçakçılık; pozitif hukuk hükümlerine aykırı olarak devlet sınırlarının yasa dışı yöntemler kullanılarak haksız kazanç elde edilmesidir. Tarih boyunca kaçakçılık faaliyetleri her daim toplum asayişini ve sağlığını bozacak nitelikte olmuş ve ülke ekonomilerini de büyük yükümlülükler altına sokmuştur. Devletlerin önemli gelir kaynakları arasında yer alan gümrük vergilerinin alınamaması ve yurda yasa dışı yollarla zirai ya da ticari ürün sokulması sonucu iç pazar ticaretinin olumsuz etkileri tüm dünyada ülkeleri kaçakçılıkla mücadelede önemli hukuk sistemlerini oluşturmaya zorlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu amaçla ilk olarak 1932 yılında kabul edilen ve uzun süre yürürlükte kalan 1918 sayılı 'Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun' ile kaçakçılıkla mücadelede amacıyla kanuni bir düzenlemeye yer vermiş, 19.07.2003 yılında ise çağın gereklerine uygun olmadığı düşüncesi ile yürürlükten kaldırılan kanun yerini 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa bırakmıştır (Aktaş, 2007:112). Son olarak da Türk hukuk mevzuatında kaçakçılıkla mücadele amacıyla 21.03.2007 tarihinde 26479 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren '5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'

ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti ülke sınırları içinde ve dışında kaçakçılığın her türlü çeşidi ile mücadelesini sürdürmektedir. İlgili kanunda Türkiye sınırları dışarısına çıkarılması veya Türkiye sınırları içerisine sokulması yasak olan her türlü zirai ya da ticari ürünlerin yasadışı yollar kullanılarak, ürün üzerinden alınması gereken verginin ödenmeden ülkeye giriş- çıkışının yapılması ‘kaçakçılık’ olarak tanımlanmaktadır (Ertuğrul, 2008:45). İlgili kanun kaçakçılık fiilleri başlıklı ikinci bölümde madde 3’te suçlar ve kabahatlar olarak kaçakçılık fiillerini suç ve kabahat olarak ayrı nitelendirmiş ve kaçakçılık suçlarının cezai müeyyidesini hürriyeti bağlayıcı, kabahatlerin ise idari para cezası ile hükmolunacağına yer vermiştir. Türk hukuk sisteminde 4926 sayılı mülga Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda ‘ekonomik suça ekonomik ceza’ anlayışı mevcut iken 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun (mülga) hürriyeti bağlayıcı ceza hükümlerine yer vermiştir. Günümüzde kaçakçılığın önlenmesi ve takibine yönelik yürürlükte olan 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu cezai müeyyide bakımından mülga kanunlarla karşılaştırıldığında karma yapıya sahip cezai müeyyidelere yer veren kanun niteliğindedir (Ertuğrul, 2008:12).

Tarih boyunca devletleri ekonomik yönden tehdit eden kaçakçılık faaliyetleri genellikle bireysel suç olmanın ötesinde organize suç örgütleriyle işlenmektedir. Organize suçlar kapsamında da değerlendirilmeye konu olan kaçakçılık suçları hem devletlerin ekonomisinde vergi, istihdam ve gelir kaybına neden olmakta hem de toplumun güven ve asayişini tehlikeye sokan terör örgütlerinin önemli finans kaynakları arasında yer almaktadır. Nitelikli suçlar kapsamında yer alan kaçakçılık suçlarının, işleniş biçimlerinin çok çeşitli olması nedeniyle tespitinin ve takibinin diğer suç profillerine göre daha zorlayıcı olduğu açıktır. Bu nedenle kaçakçılıkla mücadelede yer alan tedbirlerin kaçakçılığın türlerine göre değişim göstermesi şarttır. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 19 madde de kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli olan kurumlar arasında yer alan Emniyet Genel Müdürlüğü her yıl düzenlediği Kaçakçılık Ve Organize Suçlarla Mücadele raporunda Türkiye’de işlenen kaçakçılık suçlarına; akaryakıt kaçakçılığı, tütün mamülleri kaçakçılığı, sigara kaçakçılığı, alkollü içki kaçakçılığı ve sahteciliği, eşya kaçakçılığı, canlı hayvan ve et kaçakçılığı, kültür ve tabiat varlıkları kaçakçılığı, biyokaçakçılık olarak yer vermiştir ([kaçakçılık rapor.pdf](#)).

3.4.1. 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda Yer Alan Kaçakçılık Suçları

Türkiye’de kaçakçılıkla mücadelede ilk düzenleme 1932 yılında çıkarılan 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanundur. 2003 yılında çağın gereklerine uygun hale getirilmek istenen 1918 sayılı kanun mülga edilmiş, 4926 sayılı 2003 tarihli Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu yürürlüğe girmiştir. Üzerinden uzun zaman geçmeden Türk Hukuk Sisteminde yeni düzenlemeler vuku bulmuş, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 2004 yılında yürürlüğe girmesinin ardından 2005 yılında da 5326 sayılı Kabahatlar Kanununun da yürürlüğe girmesi ile Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun bu kanunlar ile uyumlu hale getirilmesi mecburiyet doğurmuştur. Bu nedenle 4 yıl yürürlükte kalan 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu mülga edilerek 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 21.03.2007 tarihinde 25479 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Şu an yürürlükte olan 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kaçakçılık suçlarına ‘Kaçakçılık Fiilleri’ başlıklı ikinci bölümde yer vermiştir. Kanun genel olarak kaçakçılığı eşyanın gümrük işlemlerine tabii olmadan ülkeye sokulması olarak nitelendirmiştir (<https://www.mevzuat.gov.tr>, 2022). İlgili kanunun 3 maddesi 10 fıkrada bu eşyanın alkol, akaryakıt, tütün mamülleri, tütün, metanol, alkollü içkiler ve akaryakıt olması halinde cezai hükmün iki katına çıkarılacağına yer verir. Kanunda silah kaçakçılığı, kültür ve tarihi eser kaçakçılığı, kaçak tütün ve alkol ile terör örgütlerinin en önemli finans kaynakları arasında yer alan uyuşturucu kaçaklığının tanımı ya da cezai müeyyidesi 5607 Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda değil 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer almıştır. Terör örgütlerinin önemli finans kaynakları arasında yer alan uyuşturucu kaçakçılığı TCK 188-189-190-191 maddelerinde düzenlenmiştir. 188. madde uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç etmeyi suç olarak tanımlanmıştır (TCK, 2004:188). Bu fiilleri gerçekleştirerek kaçakçılık suçu işleyen ya da suça iştirak eden kişiler 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümlerince değil 5237 sayılı TCK hükümlerince cezalandırılacaktır. Hukuk mevzuatımızda kaçakçılık suçlarının iki ayrı düzenlemede yer alması karmaşıklığa yol açabilmektedir. Herhangi bir suça konu olan eylemin cezai müeyyidesinin ilgili kanunda düzenlenmesi kanaatimizce daha adil sonuçlar doğuracaktır.

Uyuşturucu kaçakçılığı, suç örgütlerinin finans kaynağı olmanın ötesinde ülke de yaşayan vatandaşların sağlığına, sosyal yaşamına, aile düzenine, genel sağlık ve ahlaka bir saldırı amacı taşıyan kaçakçılık türlerindendir. Uyuşturucunun insanlar üzerinde olumsuz

etkileri ve bu etkilerin toplumda yol açtığı tehditlere karşı önlem alma mecburiyeti sonucu 5607 sayılı kanun 19. maddesinde kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli olanlar arasında yer alan Emniyet Genel Müdürlüğü genel kolluk birimi olarak yer alır. Emniyet Genel Müdürlüğü kendi bünyesinde oluşturduğu Kaçakçılık ve Organize İşlerle Mücadele Daire Başkanlığı tarafından kaçakçılıkla mücadelede önemli adımlar atmaktadır. Gösterdikleri faaliyetlerde kaçakçılığın önlenmesi adına önleyici kolluk hizmeti, kaçakçılık suçunun gerçekleşmesinin ardından soruşturmaya esas olan delil, iz, emare tespiti, teknik takip sonucu kaçakçının tespiti faaliyetleri de adli kolluk görevinin ifasını sağlamaktadır.

Devlet otoritesinden yoksun bir coğrafyaya komşu oluşumuz kaçakçılık türlerinde farklılıkları da beraberinde getirmiş ve bu durum devlet olarak büyük ekonomik tehditler ile karşı karşıya kalmamıza sebep olmuştur. Bu tehditlerin arkasında her ne kadar yerel suç örgütleri yer alsa da büyük zararlar doğuran yasa dışı faaliyetlerin arkasında küresel terör örgütlerinin yer aldığı bilinmektedir (KOM Faaliyet Raporu, 2020:8). Özellikle PKK terör örgütünün Avrupada uyuşturucu piyasasına sahip olmanın ötesinde diğer bütün kaçakçılık türlerinde de piyasayı kontrol altında tutması, onun küresel terörizmden aldığı desteği işaret etmektedir (KOM Faaliyet Raporu, 2020:9).

Bölgesel ve uluslararası alanda kaçakçılıkla mücadelede güvenlik politikalarının değişmesi her geçen yıl gerçekleştirilen önleme faaliyetlerinin de farklılaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle ülke güvenliğini sağlayan kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları daha fazla öneme sahip olmuştur (Boz, 2020:119). Teröre finans niteliği taşıyan mali suçlar toplum geleceğinin tehlikeye sokulmasının önlenmesi adına genel kolluk birimi olarak Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından önlenmeye ve çözülmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda 2020 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele faaliyet raporuna göre; 2020 yılında 6116 kaçakçılık olayı gerçekleşmiş ve bu olaylardan mütevellit 17.609 şüpheliye işlem yapılmıştır. 2019 yılında ise kaçakçılık ile ilgili olay sayısına göre %12, şüpheli sayısında ise %21 düşüş sağlanmıştır (KOM Faaliyet Raporu, 2020:38). Bu düşüşler mali suçların önlenmesi adına devletin güvenlik politikalarında yeni suç profillerine uygun olarak düzenlemeler yapılması ile güvenlik birimlerince önleme ve tespit çalışmalarının sağlıklı yürütülmesinin sonucudur. Emniyet Genel Müdürlüğünce organize suç örgütlerine yönelik gerçekleştirilen operasyonların istatistiklerine bakıldığında ise 2020 yılında ülke genelinde 46 ilde 176 operasyon gerçekleştirilmiş bu operasyonların %57' si suç işlemek amacıyla örgüt kuranlara karşı düzenlenmiş ve bu operasyonlarda 2373 şüpheliye işlem yapılmıştır. 2019

yılına göre olay sayısında %1 lik, işlem yapılan şüpheli sayısında %16'lık bir artış olduğu gözlemlenmiştir (KOM Faaliyet Raporu, 2020:38). Olay sayısında düşük bir artış gözlemlenmesine rağmen işlem yapılan şüpheli sayısında %15'lik artış dikkat çekmektedir.

Nitelikli suçlar arasında yer alan kaçakçılık suçları, bazı hallerde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle hem terörizmin finansmanının önlenmesi hemde devletin mali kaynaklarına zarar veren kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesi adına hukuk mevzuatımızda cezai yaptırımlarının daha caydırıcı olacağı hükümler yer almalıdır. 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunda kaçakçılık fillerine verilen cezaların hürriyeti bağlayıcı nitelikte oluşu bu bağlamda yerindedir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda yer alan kaçakçılık suçlarına hürriyeti bağlayıcı, kabahatlere ise para cezası hükümleri uygulanması yerine hem suç hem kabahat olarak gerçekleştirilen kaçakçılık eylemlerine hürriyeti bağlayıcı müeyyideler verilmesi suç işleme potansiyeline sahip kişi veya suç örgütleri için caydırıcılığı güçlendirecektir.

3.4.1.1. Kaçakçılık Suçlarının Özel Görünüş Şekilleri

A. Teşebbüs

Suç, belli aşamalardan geçerek suç niteliği kazanmaktadır. Bu aşamaların başlangıcından bitişine kadar olan süreçte geçtiği tüm basamaklar suç yolu olarak nitelendirilmektedir (Aydın, 2006:86). Bir suç yolunda yer alan basamaklar; düşünce, düşünceyi icraya geçirme, tamamlama ve eylemin son bulması olarak sayılmaktadır (Aydın, 2006:86). Suçun suç niteliği taşıyabilmesi için suç yolunun ilk basamağı olan düşünce aşamasından çıkmış, icra aşamasına geçmiş olması şarttır aksi halde eylem dışı yansımamış ve bir norm ihlal etmemiş olacaktır. Suçun manevi unsurlarından olan teşebbüs ise suçun düşünce aşamasının aşıldığı icraya yöneldiği an başlar. Teşebbüs, taksirle işlenen suçlarda geçerli unsur olmayıp sadece kast söz konusu olduğunda bir suç unsuru niteliği taşıyacaktır. 2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 'Suça Teşebbüs' başlıklı 35. maddesi, teşebbüse (1) '*Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur, (2) Suça teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onüç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir* (TCK, 2004:35) şeklinde yer vermiştir. Maddenin 1. fıkrası hükümlerince 'kişinin

kastettiği' ifadesi ile teşebbüs unsurunun sadece kastın söz konusu olduğu durumlarda geçerli unsur olduğuna yer vermektedir. Ayrıca madde hükümlerince teşebbüsten söz edebilmek için kişinin icra hareketine geçmiş olması ve elinde olmayan nedenlerden dolayı icrasını tamamlayamamış olması şarttır. Kişinin icrasını gerçekleştirmeden önce kendi isteği ve kendi kararı ile suçun icrai hareketlerinden vazgeçmesi halinde teşebbüsten söz edilemeyecek, eylem TCK madde 36 'Vazgeçme' hükmünce değerlendirilecektir.

Teşebbüsün kaçakçılık fiillerinde söz konusu olması halinde, aslen suçun konusunun dâhil olduğu kanun hükümlerince cezalandırılması gerekmekte iken Türk Hukuk Mevzuatının 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu özel bir teşebbüs tanımına yer vermemekte, 5237 sayılı TCK 5 madde de yer alan '*Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır*' (TCK, 2004:5). Hükmü gereğince özel kanun niteliği taşıyan 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda yer alan kaçakçılık fiillerinin teşebbüs aşamasına gelip gelmediği hususunda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5326 sayılı Kabahatlar Kanunu teşebbüs hükümleri yol gösterici olacaktır (Ertuğrul, 2008:117). Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kaçakçılık fiilleri başlıklı ikinci bölümde madde 3'te kaçakçılık suçlarına yer vermiştir. Kanunun kaçakçılık suçu olarak tanımladığı suçlara teşebbüs halinde kanunun 3. maddesi 21. fıkrası; '*Yukarıda tanımlanan fiiller, teşebbüs aşamasında kalmış olsa bile, tamamlanmış gibi cezalandılır.*' hükmü gereğince teşebbüs aşamasında kalan kaçakçılık fiillerinin suçu işlemiş gibi cezalandırılacağını ön görmüştür (KMK, 2007:3). Ancak yukarıda da belirtildiği gibi suçun teşebbüs aşamasına gelip gelmediği hususu özel kanun niteliği taşıyan 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda yer almadığından, 5237 sayılı TCK ve 5326 sayılı Kabahatlar Kanunu teşebbüs hükümleri gözetilecektir.

B. İştirak

İştirak, kanun hükümlerince suç sayılan fiillerin gerçekleştirilmesinde iki veya daha fazla kişinin varlığı söz konusu olması ve bu kişilerin suçu birlikte işlemesi halidir. İştirakten söz edebilmek için bir amaca yönelmiş iradenin varlığı söz konusu olmalıdır (Özen, 2007:240). Bazı suçlar niteliği bakımından tek kişi tarafından işlenebilecek iken bazı suçların unsurlarının oluşması bakımından birden fazla kişi tarafından işlenebilmektedir. 5237 sayılı TCK'nın 220 maddesinde yer alan 'örgütlü suçlar'ın işlenebilmesi için kanunda açıkça yer aldığı şekliyle en az üç kişinin varlığı şarttır. TCK suça iştirak şekillerini 37, 38 ve 39 maddelerde müşterek faillik, dolaylı faillik, suça azmettirme ve suça yardım etme şeklinde düzenlemiştir. Birden fazla kişinin suç işleme

kararı ile iradesi sonucunda müşterek faillikten söz edilecek ve suçta kast ortaya çıkacaktır. Bu nedenle ancak kast ile işlenen suçlarda iştiraktan söz edilebilecektir (<https://www.hyghukuk.com.tr/>, 2022).5237 sayılı TCK' nın bağıllık kuralı yan başlıklı 40 maddesi iştirak için 'kasten ve hukuka aykırı eylemin varlığı yeterlidir' şeklindeki hükmüyle açıkça suça iştirak hükümlerinin uygulanabilmesi için kanunsuz eylemin 'kast' ile gerçekleştiriliyor olmasının gerekliliğine yer vermiştir. Bu nedenle taksirle işlenen suçlarda iştiraktan söz edilemeyecektir.

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu suça iştirak ile ilgili özel bir hükme yer vermiştir. Kanunun 4 madde 6 fıkrasında '*Kaçakçılık fiillerini önlemek, izlemek ve araştırmakla görevli olup da bu Kanunda tanımlanan suçların işlenmesine kasten göz yuman kişi, işlenen suçun müşterek faili olarak sorumlu tutulur.*' Yani kaçakçılığın önlenmesi, izlenmesi ve araştırılması adına ilgili kanunun kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli olanlar başlıklı 19. maddesinde yer alan kişi veya kişilerin bu kanunda yer alan kaçakçılık suçlarının işlenmesine kasten göz yumması durumunda TCK 37. maddesi uyarınca müşterek fail olarak cezai hüküm giyecektir. Suç ve kabahat ayırımına giden Türk hukuk mevzuatımız suçlara hürriyeti bağlayıcı, kabahatlere ise maddi ceza verilmesini hükmetmiştir. 5326 sayılı Kabahatlar Kanunu da kabahatlerin iştirak halinde işlenmesine ayrı bir cezai müeyyide uygulanmasını kanunun 1 madde 1 fıkrasında '*Kabahatin işlenişine birden fazla kişinin iştirak etmesi halinde bu kişilerin her biri hakkında, fail olarak idari para cezası verilir*' hükmü ile açıklamaktadır. Kabahatlar kanunu hükümlerince kabahate iştirak halinde her bir bireyin ayrı birer fail olarak cezalandırılacağı açıktır (Ertuğrul, 2008:129).

C. İçtima

Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan 'Kaç suç var ise o kadar ceza vardır.' şeklinde ifade edilen ilke suçların içtimadır (Göktürk, 2014:31). Faile verilecek cezanın failin gerçekleştirdiği suç eylemi ile orantılı olması şarttır. Birden fazla suç işlendiği takdirde faile verilecek cezada suçların birleştirilerek tek bir ceza verilmesinden çok her bir suça ayrı ceza verilmesi hukuk sisteminde adil bir ceza adelet sistemi için kuraldır. Suçların içtimai, 5237 sayılı 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu 'Suçların İçtimai' başlıklı beşinci bölümünde yer alır. Bu bölümde madde 42'de bileşik suçun tanımına yer veren yasa koyucu bileşik suç hükümleri oluştuğunda suçların içtimai hükümleri uygulanamayacağına bu madde ile açıklık getirmiştir. TCK madde 43 ise zincirleme suçun tanımını yaparak zincirleme suçun hükümleri oluştuğu takdirde içtima hükümlerinden söz

edilemeyeceğine yer verir. Gerçek içtima hükümlerinin uygulanamayacağı bir diğer istisna ise fikri içtimai hükümlerinin oluşmasıdır. TCK 43. madde 2. fıkrada yer alan fikri içtima hükümlerinde ‘Aynı suçun tek bir fail tarafından tek fiille birden çok kişiye karşı işlenmesi’ halinde oluşan suç türü olduğuna yer verir. Bu halde de içtimai hükümleri uygulanmayacak tek bir suçun cezasında artırım yapılarak ceza oranı belirlenecektir (Demirbaş, 2017:544). Fikri içtimai ise TCK m. 44’te, *‘İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır’* şeklinde düzenlenmiştir. Fikri içtima hükümleri incelendiğinde bir fiilin birden çok kanun hükmünü ihlal ettiği kanısına varılmaktadır. TCK m. 220 1 fıkrada yer alan örgüt kurma ve yönetme suçu içinde fikri içtima hükümleri geçerli olacaktır. Örgüt kurma bir suç iken örgütü kurma amacı da yasanın yasakladığı bir fiili gerçekleştirmek olduğundan örgütün suç işlemesi halinde TCK m. 220/4 hükümlerince örgüt üyeleri, hem örgüt kurma hem de örgütün işlemiş olduğu suçtan cezai müeyyideye tabii tutulacaklardır (Akkaya, 2017:4).

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda suçların içtimai ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle kaçakçılık suçları açısından TCK’nın suçların içtimai başlıklı bölümünde yer alan 42, 43 ve 44 maddeleri uyarınca, kaçakçılık kabahatları için ise 5326 sayılı Kabahatlar Kanununun 15. maddesi uyarınca hüküm verilecektir. 5607 sayılı Kaçakçılık kanununun 4. maddesi 1 fıkrada *‘Bu kanunda tanımlanan suçların(...) bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilen ceza iki kat artırılır.’* Hükmü ile maddenin yer vermiş olduğu kaçakçılık fiillerinin nitelikli hallerinin bir örgüt tarafından işlenmesi halinde cezai müeyyidenin iki kat artırılacağına yer verilmektedir. Bu şekilde Kaçakçılık fiillerinin madde 4’te yer aldığı şekliyle suç oluşturmaları aynı maddenin 1 fıkrası uyarınca işleme tabii tutulacaktır. Bu durum TCK 220 madde de yer alan ‘Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma’ suçundan ayrı değerlendirilecektir. Bu gibi durumlarda farklı neviden fikri içtima kuralı oluşacak ve en ağır olan cezai müeyyideden işlem yapılması gerekecektir (Yurtcan, 2018:221).

3.4.2. Türk Hukuk Mevzuatında 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda Kaçakçılığı Önleme, İzleme ve Araştırmakla Görevli Olanlar

Türk hukuk mevzuatında kaçaklığın önlenmesi ve takibine dair yürürlükte olan yasal düzenleme 21.03.2007 tarihinde kabul edilen 26479 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5607 sayılı ‘Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’dur. 5607 sayılı kanun beş bölümden ve yirmi yedi maddeden teşekküldür. Kanunun birinci bölümü

kanunun çıkarılma amaç ve kapsamına yer verirken, ikinci bölümü kaçakçılık fiilinin tanımını, kaçakçılık türlerine ve kaçakçılığın nitelikli hallerine yer vermiştir. Üçüncü ve dördüncü bölümde usul hükümleri ile çeşitli hükümler yer alırken beşinci bölüm geçici ve son hükümleri içermektedir. Kanunun dördüncü bölümünde yer alan ‘Kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli olanlar’ yan başlıklı 19. maddesi 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa göre kaçakçılık suçlarının oluşmasını önlemek amacıyla önleyici hizmet görevi yürütmeye görevli olanlar ile kanun kapsamına giren kaçakçılık suçlarının takibi ve araştırılması amacıyla görevli olan kişi veya kurumlara yer vermiştir. 5607 sayılı KMK’nın 19. maddesinin 1. Fıkrasında, ‘*Mülki amirler, Gümrük Müsteşarlığı personeli ile Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı personel bu kanunla yaptırım altına alınan fiilleri önleme, izleme ve araştırmakla yükümlüdür.*’ hükmü ile kaçakçılık suçlarının önlenmesi ve takibi ile soruşturmasının yapılmasında görevli personeller ile görev alanlarına açıkça yer vermiştir. Bu fıkrada yer alan mülki amirler dışında görevli sayılan görevliler 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 167 nci maddesine dayanılarak hazırlanan Adli Kolluk Yönetmeliğinin 3. maddesinde kendilerine kolluk görevlisi tanımı yapılan görevlilerdir (<https://cigm.adalet.gov.tr/>, 2022).Yine 19. maddenin 1. fıkrasından yer alan kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli sayılan mülki amirler ilde vali ilçede ise kaymakamdır. Maddenin 2. fıkrası ‘*Kaçakçılığı önleme, izleme ve soruşturmakla görevli olanlar, operasyon gerektiren kaçakçılık olaylarından haberdar olduklarında kanunî görevlerini yapmaya başlar ve aynı zamanda mahallin en büyük mülkî amirine de bilgi verirler.*’ Hükmü ile kaçakçılığın önlenmesi ve takibinin yapılması ile ilgili kendilerine kanunda açıkça görev tanımı yapılan personelin, suç haberini alır almaz kanunun verdiği yetkiler doğrultusunda kaçakçılık fiillerinin soruşturulması, araştırılması, gerektiğinde kaçakçılık fiili ile ilgili operasyonların gerçekleştirilmesi gibi her türlü hazırlık soruşturmasının yapılması gerekliliğine yer vermektedir. Tüm bu işlemleri yaparken görevli personel mahallinin en büyük mülki idari amirine bilgi vermekle mükelleftir ancak Mülki amirin hazırlık soruşturmasına müdahale yetkisi söz konusu değildir (Yurtcan, 2018:425). 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunun 19 madde 3 fıkrada ise kaçakçılık suçları ile ilgili hazırlık soruşturması için kamu veya özel, tüzel veya gerçek kişilerden görevli personelin talep ettikleri bilgi ve belge taleplerinin yerine getirilmesi istemlerinin karşılanması gerekliliği yer almaktadır (KMK, 2007:19/3).

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 19. maddesinin 4 fıkrası 6455 sayılı yasa ile 28.03.2013 tarihinde yeniden düzenlenmiş, kanunun kaçakçılık suçları kapsamına giren eylemleri ihbar edenlerin istemedikleri sürece kimliğinin açıklanmayacağına ve kendilerine kanunun 23 maddesi gereğince ikramiye verileceğine yer vermiştir. Örgütlü suçlar ya da suçların örgütlü işlenmesi durumunda tanıkların korunması 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu madde 58 de düzenlenmiştir. CMK madde 58/5 ilgili maddenin 2,3 ve 4 fıkralarında yer alan tanığın kimliğinin gizli tutulması ve tanığın korunmasına ilişkin hükümlerin uygulanabilirliğinin sadece örgütlü suçlarda ya da farklı suçların örgütle işlenmesi halinde uygulanabileceğine hükmeder (CMK, 2004:58). Toplumu, baskı ve korku ile yıldırma amacı taşıyan örgütlü suçlarda istihbari bilgilerin muhbirler tarafından elde edilmesi örgütün kontrol altına alınmasında ve kamu esenliğinin zarara uğrayacağı birçok eylemin önlenmesinde büyük önem taşımaktadır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 20. maddesi de terör ve anarşi ile mücadelede görev alan, görevini ifa eden ya da bu görevlerden ayrılan tanık ve ihbarcılar hakkında koruma tedbirlerinin devlet tarafından alınacağına yer verir. Kanun, bu tedbirlerinden alınmasından İçişleri Bakanlığını ve ilgili kurumların her türlü gizlilik kurallarına uymak zorunda olduğuna da yer vermiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun tanıkların korunmasına dair 58. maddesinde yer alan hükümlerin önem kazandığı bir başka nokta ise toplumsal düzenin bozulmasına ön ayak olarak toplumsal güvenliği tehdit eden terör örgütlerine baktığımızda, örgütün elinden kaçmayı başaran kişi veya kişilerin kolluk güçlerince ifadelerinin alındığı esnada ya da mahkemede tanık olarak dinlendikleri esnada örgütün finans kaynaklarının, konuşlandıkları yerlerin, eylem planlarının, mühimmat depolarının, örgütte yer alan yönetici veya örgüt mensuplarının kimliklerinin tespitinin yapılması adına tanıklık yapan kişinin örgütün kendisine veya ailesine verebileceği zarardan çekinmeden hareket etmesinin önünü açmıştır.

3.4.3. Türk Hukuk Mevzuatında 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda ‘Silah Kullanma Yetkisi’

Demokratik devlet düzeninde kamu düzeninin sağlanması ve korunması çeşitli yetkilerle donatılmış kolluk güçleri tarafından yerine getirilmektedir. Kamu sağlığını ve toplum düzenini koruma görevini ifa etmekle yükümlü kolluk güçleri, ülkelerin iç güvenlik yapılanmalarının farklılık göstermesi nedeni ile günümüzde görev ve yetkileri tekdüze olan bir yapıya sahip değildir. Türkiye’de hem önleyici hem de adli kolluk hizmetlerini birlikte yürüten kolluk güçleri İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapan Emniyet Genel

Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Teşkilatı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile daha spesifik olarak ise orman muhafaza müdürlükleri ile gümrük müsteşarlığı personeline kolluk yetkisi çerçevesinde tanınan yetkiler yasal düzenlemelerde mevcuttur. Kolluk olarak yasalarda kendilerine yetki ve sorumluluk verilen kurum ve teşkilatlanmaların kendi görev alanlarını ilgilendiren, görev ve sorumluluklarını belirleyen özel kanunları anayasada yer almaktadır. Türkiye’de de kolluğun görevi ifasında sahip olduğu yetki ve sorumlulukları düzenleyen hukuki normlar başta 1982 tarihli Anayasa olmak üzere özel kanun hükümlerinde mevcuttur. Kolluğun yetkileri arasında yer alan ‘silah kullanma yetkisi’ de hem kolluğun görev ve yetkilerinin düzenleyen teşkilat kanunlarında yer alırken hem de özel ceza kanunlarında yer almaktadır. Örnek verecek olursak İç İşleri Bakanlığına bağlı olarak emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlama görevini kendi görev alanı sınırları içerisinde yerine getiren Jandarma Genel Komutanlığının ‘silah kullanma yetkisi’ 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri kanununda 11 madde de şu şekilde düzenlenmiştir; *‘Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası sırasında hizmet özelliğine uygun ve görevin gereği olarak kanunlarda öngörülen silah kullanma yetkisine sahiptir.’* Emniyet Genel Müdürlüğü personelinin yani polisin silah kullanma yetkisi ise PVSK madde 16 da zor kullanma yetkisi içerisinde düzenlenmiştir. Bu kanun hükümlerince polisin sırasıyla bedeni kuvvet ve maddi güç unsurlarını kullanıldığı halde kendisine veya bir başkasına yönelen direnişi kıramaması halinde polisin son çare olarak zor kullanma aşamasının sonuncusu olan silah kullanabileceği PVSK madde 16/1 de düzenlemiştir.

Hukuk mevzuatımızda özel ceza kanunları da kendi kanunu kapsamında görev, yetki ve sorumluluğa sahip kurum ve personelleri ile yine bu kanun kapsamında suç sayılan fillerin işlenmesi halinde ya da işlenmesinin önlenmesi amacıyla hangi şartlarda silah kullanılabileceğini düzenlemektedir. Özel Ceza Kanunları arasında yer alan 21.03.2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu madde 19/1’ de kaçakçılığın önlenmesi, izlenmesi ve araştırılmasında görevli olan kolluk görevlileri; Gümrük Müsteşarlığı personeli, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli olarak yer alır. Bu kanun kapsamında kaçakçılık suçu sayılan eylemlerin önlenmesi ve yahut işlendikten sonra adli işlemlerin yapılması süresince görevli kolluk güçlerince silah kullanma yetkisi 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu madde 22’ de düzenlenmiştir.

Madde şu hükümlere yer vermektedir; *‘(1) Gümrük Kanunu gereğince belirlenen kapı ve yollardan başka yerlerden gümrük bölgesine girmek, çıkmak veya geçmek isteyen*

kişiy e “dur” uyarısında bulunulmasına rağmen bu uyarıya uymaması halinde, havaya ateş edilmek suretiyle uyarı yinelenir. Ancak silâhla karşılığa yeltenilmesi ve sair surette meşru müdafaa durumuna düşülmesi halinde, yetkili memurlar saldırıyı etkisiz kılacak oranda doğrudan hedefe ateş edebilir. Memurların silâh kullanmalarından dolayı haklarında soruşturma ve kovuşturma açılması halinde, bağılı bulunduğı kurum tarafından avukat sağlanır ve avukatlık ücreti kurumlarınca karşılanır. Görüldüğü üzere maddenin 1 fıkrasında silah kullanma yetkisi açıkça düzenlenmiştir. 04/11/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanununda yurda giriş ve çıkışlarda belirlenen kapı ve yollardan başka yerlerden giriş çıkış yapmak yasaktır. KMK madde 22/1 hükümlerince, yurda giriş çıkışın belirlendiğı kapı veya yollar dışında ülkeye giriş ve çıkış yapmaya çalıştığı tespit edilen kişi veya araçlara karşı görevli memurlarca dur ihtiharında bulunulur. Bu ihtihara uyulmadığı takdirde görevli kolluk personeli havaya uyarı ateşi açarak uyarısını yineler. Karşı tarafın bu uyarıya ateşle karşılık vermesi halinde kolluğun meşru müdafaa hali hükümlerince silah kullanabileceğı bu doğrultuda doğrudan hedefe ateş edebileceğı açıktır. Madde hükmünde yer alan ‘(...)yetkili memurlar saldırıyı etkisiz kılacak oranda doğrudan hedefe ateş edebilir.’ İfadesi kolluğun silah kullanma yetkisinin sınırlarını çizmektedir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda bu madde hükmü ile yasa koyucu kolluğun silah kullanma yetkisinin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 25’ te yer alan ‘meşru müdafaa’ şartları oluştuğı takdirde kullanılabileceğine hükmetmiştir. Bu doğrultuda kaçakçılık fiillerinin önlenmesi ya da oluştuktan sonra kolluğun yürüttüğü her türlü adli işlem süresince kolluğun TCK madde 25’ te yer alan meşru müdafaa hükümleri oluşmadan silah kullanmasının yargı süresince 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümlerince meşrulaştırılamayacağı açıktır.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda 22 maddenin ikinci fıkrası ise ‘*Kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla yükümlü olanlar, gümrük bölgesindeki her nevi deniz araçlarına yanaşıp yük ve belgelerini incelemeye yetkilidir. Görevlilerin yanaşmasına izin vermeyerek kaçan veya kaçmaya teşebbüs eden her nevi deniz araçlarına uluslararası deniz işaretlerine göre telsiz, flama, mors ve benzeri işaretlerle durması ihtar olunur. Bu ihtara uymayan deniz araçlarına uyarı mahiyetinde ateş edilir. Buna da uymayıp kaçmaya devam ettiğı takdirde durmaya zorlayacak şekilde üzerine ateş edilir.*’ Hükümüne yer vermektedir. Bu fıkrada gümrük bölgesinde kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli personelin silah kullanma yetkisi düzenlenmiştir. Gümrük bölgesinde görevli kolluğun, her nevi deniz aracını incelemeye yetkili olduğuna ve bu inceleme esnasında

kaçmaya teşebbüs eden deniz araçlarının önce uyarı mahiyeti ile telsiz, flama ve benzeri işaretlerle durması istenebilecek bu ihtihara uyulmadığı takdirde kolluğun deniz araçlarına ateş edebileceği, buna da uymayıp kaçmaya devam edilmesi halinde durdurma amaçlı kişilere ateş edilebileceğine yer vermektedir. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun madde 22/2 hükümlerinde silah kullanmanın bir meşru müdafaa şartı söz konusu olmayıp kaçakçılık mahiyeti bulunan, tehlike arz eden deniz araçlarının kaçmanın önlenmesi amacıyla kolluğun silah kullanabileceği düzenlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen bulgular ve öğretide yer alan görüşler ve nihayet ilgili Türk Hukuk Mevzuatındaki düzenlemeler dikkate alındığında, aşağıdaki sonuçlara ulaşmamız mümkündür.

İlk olarak, mevzuatta kolluğun silah kullanma yetkisini düzenleyen hükümlerde bir birliktelik bulunmamaktadır. Her kanun birbirine yakın olmakla birlikte, farklı şekilde kolluğun silah kullanma yetkisini düzenlemiştir. Bunun nedeni kanunları düzenleyen kalemelerin ve kanunların çıkarılma zamanlarının farklı olmasıdır. Polise ‘Zor ve Silah Kullanma Yetkisi’ veren polisin görev ve yetkilerini tanımlayan en temel kanun olan 2559 sayılı PYSK’da polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direniş kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Polise PYSK tarafından tanınan zor kullanma yetkisi kapsamında, polisin direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabileceği açıkça yer almıştır.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir. Kolluğa silah kullanma yetkisi veren 5607 sayılı KMK’da, bir kaçakçının yakalanması için polis, kişiye “dur” uyarısında bulunur ve dur ihtiharında bulunulmasına rağmen bu uyarıya uymaması halinde, havaya ateş edilmek suretiyle uyarı yinelenir. Ancak silâhla karşılığa yeltenilmesi ve sair surette meşru müdafaa durumuna düşülmesi halinde, yetkili memurlar saldırıyı etkisiz kılmak oranda doğrudan hedefe ateş edebilir. Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda kolluğun silah kullanabilmesi için kaçakçının kolluk kuvvetinin ihtarını karşılıksız bırakması ve silahla kolluk kuvvetini meşru savunmada bırakması gerekmektedir. PYSK’da ise, yakalama amacına matuf suçlunun silahla yaralanmasının mümkün olduğu ifade edilmiş, suçlunun üzerinde bir silah bulunma şartı bile aranmamıştır.

3713 sayılı TMK’da, 5532 sayılı 29.06.2006 tarih ile Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un “ek 2. maddesi” ile kolluğun terör örgütlerine karşı düzenlediği operasyonlarda, “dur” ihtarına uyulmaması halinde, doğrudan ve duraksamadan terör örgütü elemanlarına silah kullanma yetkisi verilmiştir. Görüleceği üzere, bu düzenleme 2559 sayılı PYSK ve 5607 sayılı KMK’da yer alan kolluğun silah kullanma yetkisini düzenleyen maddelere göre en ağır olanıdır. Bu madde ile kolluk, terör

örgütü mensubuna dur ihtarında bulunduktan sonra bu kişi veya kişilerin silahları olmasa da 3713 sayılı TMK'nın ilgili maddesi gereği ateş etme yetkisindedirler. Bu durum Türkiye'nin 1982 Anayasasında 17. madde de kişinin insan olmasından mütevellit en temel hakları arasında yer alan insan haklarına doğrudan müdahale niteliği taşımakla birlikte uluslararası hukukta da Türkiye'nin taraf olduğu Dünyada barış ve adaletin temelini teşkil eden ve demokratik bir siyasi rejim ile insan haklarına saygı çerçevesinde ortak bir anlayış esasını içeren AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yaşama hakkına müdahale niteliği taşımaktadır.

İkinci olarak, bazı temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla iç hukuk yollarının tüketilmiş olması sonucunda kolluğun silah kullanma yetkisine haiz AİHM'e yapılan bireysel başvurularda mahkeme kararları incelenmiş içinde Türkiye'nin de bulunduğu devletler aleyhine karar verilen kararlarda çoğu zaman mahkeme tarafından başvuru haklı bulunarak taraf ülkelere yüklü miktarda maddi tazminat cezası verilmesi hükmedilmiştir. Mahkemece verilen karar gerekçelerinde kolluğun zor ve silah kullanımının AİHS hükümlerine aykırı olduğu gerekçesi ele alınmıştır. AİHM, çoğu kararda gerekçe olarak kolluğun güç kullanımından doğan insan hakları ihlallerine yer vermiştir. Türkiye'nin de bu hak ihlalleri nedeni ile fazlaca maddi külfet ödediğini göz önünde bulundurursak iç hukuk mevzuatımızın AİHS'ne daha muatabık kalacak kanunları içermesi ve Türkiye'nin hukuk sistemi yargı süreçlerinin belirli süreler içerisinde tamamlanması zorunluluğu getirilmelidir.

Üçüncü olarak, Türk hukuk mevzuatında yer alan “adli kolluğun” tam olarak hayata geçirilememesi ve kolluk eğitimlerinin mevzuata tam hâkim olabilecek şekilde yapılamaması eksikliğidir. Bu eksikliğin giderilmesi için, yetkin bir kadroya sahip birimlerce kapsamlı eğitimlerin kolluğa yaptırılması ve bütüncül bir yaklaşımla uygulamada pratiklerin sağlanması gerekmektedir.

Son olarak, bir öneri ile çalışmamızı sonlandırmak istemekteyiz. Eğer özel ceza kanunlarında, kolluğun silah kullanma yetkisi birbirine paralel şekilde düzenlenmeyecekse TCK ve CMK'da toplanması gibi, genel bir düzenleme altına alınması da mümkündür.

KAYNAKÇA

- Ağkaya, O.(2018). Eski Terörizm, Yeni Terörizm: 9/11 Ve Eskimeyen Terörizm Söylemi. 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(2), 275-298.
- Akbulut, İ.(1995). Emniyet Teşkilatı ve Görevleri. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- Akkaya,B.(2013). Geçmişten Günümüze Türk Polis Teşkilatında Rütbelere. Turkish Studies,59-72.ErişimAdresi:
<https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpjd09UazJOZz09/gecmisten-gunumuze-turk-polis-teskilatinda-rutbeler>.
- Akkaya, Ç.(2017). Suçların İçtimai Bağlamında Fiil Tekliği. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,1-38.
- Akşin, S. (2007). Kısa Türkiye Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aktaş, B.(2007). Gümrük İşlemlerine Tabi Tutmadan Ülkeye Eşya Sokma Suçu Üzerine Bir İnceleme. TBB Dergisi, 112-156.
- Akyıldız, A.(2001).Memur Yargılamasında İdari Süreç. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1-64.
- Akyılmaz, B.(2004). İdare Hukuku. Konya: Sayram Yayınevi.
- Apaydın,C.(2016).Meşru Savunma. İstanbul: Acar Matbaacılık
- Ardıç,K.(1990). Türkiye'de Kaçakçılık Ve Mücadele.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Artuk, M.E., Gökçen, A., Yenidünya, C.(2012). Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Atay, E.E.(2006) İdare Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Avcı, M.(2008).Önleme Amaçlı Özgürlük Kısıtlamaları, Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri – II. Antalya/Alanya: Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Aydın, D.(2006). Suça Teşebbüs: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1, 85-113.
- Aydın, D. (2016). Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerine Müdahalenin Esasları: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65, 3283-3308.

- Ayhan, H. (2011). Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler 'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 21, 117-147.
- Bal, İ., Eryılmaz, B. (2002). Polis Meslek Etiği. İnayet Pehlivan AYDIN (Ed.), Polis Meslek Etiği İlkeleri(105-132). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Balcı, M., Bal, Ö, İ.(2006) Avrupa Birliği Ve Terörizmle Mücadele. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Baltacı, V.(2007). Terör Suçları ve Yargılaması. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Belgelerle Türk Polis Tarihi.(2021). [Belgelerle-Türk-Polis-Tarihi-Cilt-8.pdf](#). Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetim ve Koordinasyon Daire Başkanlığı, Ankara.
- Bilgin, A.(2003). Osmanlı Devletinde Güvenlik Anlayışı. Kırıkkale Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3/2003.
- Bucaktepe, A.(2008). Genel İdari Kolluk ve Kolluk İşlemleri.(Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bodur, N., Özkul, E.(2018). Uygulamada Terör Örgütü Ve Terör Suçları. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Boz, M.(2020). Türkiye'nin Mevcut İç Güvenlik Yapılanması ve Kaçakçılık Suçları İle Mücadeleye Etkileri. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Caşın, M., H. (2008). Uluslararası Terörizm. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cengiz, S.(2012). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yaşama Hakkı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 137-168.
- Centel, N., Zafer, H.(2003). Ceza Muhakemesi Kanunu. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Ceza Muhakemesi Kanunu. (2004). T.C. Resmi Gazete. 5271,04 12 2004.
- Cumhuriyetin 50. yılında Türk Polisi(1973). Ankara: Polis Magazin Neşriyat.
- Çağlayan, R. (2003). Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanmasına İlişkin 4483 sayılı Kanunun Hakkında Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-2.
- Çiftçioğlu, C. T. (2013). Yaşama Hakkı: *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-103-1230>.

- Çolak, Y. (2017). Emniyet Teşkilatındaki Demokratik Dönüşüm: Polis Akademisi Örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 77-83.
- Çomoğlu, A.O. (1985). Türk Polisinin Tarihi Gelişimi ve Kolluk Kuvvetleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çufalı, M. (2002). Türk Polis Tarihi, Türkiye’de Devlet Toplum ve Polis. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Demirbaş, T. (2017). Ceza Hukuku ‘Genel Hükümler’. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirbaş, T., Erdem, M.R. (2017). Ceza Hukuku ‘Pratik Çalışmalar’. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Derbil, S. (1959). İdare Hukuku, Ankara : Yeni Desen Matbaası.
- Derdiman, R.C. (2007). Polis Yönetimi ve Hukuku (3 b.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dikici, A. (2008). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Polis Teşkilatı (1923-1938). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 719-755.
- Dikici, A. (2019). İkinci Dünya Savaşında Türkiye’nin İç Güvenliği. Ankara: Atatürk Araştırma M
- Dinçer, C. (2009). Kolluk Kuvvetlerinin Zor Kullanma Yetkisi. *Türk İdare Dergisi*, 37-67.
- Duran, L. (1982). İdare Hukuku. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Duyvesteyn, I. (2004). How New Is the New Terrorism? *Studies in Conflict & Terrorism* (XXVII/5), 439-454.
- Emniyet Genel Müdürlüğü, (1973). Cumhuriyetin 50. yılında Türk Polisi. Ankara: EGM Yayınları.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. (1998). Polis Okullar Ders Kitapları. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. (2011). Çevik Kuvvet Temel Eğitimi. Ankara: Güvenlik Dairesi Başkanlığı.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. (2020). Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2020 Raporu. [kaçakçılık rapor.pdf](#). Ankara: EGM.
- Emniyet Teşkilatı Kanunu. (1937). T.C. Resmi Gazete. 3629, 12.06.1937.

- Engin, T.(2008). Mülki İdare Amirlerinin Kolluk Birimleri İle Olan İlişkileri.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi /Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ergil, D. (1992). Uluslararası Terörizm. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 47(3), 139-143.
- Ergut,F.(2004).Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ermeydan, İ.(2014). Yargıtay Kararları Işığında Meşru Savunmada Sınırın Aşılması.Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S, 132-170.
- Ersan.A.(2013).Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Ertuğrul, H.(2008). Suç veya Kabahat Olarak Kaçakçılık Fiilleri.(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.
- Ertuğrul, H., Turpçu, M. (2015).Temel Hukuk. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Fendoğlu, T. H.(1997).Adli Kolluk Üzerine. Yargıtay Dergisi, S, 1-176.
- Fendoğlu, T.H.(1998).İnsan Hakları ve Adli Kolluk, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S,1-11.Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gezgin, M.F., Sarıoğlu, H.,İ.(2016). Hukukun Temel Kavramları. Ankara: Tayfun Medya Ve Yayıncılık.
- Gödekli, M.(2017).Terörizmin Finansmanı Suçu. Ankara:Seçkin Yayınları.
- Göksu, T., Çevik, H.H., Filiz, O.,Gül, S. (2010).Güvenlik Yönetim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Göktürk, N.(2007). Türk Hukukunda Suçların İçtimaı.Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi,31-59.
- Gözler, K.(2005). İdare Hukuku Dersleri. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Gözübüyük, A. (2001). Şeref, Türkiye'nin Yönetim Yapısı. Ankara: Turhan Yayınevi.
- Gözübüyük, Ş. (1983). Yönetim Hukuku. Ankara: Turhan Yayınları.
- Günday, M.(2011). İdare Hukuku. Ankara :İmaj Yayıncılık.
- Günday, M. (2015). İdare Hukuku (11 b.). İstanbul: İmaj Yayıncılık.

- Gündoğan, K., Koç, C., Özbudak, C.(2007). Kolluk Hukuku. Ankara: Kartal Yayınevi.
- Güneş, M., Gündüz M. (2015). Kamu Görevlisine Rücu Edilmesinde Hukuki Sorunlar Ve İdari Yargı Kararları Işığında Güncel Bir Değerlendirme. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4-7, s.7-19.
- Güner, S.(2011).Kolluğun Zor Ve Silah Kullanması.(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul Kültür Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güzel, İ.(1987).Kişi Güvenliği ve Kolluk.(Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güzeloğlu, T. (2008). Kolluğun Kuvvet ve Silah Kullanma Yetkisi (1. Baskı b.). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Hafızoğulları, Z. (1995). İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,44(1-4),564-585.
<https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0002308&lng=0>
- Hafızoğulları, Z.(1995). Polisin Zor Kullanma Görevi ve Yetkisi. *İnsan Hakları Merkezi Dergisi*,S, 1-21.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (1985). Resmi Gazete, 23.02.1985 Tarih ve 18675 sayılı Resmi Gazete, Tertip: 5, C. 24, Ankara.
- İnam, Y. (2013). Polisin Toplumsal Olaylara Müdahalede Kullandığı Kuvvetten Doğan İnsan Hakları Sorunları.(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kahya, Y.(2015). Suç Teorileri Işığında Türkiye’de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 159-178.
- Kalay,G.(2013).Terör ve Terörizm. *Politika Dergisi*. <https://www.politikadergisi.com/okur-makale/teror-ve-terorizm-adresinden-alindi>
- Karacasulu, N., Ovalı, Ş.(2004). Terör: Kavramsal Çeşitlilik. *Mülkiye Dergisi*, 49-62.
- Karakurt, B., Bal, C.(2013, Mart).Genel Kolluk Özel Güvenlik İlişkisi. 3. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu, Gaziantep.

- Kartal, A. B. (2018). Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriyede, DAESH ve YPG Örneği. Güvenlik Stratejileri Dergisi(27), 39-77.
- Kartal, D.(2010). Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kartal, M.(2019).Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kavlak,C.(2013). Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kazancı, Ş.(2018).Türkiye'nin Güvenlik Stratejileri. İstanbul: Anadolu Ajansı Yayınları.
- Kıratlı, M.(1973). Koruyucu İdari Hizmetler. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Kırmızı, B.(2017). Bir Kolluk Kuvveti Olan Belediye Zabıtası Personelinin Temel Sorunları ve Bu Sorunlara Getirilen Çözüm Önerileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).İzmir Katip Çelebi Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Koca, M., Üzülmüş, İ.(2021). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kocaoğlu, M. (2009). Türkiye’de Toplumsal Olayların Yönetilmesinde Çevik Kuvvet ve Güvenlik Şube Müdürlüklerinin Rolü.(Yüksek Lisans Tezi).Polis Akademisi/Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koçer, H.A.(1991). Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kubat, F.(1992). Kolluk Hizmetleri, İç Düzen Genel (Rapor No: 4).Ankara: T.C İçişleri Bakanlığı İç Düzen Yayınları.
- Kunter, N., Yenisey, F.(2005). Ceza Muhakemesi Hukuku. Denizli:Arıkan Basım Dağıtım.
- Kurt, S. (2019). Yeni Terörizmin Geleceğin Güvenlik Ortamına Etkileri: Daeş Örneği. Akademik Bakış Dergisi, 13(25).
- Kuyaksil, Y. D. (2017). Demokratik Polislik Ve İnsan Hakları. Ankara : Hukuk Yayınları.
- Mil, H. İ. (2014). Türkiye'de İç Güvenlik Teşkilatları Ve Özellikleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 40-61.

- Nacak, A.O.(2015). 21'inci Yüzyıl Ortak Güvenlik Ortamı: Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri İçin Planlama Önerileri. Güvenlik Bilimleri Dergisi, S. 15-16.
- Osmanoğlu, M. (2012). Polisin Zor Kullanma Yetkisi Ve İnsan Hakları (1 b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ozankaya, Ö. (1979). Türkiye'de Terörün Etkenleri Ve Çözüm Yolları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 34(1), 51-61.
- Ögmen, N.(1987). Önleyici Kolluk.(Yayınlanmamış Doktora Tezi).İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öktem,E.,A.(2011).Terörizm 'İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları'. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özay, İ.(2004). Günışığında Yönetim. İstanbul: Filiz Yayınevi.
- Özbudun, P. E. (2011). Türk Anayasa Hukuku. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Özcan, A.(1999). Osmanlı İstanbul'unda Kolluk Hizmetleri ve Modern Anlamda İlk Karakol Teşkilatının Kurulması. XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Ankara.
- Özcan, K. (2005). Orta Asya Türk Kent Modelleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi(VIII. Yüzyıldan XIII. Yüzyıla Kadar). Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 251-265.Özgür Ansiklopedi. (2021, 12 06). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ter%C3%B6rizm> adresinden alındı
- Özdemir, B.(2009).Adli Kolluğun Görev ve Yetkilerinde Yaşanan Problemler ve Adli Kolluk Kurulması: İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün Bakış Açısı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Polis Akademisi/Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, H.(2011).PKK Terör Örgütünün İstismar Ettiği Çocuklar:Hakkari Örneği.Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler: Polis Akademisi Yayınları.
- Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun.(2004).T.C. Resmi Gazete. 5188, 10.06.2004.
- Özen, M.(1995). Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa.Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özen, M.(2007). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İştirak Kurumuna Bakışı, TBB Dergisi, 70, 239-253.
- Özgenç, İ.(2006). Terörle Mücadele Kanunu. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ.(2010). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5.Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Özgenç, İ.(2011). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6.Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ.(2013). Suç Örgütleri, 8.Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ.(2017). Suç Örgütleri, 10.Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ.(2017). Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, 13.Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ.(2018). Terörle Mücadele Kanunu.Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ., Üzülmüş, İ. (2020). Ceza Genel Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztekin,A.(2015). Devletin Asli Ve Sürekli Görevleri (Temel Kamu Hizmetleri) Ve Özellikleri. Akdeniz İktisadi ve idari Bilimler Dergisi,10-19.
- Öztürk, B., Özbek, V.Ö., ERDEM, M.R.(2001) Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- PÇKY, Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği (1983.2696).3201(01.01.1983).10.11.2011. <https://mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=9225&MevzuatTertip=5>
- Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Ek madde 9 (Kanun Numarası: 2559, Kabul Tarihi: 4/7/1934, Resmi Gazete: Tarih : 14/7/1934, Sayı : 2751).
- Polis Vazife ve Selahiyatları Kanunu.(1934).T.C. Resmi Gazete. 2559,14 Temmuz 1934.
- Rumpf, D. C. (1993). Ölçülülük İlkesi ve Anayasa Yargısındaki İşlevi ve Niteliği. Anayasa Yargısı Dergisi, 25-48.
- Saraçlı, M. (2007). Uluslararası Hukukta Terörizm. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi ,1046-1078.
- Saral, C. (2012). Terörün Gizli Efendileri Dünyayı Armageddona Zorlayanlar.Ankara: Kripto Yayınları.
- Sarı, G., Demir, C.K., (2018). Teoriden Uygulamaya 'Güvenlik' Üzerine. Ankara: Gazi Kitapevi
- Sarızeybek, E. (2002).Türkiye’de Adli Kolluk. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Seçilmiş Kanunlar. (2015).Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- The 1995 NEA almanac of higher education* . (1995). Washington DC: National Education Association.

- Semercioğlu, H. (2016). Uluslararası Terörizmde Küresel İşbirliği: Bir Ütopya. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 97-114.
- Sıkıyönetim Kanunu.(1971). T.C. Resmi Gazete.1402, 13/05/1971.
- Sokullu Akıncı, F.(1990).Toplumsal Bir Kurum Olarak Gelişmesi Polis Alt-Kültürü ve İnsan Hakları. İstanbul: Gümüş Basımevi.
- Soyvural, M. (1997). Terörizmin Anatomisi. İstanbul: Başar Ofset.
- Sönmez, N. (2005). Emniyet Teşkilatı ve Polis Meslek Hukuku ile Polisin Görev ve Yetkileri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Şafak, A. (1991). Ceza Muhakemeleri Usulü Hukuku ve Polis. Ankara: Adalet Matbaacılık.
- Şafak, A., Bıçak, V. (1999).Güvenlik Kuvvetleri ve Polis Mevzuatı. Ankara: Ofset Matbaa.
- Şahbaz, İ.(2005). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği.*Türkiye Barolar Birliği Dergisi*,163-188.
- Şahin, C. (1994). Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Şahin, E. (2001). Polis Okulları. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Şen, O. (2011). Din terörizm ve El-Kaide. Ankara: Sarkaç Yayınları.
- Şen, E., Eryıldız,S.(2019).Suç Örgütleri.Ankara:Seçkin Yayınları.
- Tan, T. (2013). İdare Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tanör, B. (1990). Terörle Mücadele Kanunu Üzerine İlk Düşünceler. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni , 10/1-2, 165-173.
- TBB. (2006). Türkiye ve Terörizm. ANKARA: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü/
Terörle Mücadele Kanunu.(1991).T.C. Resmi Gazete. 3713, 12 04 1991.
- Türk Ceza Kanunu. (2004). T.C. Resmi Gazete. 5237,12 10 2004.
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük.(1998). C. 2, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988.
- Türk Dil Kurumu. 06.12.2021. Wikisözlük: <https://tr.wiktionary.org/wiki/ter%C3%B6r> adresinden alındı

- Tongur , H. (2013).Türkiye’de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişim.Ankara:Polis Akademisi Yayınları.
- Turinay, F. Y. (2018). Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Turinay, F. Y. (2019). Terörle Mücadele Kanununa Göre Mutlak Ve Nispi Terör Suçları. İnsan ve İnsan Dergisi, 337 - 350.
- Türköz,Ş. (2016). Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım.Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,153-162.
- Ünver,Y.(2003). Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer.Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yaşar, Y.(2005).Açıklamalı Polis Meslek Hukuku. Ankara : Başkent Yayınları.
- Yayla, A. (1990). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi ,335-383.
- Yayla, Y.(2009). İdare Hukuku. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yenisey, F.,Nuhoglu, A., Güzel, İ. (2004).Ceza Muhakemesi Hukuku. İstanbul: Nergis Yayıncılık.
- Yenisey, F.(2009). Kolluk Hukuku. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yıldırım, T., Yasin,M., Kaman,N., Fiş,Üstün,G.,Okay,Tekinsoy,Ö., ve Özdemir,E.(2012). İdare Hukuku.İstanbul: 12 Levha Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2011). Terör Ve Türkiye Düşünce, Strateji, Eylem.İstanbul; Kum Saati Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Yılmaz, Y.(2020).Terörizmin Finansmanı Suçu. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,177-267.
- Yiğit, Y.(2016). Türk Polis Tarihinin Kökenleri. Ankara:Polis Akademisi Yayınları.
- Yurtcan, E.(2018). Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Şerhi.Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Zabunoğlu, H. (2017). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı ve Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 627-658.

<https://www.adalet.gov.tr/faaliyet-raporlari> , Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporları, Erişim Tarihi: 09.02.2022.

https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1692021162011adalet_ist-2020.pdf, Adli Tıp Kurumu Raporları, Erişim Tarihi: 12.02.2022.

<https://cigm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/232020111159Adli%20Kolluk%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>, Adli Kolluk Yönetmeliği, Erişim Tarihi: 24.02.2022.

<https://www.dw.com/tr/aihm-italyay%C4%B1-polis-%C5%9Fiddetinden-mahkum-etti/a-39373921>, İtalya'nın Polis Şiddetine AİHM Kararı, Erişim Tarihi: 19.01.2022.

https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Erişim Tarihi: 19.01.2022.

<https://www.egm.gov.tr/kom/kacakcilikla-mucadele>, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Kaçakçılık Tanımı, Erişim Tarihi: 19.02.2022.

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22VALLADOL%C4%B0D%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-204854%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22VALLADOL%C4%B0D%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-204854%22]}), na GuzmanLagu / İspanya Vakası, Erişim Tarihi: 20.01.2022

[RAMSAHAI AND OTHERS v. THE NETHERLANDS \(coe.int\)](https://www.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22RAMSAHAI%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-204854%22]})(Moravia Ramsahai), AİHM'ne Hollanda Hükümeti Aleyhine Açılan Dava, Erişim Tarihi: 20.01.2022.

<https://www.hukukihaber.net/suc-orgutunun-unsurlari-makale,8153.html> , Suç Örgütünün Unsurları, Erişim Tarihi: 16.01.2022

https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_month_2021_ENG.PDF, AİHM 2019-2020 yılı karşılaştırmalı sayısal verileri, Erişim Tarihi: 20.01.2022

<https://www.egm.gov.tr/kacakcilik-ve-organize-suclar>,Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Erişim Tarihi: 12.12.2021

<https://www.egm.gov.tr/kom/raporlarimiz> , Emniyet Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

<https://www.jandarma.gov.tr/jandarma-genel-komutanligi-2020-yili-faaliyet-raporu> , Jandarma Genel Komutanlığı Faaliyet Raporları, Erişim Tarihi: 13.02.2022.

<https://www.kararara.com/aihm/turkce2/aihm11219.htm>, Oya Ataman/ Türkiye Davası, Erişim Tarihi: 20.01.2022

<https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?p=503854&sid=ad876a5f322fe7fd96ea92963c12704b#p503854>, Ersan ŞEN/ Örgüt Üyeliği Suçunun Unsurları, Cezanın İnfazı ve Yakalama, Erişim Tarihi: 03.02.2022.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-1991-18-k-1992-20-t-31-3-1992>, Anayasa Mahkemesi 1992 tarih ve E.1991/18, K.1992/20 sayılı kararı, Erişim Tarihi: 27.01.2022.

8049 (mevzuat.gov.tr), 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Erişim Tarihi: 20.02.2022.

<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/09/Faaliyet-Raporu-2020.pdf>, MASAK görev ve yetkileri, Erişim Tarihi: 06.02.2022.

<https://masak.hmb.gov.tr/faaliyet-raporlari>, MASAK faaliyet raporları, Erişim Tarihi: 05.02.2022.

<https://www.pa.edu.tr/> , Polis Eğitim Merkezleri, Erişim Tarihi: 11.02.2021.

<https://rahmiofluoglu.blog/2018/01/15/yargitay-16-ceza-dairesi-2017-1800esas-2017-4837karar-19-7-2017-tarihli-karari>, Erişim Tarihi: 03.02.2022.

<https://www.sg.gov.tr/tarihce> , Sahil Güvenlik Komutanlığının Tarihçesi, Erişim Tarihi: 13.02.2022.

<https://www.sg.gov.tr/yayinlar> , Sahil Güvenlik Komutanlığı Faaliyet Raporu, Erişim Tarihi: 13.02.2022.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-4750#>, Gümrük Personeli ile Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Gerekçesi, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

<https://sozluk.gov.tr/>, TDK Sözlük, Erişim Tarihi: 20.02.2022.

<https://teram.org/Icerik/terorizmle-mucadelede-yontem-ve-teknikler-162>, Terörizmle Mücadelede Yöntem ve Teknikler, Erişim Tarihi: 27.01.2022.

<https://ticaret.gov.tr/>, Ticaret Bakanlığı Resmi Web Sitesi, Erişim Tarihi: 08.04.2022.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Ter%C3%B6rizm>, Terörizm Tanımı, Erişim Tarihi: 10.12.2021.

<https://www.worldatlas.com/about.htm>, Ülkelerin Polis Memuru Sayısı, Erişim Tarihi:
11.02.2022.

<https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,
Erişim Tarihi: 19.01.2022.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Kübra ÇAĞLAYAN

**Taranmış
Fotoğraf (isteğe bağlı)
(3.5cm x 3cm)**

Eğitim Durumu

**Lisans : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Kamu Yönetimi**

Mesleki Deneyim

Polis Memurluğu

2016-2021

**Yayınlar : Çağlayan, K. (2018). *Türkiye’de Güvenlik Yönetişimi*. 13. Uluslararası
Kamu Yönetimi Sempozyumu, Gaziantep.**